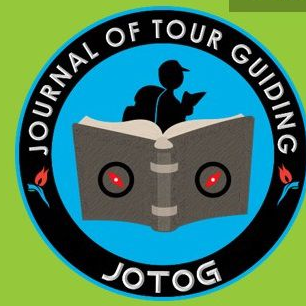

TURIST REHBERLİĞİ DERGİSİ

Cilt: 4, Sayı: 2, Aralık–2021

JOURNAL OF TOUR GUIDING

Volume: 4, Issue: 2, December–2021

TURED

JOTOG

İÇİNDEKİLER

CONTENTS

1. Turizm Rehberliği Bölümü Öğrencilerinin Memnuniyet Düzeylerinin Belirlenmesi: Afyon Kocatepe Üniversitesi Örneği
2. İletişim Temalı Turist Rehberliği Çalışmalarının Biblioshiny Programı ile Bibliyometrik Analizi
3. Kültürel Miras Eğitimi Açısından Turizm Rehberliği Bölümlerine Yönelik Müfredat İncelemesi
4. Turist Rehberliği Tezsiz Yüksek Lisans Eğitimi: Dersler ve Akademisyenler Üzerine Bir Araştırma

1. *Determination of Satisfaction Levels of Tourism Guidance Students: Afyon Kocatepe University Example*
2. *Bibliometric Analysis of Communication-Themed Studies in The Field of Tourist Guiding with Biblioshiny Program*
3. *Examination on the Curriculum of Tourism Guidance Departments within the Scope of Cultural Heritage Education*
4. *Non-Thesis Master's Education in Tourist Guidance: A Study on the Lectures and Academicians*

	<p>Turist Rehberliği Dergisi (TURED) Cilt:4, Sayı:2, Aralık-2021</p> <hr/> <p>Journal of Tour Guiding (JOTOG) Volume:4, Issue:2, December-2021</p>	
<p>e-ISSN: 2651-4869</p>		

Baş Editör/Editor-in-Chief

Dr. Elbeyi PELİT

Eş Editörler/Associate Editors:

Dr. Yasin KELEŞ

Arş. Gör. Mehmet BOYRAZ

Editör Yardımcıları/Assistant Editors

Arş. Gör. Ali KABAKULAK

Arş. Gör. Melisa ATEŞ

Öğr. Gör. Esra KATIRCIOĞLU

Dil Editörleri/Editors-Language

Dr. Bircan ERGÜN (İngilizce/English)

Öğr. Gör. Esra KATIRCIOĞLU (İngilizce/English)

Öğr. Gör. Aybeniz MİRİŞLİ (Rusça/Russian)

Öğr. Gör. Hatice ŞEN (Almanca/German)

Dr. Sülün GÜÇER (Fransızca/French)

Fatih DEMİRCİ (Çince/Chinese)

Meriç TOPÇU (Çince/Chinese)

İstatistik Editörü/Editor-Statistics

Dr. İbrahim KILIÇ

Yazı ve Yayın İşleri Sorumluları/Managing and Publishing Board

Dr. Murat BAYRAM

Arş. Gör. Mehmet BOYRAZ

Arş. Gör. Ali KABAKULAK

Bilgi İşlem ve Web Sorumlusu/IT (Web) Manager

Arş. Gör. Mehmet BOYRAZ

Yayın/Danışma Kurulu Üyeleri/Editorial-Advisory Board*

- Dr. Abdullah TANRISEVDİ
Adnan Menderes Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Adnan Menderes University, Department of Tour Guiding, Turkey
- Dr. Aijaz A. KHAKİ
University of Kashmir, Department of Travel and Hospitality Management, India
- Dr. Alaattin BAŞODA
Selçuk Üniversitesi, Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Selçuk University, Department of Travel Management and Tour Guiding, Turkey
- Dr. Ali ERBAŞ
Uluslararası Turizm Akademisyenleri ve Profesyonelleri Derneği (TİYADER) Yönetim Kurulu Başkanı
Chairman of the Board of International Tourism and Professionals Association (TIYADER)
- Dr. Anukrati SHARMA
University of Kota, Faculty of Commerce and Management, India
- Ashish DAHIA
MD University Rohtak Harvana, Institute of Hotel and Management, India
- Dr. Canan TANRISEVER
Kastamonu Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Kastamonu University, Department of Tour Guiding, Turkey
- Dr. Cihan ÇOBANOĞLU
University of South Florida Sarasota-Manatee (USFSM), USA
University of South Florida Sarasota-Manatee (USFSM), USA
- Dr. Doğan GÜRSOY
Washington State University, School of Hospitality Business Management, USA
- Dr. Elbeyi PELİT
Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Afyon Kocatepe University, Department of Tour Guiding, Turkey
- Dr. Erdoğan H. EKİZ
King Abdulaziz University, Faculty of Tourism, Travel and Tourism Department, SA
- Dr. Esra GÜL YILMAZ
Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Afyon Kocatepe University, Department of Tour Guiding, Turkey
- Dr. Evren GÜÇER
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Rekreasyon Yönetimi Bölümü, Türkiye
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, University, Department of Recreation Management, Turkey
- Dr. Fevzi OKUMUŞ
University of Central Florida, Rosen College of Hospitality Management, USA
- Dr. Gökçe YÜKSEK
Anadolu Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Anadolu University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Gül ERKOL BAYRAM

Sinop Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Sinop University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. İbrahim YILMAZ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Lakhvinder Singh BARTIA

Pt. Chirani Lal Sharma.Govt.PG.College, Tourism Management, India

Dr. Marica MAZUREK

University of Zilina, Department of Mdiagnostics and Cultural Heritage, Slovakia

Dr. Mehmet UMUR

Erciyes Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Erciyes University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Meral DURSUN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. C. Michael HALL

University of Canterbury, Department of Management, New Zealand

Dr. Muharrem TUNA

Turizm Akademisyenleri Derneği (TUADER) Yönetim Kurulu Başkanı, Türkiye
Chairman of the Board of Tourism Academicians Association (TUADER), Turkey

Dr. Naci POLAT

Pamukkale Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Pamukkale University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Necibe ŞEN

Erzincan Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Erzincan University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Orhan İÇÖZ

Yaşar Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Yaşar University Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Özcan ZORLU

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Afyon Kocatepe University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Özgür ÖZER

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Necmettin Erbakan University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Özlem GÜZEL

Akdeniz Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Akdeniz University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Özlem KÖROĞLU

Balıkesir Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Balıkesir University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Rahman TEMİZKAN

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, Türkiye
Eskişehir Osmangazi University, Gastronomy ve Culinary Arts, Turkey

Dr. Seda ŞAHİN

Balıkesir Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Balıkesir University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Tolga Fahri ÇAKMAK

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Zonguldak Bülent Ecevit University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Uğur AKDU

Gümüşhane Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Gümüşhane University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Yalçın ARSLANTÜRK

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Bölümü,
Türkiye
*Ankara Hacı Bayram Veli University, Department of Travel Management and Tour Guiding,
Turkey*

Dr. Yasin KELEŞ

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
Ondokuz Mayıs University, Department of Tour Guiding, Turkey

Dr. Zafer ÖTER

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Türkiye
İzmir Kâtip Çelebi University, Department of Tour Guiding, Turkey.

Suat TURAL (TUREB)

Turist Rehberleri Birliği (TUREB) Yönetim Kurulu Başkanı, Türkiye
Association of Tour Guides, Chairman of the Board, Turkey

*: Yayın/Danışma kurulundaki isimler, ada göre alfabetik sıralamaya uygun olarak düzenlenmiştir/sıralanmıştır. (Names in Publishing/Advisory Board are in alphabetic order).

Turist Rehberliği Dergisi'nin Yer Aldığı/Tarandığı Dizin-İndexler/Indexing:

- [DRJI \(Directory of Research Journals Indexing\)](#)
- [Eurasian Scientific Journal Index](#)
- [Google Scholar](#)
- [ISI \(International Scientific Index\)](#)
- [Root Indexing \(Journal Abstracting and Indexing Service\)](#)
- [ResearchBib \(Academic Resource Index\)](#)
- [Türkiye Turizm Dizinini](#)

Amaç-Kapsam ve Etik İlkeler About Journal-Focus and Ethical Principles

Turist Rehberliği Dergisi (TURED), turist rehberliği alanıyla ilgili ulusal ve uluslararası düzeyde akademik-bilimsel niteliklere sahip çalışmalarını yayınlamak, turist rehberliği alanının bilgi birikimine ve gelişimine katkıda bulunmayı amaçlayan hakemli bir dergidir. Turist Rehberliği Dergisi, turist rehberliği ile ilgili çalışmalara odaklanma özelliği ile turizm alanındaki dergiler arasında bir uzmanlaşma yönelimini de başlatmayı hedeflemektedir. Bununla birlikte dergiye; turist rehberliği ile ilgili olarak turizm politikalarının geliştirilmesi ve turist rehberliği ile doğrudan ve dolaylı ilişkisi olan diğer alanlardan da makale kabul edilmektedir. Bu doğrultuda, Turist Rehberliği Dergisi, turist rehberliği alanındaki eğilimler ve yeni gelişmelere odaklanan ve disiplinlerarası özelliğinden dolayı diğer alanlardaki gelişmelerin, turist rehberliği alanına yönelik güncel ve gelecek etkilerini tartışan çalışmalara da yer vermektedir. Tüm bunlara ek olarak, Turist Rehberliği Dergisi, alanındaki uygulamalı ve kuramsal çalışmalar içinde güncellik kavramını ön plana çıkaran bir yayın politikası izlemeyi hedeflemektedir. Ayrıca dergide, gerekli görülmesi halinde turizm sektörü temsilcilerinin görüşleri ve turist rehberliği ile ilgili inceleme çalışmaları da yayımlanır. Turist Rehberliği Dergisinde yayımlanan/yayımlanacak çalışmaların, bilimsel araştırma ve yayın etiği açısından uygunluğuyla ilgili dergi web sayfasında (<http://dergipark.gov.tr/tured/page/3802>) belirtilen hususların yanı sıra “Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” (<https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Kurumsal/mevzuat/bilimsel-arastirma-ve-etik-yonetmeli.aspx>) hükümleri ve buna ek olarak yayın etiği etik görev ve sorumluluklarda açık erişim olarak “Committee on Publication Ethics (COPE)” tarafından ilan edilen ilkeler benimsenmiştir. Yılda iki sayı (Haziran-Aralık) olarak elektronik ortamda yayın yapan Turist Rehberliği Dergisi açık erişimli (Open Access) olarak Tübitak Dergi-Park-Akademik sistemi aracılığıyla yayımlanmaktadır. Yayın Kurulu ve Editör kararı ile mevcut sayılara ek olarak özel sayı da yayımlanabilmektedir. Turist Rehberliği Dergisi, açık erişim kapsamında, “Tübitak Dergi-Park-Akademik Açık Erişim Sistemi” ve bu kapsamda “Budapeşte Açık Erişim Hareketi” (<http://www.budapestopenaccessinitiative.org/>) ilkelerini benimsemektedir. Bu ilkelere göre; “hakem değerlendirmesinden geçmiş bilimsel çalışmaların internet aracılığıyla; finansal, yasal ve teknik engeller olmaksızın, serbestçe erişilebilir, okunabilir, indirilebilir, kopyalanabilir, dağıtılabilir, basılabilir, taranabilir, tam metinlere bağlantı verilebilir, dinlenebilir, yazılma veri olarak aktarılabilir ve her türlü yasal amaç için kullanılabilir olmasıdır. Yazarlar ve telif hakkı sahipleri bütün kullanıcıların ücretsiz olarak erişim olanağına sahip olduğunu kabul ederler”. Makaleleri kabul edilen yazarlar telif hakkının korunması ve “Creative Commons Attribution License” altında bulunan derginin haklarının korunması için çalışmalarında yer alan bilgilerin referans gösterilerek paylaşılmasını kabul etmiş sayılırlar. Bu doğrultuda Turist Rehberliği Dergisi, yayınladığı bütün makaleleri için “Atıf-Gayri Ticari-Türetilemez 4.0 Uluslararası Kamu Lisansı” (CC BY-NC 4.0) uygulamaktadır. **Turist Rehberliği Dergisi’ne makale kabul süreci (amaç, kapsam, odak, yazım ve yayım kuralları vb.) ile ilgili tüm ayrıntılar için lütfen dergi web sitesine bakınız. (<http://dergipark.gov.tr/tured>)**

Journal of Tour Guiding (JOTOG) is a peer-reviewed journal that aims to contribute to knowledge and development of tour guiding field by publishing studies with academic and scientific qualities in the field of tour guiding. Journal of Tour Guiding (JOTOG) also aims to initiate a specialization among tourism journals with focusing solely on tour guiding studies. Besides, JOTOG accepts articles on tourism policy developments on tour guiding and other fields which have inter-disciplinary contributions. In this respect, the journal also includes studies on trends in tour guiding and discussions of current and future influences on tour guiding, focusing on new developments and developments in other fields thanks to its interdisciplinary nature. Additionally, JOTOG aims to follow a publishing policy (<https://dergipark.org.tr/en/pub/tured/page/3802>) that prioritizes the concept of up-to-date in the field of applied and theoretical studies. Furthermore, the journal also takes reviews of tourism representatives on tour guiding into consideration for publication. Council of Higher Education Scientific Research (YOK) and Publication Ethics Guideline” (<https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Kurumsal/mevzuat/bilimsel-arastirma-ve-etik-yonetmeli.aspx>) is taken into consideration for all other terms and conditions not mentioned in journal web site (<http://dergipark.gov.tr/tured/page/3802>) regarding the appropriateness of the study in terms of scientific research and publication ethics and additionally, principles published as open access by Committee on Publication Ethics (COPE) are adapted by the journal. Journal of Tour Guiding which publishes in electronic format two times a year (June-December), is published as “Open Access through Tübitak Dergi-Park-Academic System”. Journal of Tour Guiding adopts the principles of open access, Tübitak Dergi-Park academic open access system and “Budapest Open Access Movement” (<http://www.budapestopenaccessinitiative.org/>) principles. According to these principles; “articles passed referee evaluation is available for free on the public internet, permitting any users to read, download, copy, distribute, print, search, or link to the full texts of these articles, crawl them for indexing, pass them as data to software, or use them for any other lawful purpose, without financial, legal, or technical barriers other than those inseparable from gaining access to the internet itself. Authors and copyright owners accept all users have free access to sources”. Authors whose articles have been accepted for publishing are deemed consent that the information covered by the article can be shared by others on condition that reference citation for copyright protection and protection journal rights under the “Creative Commons Attribution License. In this sense, Journal of Tour Guiding uses Attribution Non Commercial International 4.0 (CC By-Nc 4.0”) for all papers in publishing process. Please check the Journal’s website for article acceptance process and full details (purpose, scope- focus, writing and publication rules, etc.). (<http://dergipark.gov.tr/tured>)

Yazışma Adresi/Correspondence Address

Turist Rehberliği Dergisi (TURED) - Journal of Tour Guiding (JOTOG)
Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü
ANS Kampüsü, Afyonkarahisar/Türkiye
E-posta/e-mail: infojotog@gmail.com
Web: <http://dergipark.gov.tr/tured>

Bu Sayının Hakemleri / Referees of this Issue*

Sıra No	Unvan-Ad-Soyad Title-Name-Surname	Kurum Institution
1	Dr. Ahmet BAYTOK	Afyon Kocatepe Üniversitesi, Türkiye <i>Afyon Kocatepe University, Turkey</i>
2	Dr. Ayşe ATAR	Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye <i>Ondokuz Mayıs University, Turkey</i>
3	Dr. Bircan ERGÜN	Afyon Kocatepe Üniversitesi, Türkiye <i>Afyon Kocatepe University, Turkey</i>
4	Dr. Engin AYTEKİN	Afyon Kocatepe Üniversitesi, Türkiye <i>Afyon Kocatepe University, Turkey</i>
5	Dr. Fatih TÜRKMEN	Karabük Üniversitesi, Türkiye <i>Karabük University, Turkey</i>
6	Dr. Murat BAYRAM	Pamukkale Üniversitesi, Türkiye <i>Pamukkale University, Turkey</i>
7	Dr. Nihan YARMACI	İstanbul Gedik Üniversitesi, Türkiye <i>İstanbul Gedik University, Turkey</i>
8	Dr. Seda ŞAHİN	Balıkesir Üniversitesi, Türkiye <i>Balıkesir University, Turkey</i>
9	Dr. Yalçın ARSLANTÜRK	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye <i>Ankara Hacı Bayram Veli University, Turkey</i>

*: Hakem listesindeki isimler, ada göre alfabetik sıralamaya uygun olarak düzenlenmiştir/sıralanmıştır. / *Names in referees list are in alphabetic order.*

İçindekiler / Contents*			
Makale Başlığı <i>Paper Title</i>	Yazar(lar) <i>Author(s)</i>	Sayfa <i>Page</i>	Makale Türü <i>Paper Type</i>
Turizm Rehberliği Bölümü Öğrencilerinin Memnuniyet Düzeylerinin Belirlenmesi: Afyon Kocatepe Üniversitesi Örneği: Turizm Rehberliği Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma <i>Determination of Satisfaction Levels of Tourism Guidance Students: Afyon Kocatepe University Example</i>	Arş. Gör. Ali KABAKULAK, Arş. Gör. Melisa ATEŞ	64-79	Araştırma Makalesi <i>Research Paper</i>
İletişim Temalı Turist Rehberliği Çalışmalarının Bibliyometrik Analizi <i>Bibliometric Analysis of Communication-Themed Studies in The Field of Tourist Guiding With Bibliometric Program</i>	Dr. Öğr. Üyesi Semih ARICI, Prof. Dr. Elbeyi PELİT	80-105	Araştırma Makalesi <i>Research Paper</i>
Kültürel Miras Eğitimi Açısından Turizm Rehberliği Bölümlerine Yönelik Müfredat İncelemesi <i>Examination on the Curriculum of Tourism Guidance Departments within the Scope of Cultural Heritage Education</i>	Arş. Gör. Aybüke ÖZSOY, Arş. Gör. Dr. Zeynep ÇOKAL	106-118	Araştırma Makalesi <i>Research Paper</i>
Turist Rehberliği Tezsiz Yüksek Lisans Eğitimi: Dersler ve Akademisyenler Üzerine Bir Araştırma <i>Non-Thesis Master's Education in Tourist Guidance: A Study on the Lectures and Academicians</i>	Öğr. Gör. Serkan AK, Prof. Dr. H. Hüseyin SOYBALI	119-142	Araştırma Makalesi <i>Research Paper</i>

* Dergide yayımlanan yazıların her türlü bilimsel, imlâ, etik ve hukuki sorumlulukları yazarlarına aittir.

All scientific, spelling, ethics and legal responsibilities of the articles published in the journal belong to the authors.

Gönderilme Tarihi (Submitted) : 01.07.2020
Revizyon Tarihi (Revised) : 03.11.2020
Kabul Tarihi (Accepted) : 30.12.2021

TURED
JOTOĞ

Turizm Rehberliği Bölümü Öğrencilerinin Memnuniyet Düzeylerinin Belirlenmesi: Afyon Kocatepe Üniversitesi Örneği

Determination of Satisfaction Levels of Tourism Guidance Students: Afyon Kocatepe University Example

Arş. Gör. Ali KABAKULAK ^{ID}

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Türkiye
Afyon Kocatepe University, Faculty of Tourism, Turkey
E-Mail: alikabakulak@aku.edu.tr

Arş. Gör. Melisa ATEŞ ^{ID}

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Türkiye
Afyon Kocatepe University, Faculty of Tourism, Turkey
E-Mail: mates@aku.edu.tr

Öz

Amaç ve Önem: Turizm rehberliği bölümü öğrencilerinin memnuniyet düzeylerinin belirlenmesi bu çalışmanın temel amacı olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda Afyon Kocatepe Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği bölümü öğrencilerinin bölüm, fakülte ve üniversite hizmetlerinden memnuniyet düzeyleri belirlenmiştir. Bu çalışmayla birlikte, turizm rehberliği öğrencilerinin memnuniyetlerinin belirlenmesinin hem üniversite hem fakülte hem de bölüm bazında önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem: Araştırmanın evrenini Afyon Kocatepe Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada evrenin tamamına ulaşma imkânı olmasından dolayı örneklem alınmamış olup, araştırmada tam sayım yöntemi ile veriler toplanmıştır. Güz dönemine ait veriler 1 Şubat – 1 Mart 2020 arasında; bahar dönemine ait veriler ise 1-20 Haziran 2020 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırma kapsamında hem güz hem bahar döneminde normal öğretim öğrencilerinden veriler toplanmış, 2019-2020 eğitim öğretim yılı güz döneminde 178; bahar döneminde ise 222 öğrenciye ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında yapılan veri analizleri sırasında güz döneminde hatalı ve eksik girilen 50 anket; bahar döneminde ise 12 anket analizden çıkarılmıştır. Katılımcıların bireysel özelliklerine ilişkin veriler frekans ve yüzde dağılımları hesaplanmak sureti ile verilmiştir. Katılımcıların memnuniyet düzeylerine ilişkin veriler ise frekans ve yüzde dağılımlarının yanı sıra, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri ile betimlenmiştir.

Bulgular: Turizm Rehberliği Bölümü öğrencilerinin gerek fakülte gerekse üniversite hizmetlerinden genel olarak memnun oldukları görülmektedir. Fakülte hizmetleri bağlamında güz dönem memnuniyeti daha yüksek olup, her iki dönemde de üst yönetim ve öğrenci işleri hizmetleri ön plana çıkmaktadır. Öğrencilerin üniversite hizmetlerinden memnuniyetleri ise, fakülte hizmetlerine oranla daha düşük, ancak yine de kabul edilebilir seviyenin üzerindedir. Üniversite hizmetlerinde bilimsel boyut ön plana çıkarken, kültürel boyuttan memnuniyetin daha düşük düzeyde olduğu görülmüştür.

Özgünlük/Bilimsel Katkı: Konu ile ilgili literatür incelendiğinde, genellikle turizm eğitimi alan öğrencilerin, aldıkları eğitime yönelik memnuniyetlerinin değerlendirilmesine yönelik çalışmaların mevcut olduğu göze çarpmaktadır. Ancak daha önce yapılan çalışmalarda turizm rehberliği öğrencilerinin hem üniversite hem fakülte hem de bölümde aldıkları hizmetlerin ayrı ayrı ele alınmadığı tespit edilmiş, bu noktadan hareketle öğrencilerin aldıkları hizmetlerin değerlendirilmesi ile bir anlamda durum tespit analizi ile performans takibi yapılmasına imkân verirken gerekli olan yerlerde iyileştirmelerin yapılmasına da olanak sağlamaktadır. Turizm rehberliği bölümlerinde öğrencilerin daha kaliteli hizmet almalarına vesile olacak olması ve diğer üniversiteler, turizm fakülteleri ve turizm rehberliği bölümlerine yol göstermesi ile hizmette standartlaşma sağlayacak olması bu çalışmayı özgün yapmaktadır.

Atf için (for cited): Kabakulak, A. ve Ateş, M. (2021). Turizm rehberliği bölümü öğrencilerinin memnuniyet düzeylerinin belirlenmesi: Afyon Kocatepe Üniversitesi örneği, *Turist Rehberliği Dergisi*, 4(2), 64-79.

Sınırlılıklar: Bu çalışmanın yalnızca Afyon Kocatepe Üniversitesi Turizm Rehberliği bölümü öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmesi ve diğer turizm rehberliği öğrencilerine zaman ve maddi imkânsızlıkların yanı sıra Covid 19 salgınından dolayı diğer turizm rehberliği öğrencilerine ulaşamaması araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Dolayısıyla aynı çalışmanın farklı üniversitelerin turizm rehberliği bölümlerinde öğrenim gören öğrenciler üzerinde tekrarlanması araştırma sonuçlarının daha genellenebilir olmasını sağlarken üniversite, fakülte ve bölümde alınan hizmetlerin standartlaşmasında da önemli bir rol oynayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Turizm rehberliği, öğrenci, memnuniyet, Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Makale Türü: Araştırma makalesi

Abstract

Purpose and Importance: The aim of this study is to determine the satisfaction levels of tourism guidance students. In this context, the satisfaction levels of the students of Afyon Kocatepe University, Faculty of Tourism, Tourism Guidance Department, from the department, faculty and university services were determined. With this study, it is thought that determining the satisfaction of tourism guidance students will make important contributions on the basis of both university and faculty and department.

Methodology: The population of the study consists of the students of Afyon Kocatepe University Tourism Faculty Tourism Guidance Department. Due to the possibility of reaching the whole population in the research, it was not taken into the sample, and the data was collected with the full count method in the research. Data for the fall semester is between February 1 and March 1, 2020; the data for the spring semester were collected between 1-20 June 2020. Within the scope of the research, data were collected from normal education students both in the fall and spring semesters, 178 in the fall semester of the 2019-2020 academic year; In the spring semester, 222 students were reached. During the data analysis conducted within the scope of the research, 50 questionnaires entered incorrectly and incompletely in the fall semester; in the spring term, 12 questionnaires were excluded from the analysis. Data on the individual characteristics of the participants were given by calculating frequency and percentage distributions. The data on the satisfaction levels of the participants are described with arithmetic mean and standard deviation values, as well as frequency and percentage distributions.

Findings: It is seen that the students of the Department of Tourism Guidance are generally satisfied with both the faculty and the university services. In the context of faculty services, fall term satisfaction is higher, and senior management and student affairs services come to the fore in both terms. Students' satisfaction with university services is lower than faculty services, but still above an acceptable level. While the scientific dimension comes to the fore in university services, it has been observed that satisfaction with the cultural dimension is at a lower level.

Originality/Value: When the literature on the subject is examined, it is striking that there are generally studies aimed at evaluating the satisfaction of students who receive tourism education for their education. However, in previous studies, it has been determined that the services that tourism guidance students receive from both the university, the faculty and the department are not handled separately, and from this point of view, it is possible to evaluate the services received by the students and to follow up the performance with due diligence analysis in a sense, and to make improvements where necessary provides. The fact that it will enable students to receive better quality service in tourism guidance departments and that it will provide standardization in service by guiding other universities, tourism faculties and tourism guidance departments makes this study unique.

Limitations: The limitation of the research is that this study was carried out only on the students of the tourism guidance department of Afyon Kocatepe University and other tourism guidance students could not be reached due to the Covid 19 epidemic as well as time and financial impossibilities. Therefore, repeating the same study on students studying in tourism guidance departments of different universities will ensure that the results of the research are more generalizable and will play an important role in the standardization of the services received at the university, faculty and department.

Keywords: Tourism guidance, student, satisfaction, Afyon Kocatepe University.

Paper Type: Research article

Giriş

Turizm önemi her yıl giderek artmakta olan bir sektördür. Bu artış, ülkeler ve işletmeler arasındaki rekabeti de artırmakta ve bu noktada hizmet kalitesi ön plana çıkmaktadır. İyi hizmet kalitesi de ancak nitelikli bir eğitimin verilmesiyle oluşmaktadır (Eker & Zengin, 2016). Ancak, üniversiteler eğitim-öğretim olanakları, fiziksel ve altyapı olanakları, akademik kadro bakımından birbirlerinden farklılık göstermektedir. Bu bakımdan, her üniversite geliştirdiği farklı yöntemlerle öğrencilerine eğitim vermektedir (Erdem & Şenol, 2015). Turizm sektöründe hem hizmeti alan hem de hizmeti sunan kişinin insan olmasından dolayı, sektörün başarısı eğitilmiş işgücü ile gerçekleşmektedir. Çalışanların sektörde gösterdikleri hizmet kalitesi, aldıkları mesleki bilgi ve eğitim ile doğru orantılıdır (Ünlüöner vd., 2010).

Turizm eğitimi, mesleki ve teknik eğitimin içerisinde yer almaktadır. Mesleki ve teknik eğitim, “milli eğitim sisteminin bütünlüğü içerisinde endüstri, tarım ve hizmet sektörleriyle birlikte her türlü mesleki ve teknik eğitim hizmetlerinin planlanması, araştırılması, geliştirilmesi, organizasyonu ve eşgüdümü ile yönetim, denetim ve öğretim etkinliklerinin bütünü” şeklinde tanımlanmaktadır (Şahin & Fındık, 2008). Turizm eğitimi veren kurumların amacı, turizm sektöründe çalışacak öğrencilere, turizm bilinci kazandırmak ve sektöre kalifiye personel yetiştirmektir (Baltacı vd., 2012). Turizm sektörü içerisinde yer alan işletmeler, müşterilere hizmet sunmaktadır. Bu hizmetlerden memnuniyet ve başarı da karşılıklı ilişkilerdeki başarı seviyesini oluşturmaktadır. Bu durum, alınan teorik bilginin yanı sıra uygulamalı eğitimin de gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır (Boz vd., 2018).

Turizm eğitimi içinde yer alan ve ülkenin turizmde elde ettikleri fayda da doğrudan etkili olan turist/turizm rehberlerinin eğitimi de yer almaktadır (Değirmencioğlu, 2001). Ülkelerin tanıtımında bir elçi olarak görülen, yerel halk ve turistler arasında iletişimi sağlayan turist rehberlerinin iyi yetiştirilmiş ve kendini yetiştirmiş olması olumlu bir ülke imajı oluşması açısından önem taşımaktadır. Kaliteli bir rehberlik eğitimi, kaliteli rehberler yetiştirmesine, kaliteli rehberler ise turistlerin ziyaretlerinden memnun kalmasına ve tatillerinden mutlu ayrılmalarına katkı sağlayacaktır (Eker & Zengin, 2016). Turizm rehberliği eğitimi alan öğrencilerin üniversite, fakülte ve bölümden aldıkları hizmetlerden duydukları memnuniyet düzeyleri önem taşımaktadır. Bu kapsamda bu çalışmanın amacı turizm rehberliği eğitimi alan öğrencilerin üniversite, fakülte ve bölümden aldıkları hizmetlerden memnuniyet düzeylerinin belirlenmesidir. Konuyla ilgili literatür incelemesi yapıldığında, turizm rehberliği eğitimi alan öğrencilerin memnuniyet düzeylerinin belirlenmesine yönelik sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Dolayısıyla bu çalışmanın yapılmasının hem ilgili literatüre, hem de ilgili kişi/kurum ve kuruluşlara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1. Kuramsal Çerçeve

Ülkelerarası rekabetin yoğun yaşandığı turizm sektöründe, işletmelerin devamlılığını sağlayabilmeleri ve sektörde söz sahibi olabilmeleri için nitelikli işgücüne sahip olmaları gerekmektedir. Hizmetin insan tarafından sunulduğu turizm sektöründe, nitelikli çalışanların olması sektör açısından önem taşımaktadır (Günay & Akıncı, 2017). Turizmin hizmet sektörü ve emek-yoğun bir özelliğe sahip olmasından dolayı turizmde çalışan bireylerin eğitimi ile turizm sektörünün başarısı doğru orantılıdır (Pelit vd., 2016). Sektöre eğitim düzeyi yüksek olan bireyler yetiştirmede turizm eğitimi veren kurumlar da önemli bir konuma sahiptir. Dinamik bir yapıya sahip olan turizm sektörü gibi turizm eğitimi veren kurumlarında kendilerini sürekli olarak geliştirmesi ve yenilemesi gerekmektedir (Demir & Demir, 2016). Çalışanların nitelikli olmasını belirleyen unsur da aldıkları turizm eğitimidir. Turizm eğitiminin amacı, turizm sektöründe hizmet veren kişilerin gerekli donanımına sahip olmalarını sağlamaktır (Çetin, 2005). Turizm eğitiminde üzerinde durulan konu

mesleki eğitimidir. Mesleki eğitim, toplumda yer alan bireylerin, meslek sahibi olabilmeleri ve mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve yetenekleri kazandırarak, kişinin yeteneklerinin fiziksel, duygusal, sosyal ve ekonomik yönden geliştirilme süreci olarak tanımlanmaktadır (Pelit & Güçer, 2006). Eğitim veren kurumlar, öğrencilerin akademik başarısını ölçmede, iş alışkanlıklarını kazandırmada ve yetkinliklerini ölçmede önemli bir role sahiptir (Nelson, 2003). Turizm eğitimi alan öğrencilerin de pratik bilgi ve becerilerle donatılması gerekmektedir. Turizm eğitiminin her aşaması teori ve uygulama birbirini tamamlayarak bir bütün şeklinde yürütülmektedir. Çünkü turizm sektörü dinamik bir yapıya sahip olduğundan dolayı verilen eğitimin de dinamik bir yapıda olması gerekmektedir (Pelit & Güçer, 2006). Bu durum da yalnızca teorik eğitimle olmamakta, öğrencilerin kazandıkları bilgi ve becerileri uygulamaya da dökmeleri sağlanmaktadır (Aymankey vd., 2013).

Ülkeler, turizm sektöründe turistik çekiciliklerin yanı sıra, turist rehberlerine de ihtiyaç duymaktadır. Turist rehberleri için ön koşul, dürüstlük, tevazu, alçakgönüllülük, güvenilirlik gibi olumlu kişisel ve ahlaki özelliklerdir. Yine aynı derecede, kapsamlı bilgi ve konunun güçlü bir şekilde kavranması, iyi analitik beceriler, tarihi ve kültürel alanlar için karşılaştırmalı bir bakış açısına sahip olmak turist rehberleri için önem arz etmektedir (Sandaruwani & Gnanapala, 2016). Turist rehberlerinin bu becerileri kazanması iyi bir eğitim sistemi ve bireyin kendi çabasına bağlıdır (Pelit & Katırcıoğlu, 2018). Bundan dolayı turist rehberi olacak kişilere verilen eğitim önem taşımaktadır. Turizm rehberliği eğitiminin temel amacı, seyahat ve turizm sektöründe rehber olarak görev alacak bireyleri eğitimden geçirmek, turizm bilincini ve felsefesini kazandırmak, yönetim ve davranış tekniklerini, insan sosyolojisi ve psikolojisini öğretmek ve vizyon sahibi, iletişime açık dil kullanım becerisi yüksek meslek profesyonellerini yetiştirmektir (Tolga vd., 2015).

Turist rehberlerinin nitelikli bir eğitim ile yetiştirilmesi şüphesiz hem ülke açısından hem turistler hem de seyahat acenteleri gibi sektörde yer alan diğer işletmeler açısından büyük önem taşımaktadır (Güven & Ceylan, 2014). Ancak turist rehberlerinin bilgi birikimleri yalnızca bir bölge, ülke, yöre ile sınırlı kalmamalıdır. Arkeoloji, sanat tarihi, edebiyat, tarih, müzecilik gibi çeşitli alanlarda bilgi sahibi olması gerekmekte ve bunun için de nitelikli bir eğitime ihtiyaç duyulmaktadır (Eker vd., 2019: 75). Türkiye’de 51 üniversitede lisans düzeyinde Turizm Rehberliği Programı bulunmaktadır. Bunların 43’ü devlet, 8’i vakıf üniversitesidir. Türkiye’de lisans düzeyinde yer alan Turizm Rehberliği Programlarının listesi Tablo 1’de verilmiştir.

Turist rehberliği, sadece teorik bilgi ile yapılacak bir meslek değildir. Teorik eğitimle kazanılan bilgi ve becerilerin uygulama ile pekiştirilmesi sağlanmaktadır (Pelit vd., 2019). Uygulamalar sayesinde öğrenciler teorik olarak kazandıkları bilgileri gerçek ortamlarda, gerçek yaşam deneyimine taşıyabilmekte, uyumlaştırabilme ve sektördeki gelişmelerden haberdar olabilmektedirler (Çetin, 2005). Öğrencilere verilen eğitimin yanı sıra bölüm, fakülte ve üniversite hizmetlerinden memnuniyet düzeyleri de öğrenciler açısından önem taşımaktadır. Öğrencilere sosyal paylaşım alanlarının yaratılması ve boş zamanın değerlendirilmesi, sosyal faaliyetlere katılım, çeşitli bilimsel, kültürel ve sosyal etkinlik desteğinin sağlanması öğrenci merkezli üniversite olarak algılanmasını desteklemektedir. Bu durum öğrencilerin üniversiteyi daha çok benimsemesini sağlarken, saygın bir üniversiteli olmanın ayrıcalığı duygusunu yaşatmış olarak memnuniyet düzeyini olumlu yönde etkileyebilmektedir (Demir & Demir, 2016).

Tablo 1

Türkiye’de Lisans Düzeyinde Turizm Rehberliği Eğitimi Yürüten Üniversiteler

#	Üniversite	Fakülte/Yüksekokul	Bölüm	Devlet/Vakıf
1	Adıyaman Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
2	Afyon Kocatepe Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
3	Afyon Kocatepe Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği (İÖ)	Devlet
4	Akdeniz Üniversitesi	Manavgat Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
5	Akdeniz Üniversitesi	Manavgat Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği (İÖ)	Devlet
6	Akdeniz Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
7	Aksaray Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
8	Anadolu Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
9	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	Devlet
10	Atatürk Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
11	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	Turizm Fakültesi (Kuşadası)	Turizm Rehberliği	Devlet
12	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	Turizm Fakültesi (Kuşadası)	Turizm Rehberliği (İÖ)	Devlet
13	Balıkesir Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
14	Balıkesir Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği (İÖ)	Devlet
15	Batman Üniversitesi	Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu	Turizm Rehberliği	Devlet
16	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	Uygulamalı Bilimler Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
17	Bolu Abat İzzet Baysal Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
18	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	Devlet
19	Çankırı Karatekin Üniversitesi	İlgaz Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu	Turizm Rehberliği	Devlet
20	Ege Üniversitesi	Çeşme Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
21	Erciyes Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
22	Gümüşhane Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
23	Harran Üniversitesi	Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu	Turizm Rehberliği	Devlet
24	Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	Turizm Fakültesi (Eğirdir)	Turizm Rehberliği	Devlet
25	İskenderun Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
26	İstanbul Gelişim Üniversitesi	İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi	Turizm Rehberliği (Burslu)	Vakıf
27	İstanbul Gelişim Üniversitesi	İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi	Turizm Rehberliği (%50 indirimli)	Vakıf
28	İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
29	Karabük Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
30	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi	Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	Turizm Rehberliği	Devlet
31	Kastamonu Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
32	Kırklareli Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
33	Mardin Artuklu Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
34	Mersin Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
35	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
36	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
37	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet

Tablo 2

Türkiye’de Lisans Düzeyinde Turizm Rehberliği Eğitimi Yürüten Üniversiteler (Devamı)

#	Üniversite	Fakülte/Yüksekokul	Bölüm	Devlet/Vakıf
38	Niğantaşı Üniversitesi	Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	Turizm Rehberliği (Ücretli)	Vakıf
39	Niğantaşı Üniversitesi	Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	Turizm Rehberliği (Burslu)	Vakıf
40	Niğantaşı Üniversitesi	Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	Turizm Rehberliği (%50 indirimli)	Vakıf
41	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Turizm Fakültesi (Bafra)	Turizm Rehberliği	Devlet
42	Pamukkale Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
43	Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
44	Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği (İÖ)	Devlet
45	Selçuk Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
46	Selçuk Üniversitesi	Beyşehir Ali Akkanat Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet
47	Sinop Üniversitesi	Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu	Turizm Rehberliği	Devlet
48	Yaşar Üniversitesi	Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	Turizm Rehberliği (Ücretli)-İngilizce	Vakıf
49	Yaşar Üniversitesi	Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	Turizm Rehberliği (Burslu)	Vakıf
50	Yaşar Üniversitesi	Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	Turizm Rehberliği (%50 indirimli)	Vakıf
51	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Karadeniz Ereğli Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	Devlet

Kaynak: YÖK Atlas, 2021

Eğitimden kazanılan yüksek kazanç, bireyin hayatının sonraki aşamalarında da bilgi, birikim ya da yetenek gibi bazı sonuçları üretebilmelidir. Bundan dolayı memnuniyet ya da memnuniyetsizlik öğrencinin bu alandaki beklentilerini karşılamasına bağlıdır (Erdem & Şenol, 2015). Öğrenciler eğitim-öğretim sürecinin doğrudan alıcısı ve yararlanıcısı olduğundan dolayı onların değerlendirmeleri, eğitim öğretim kalitesinin belirlenmesinde önemli kaynak sağlayıcıdır (Ekinci & Burgaz, 2007). Bundan dolayı, öğrencilerin görüşlerine dayalı olarak memnuniyetlerin belirlenmesi eğitim kalitesinin artırılmasına katkı sağlayacaktır.

2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi alan öğrencilerin memnuniyet düzeylerinin belirlenmesidir. Konu ile ilgili literatür taraması yapıldığında, turizm eğitimi alan öğrencilerin, aldıkları eğitime yönelik memnuniyetlerinin değerlendirilmesine yönelik çalışmalar mevcuttur. Turizm rehberliği öğrencilerinin üniversite, fakülte ve bölüm bazında ele alan çalışmaya rastlanmamıştır. Verilen eğitimin kalitesinin iyileştirilmesinde ve artırılmasında, öğrencilerin üniversite, fakülte ve bölüm memnuniyetleri önem taşımaktadır. Eğitim kalitesinin yanı sıra verilen diğer hizmetlerin daha hızlı, ulaşılabilir, sürdürülebilir olması öğrencilerin bölümlerine olan bağlılığını dolayısıyla da üniversiteye olan bağlılıklarını da artıracaktır. Ayrıca hizmetlerin sorunsuz bir şekilde verilmesi hem yurt içinde hem de yurtdışında üniversitelerin rekabet edebilirliklerini arttıracığı gibi öğrencilerin de Afyon Kocatepe Üniversitesi Turizm Rehberliği bölümüne olan ilgiyi de üst seviyelere taşıyacak böylelikle üniversite ve turizm rehberliği bölümünün bilinirliğine de katkı sağlayacaktır.

3. Yöntem

Araştırmada veri toplama aracı olarak anketten yararlanılmıştır. Araştırmanın evrenini Afyon Kocatepe Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Turizm Rehberliği Bölümünde toplam 521 öğrenci bulunmaktadır. Araştırmada evrenin tamamına ulaşma imkânı olmasından dolayı örnekleme alınmamış olup, tam sayım yöntemi ile veriler toplanmıştır. Veriler 2019-2020 Eğitim-öğretim yılında (Güz ve Bahar yarıyılı) toplanmıştır. Güz dönemine ait veriler 1 Şubat – 1 Mart 2020 arasında; bahar dönemine ait veriler ise 1-20 Haziran 2020 arasında toplanmıştır. 2019-2020 eğitim öğretim yılı güz döneminde 178; bahar döneminde ise 222 öğrenciye ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında yapılan veri analizleri sırasında güz döneminde hatalı ve eksik girilen 50 anket; bahar döneminde ise 12 anket değerlendirilmeye alınmamıştır. Katılımcıların bireysel özelliklerine ilişkin veriler frekans ve yüzde dağılımları hesaplanmak sureti ile verilmiştir. Katılımcıların memnuniyet düzeylerine ilişkin veriler ise frekans ve yüzde dağılımlarının yanı sıra, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri ile betimlenmiştir.

4. Bulgular

Tablo 2’de 2019-2020 eğitim-öğretim yılı güz yarıyılı bölüm, fakülte ve üniversite hizmetlerinden memnuniyet durumuna ilişkin demografik bilgiler yer almaktadır.

Tablo 2

2019-2020 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılı Katılımcıların Bireysel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Cinsiyet	Değişkenler		Sınıf	Değişkenler	
	f	%		f	%
Kadın	93	52,2	1	43	24,2
			2	50	28,1
Erkek	85	47,8	3	51	28,7
			4	34	19,1
Toplam	178	%100	Toplam	178	%100

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların %52,2’si kadın öğrencilerden %47,8’i ise erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Sınıf bazında Tablo 2 incelendiğinde güz döneminde öğrencilerin %24,2’si 1. sınıf, %28,1’i 2. sınıf, %28,7’si 3. Sınıf, %19,1’i ise 4. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmaya en yüksek katılımı %28,7 ile 3. sınıf öğrencileri gerçekleştirmişlerdir.

Tablo 3

2019-2020 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Yarıyılı Katılımcıların Bireysel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Cinsiyet	Değişkenler		Sınıfınız	Değişkenler	
	f	%		f	%
Kadın	117	52,7	1	49	22,0
			2	58	26,1
Erkek	105	47,3	3	52	23,4
			4	63	28,5
Toplam	222	%100	Toplam	222	%100

Tablo 3’de ise 2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılı bölüm, fakülte ve üniversite hizmetlerinden memnuniyet durumuna ilişkin demografik bilgiler yer almaktadır. Tablo 3 incelendiğinde, katılımcıların %52,7’si kadın öğrencilerden %47,3’ü ise erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Sınıf bazında Tablo 3 incelendiğinde bahar döneminde öğrencilerin %22,0’sı 1. sınıf,

%26,1'i 2. sınıf, %23,4'ü 3. Sınıf, %28,5'i ise 4. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmaya en yüksek katılımı %28,5 ile 4. sınıf öğrencileri gerçekleştirmişlerdir.

Öğrencilerin 2019-2020 eğitim-öğretim yılı güz yarıyılı bölüm, fakülte ve üniversite hizmetlerinden memnuniyet düzeyleri Tablo 4'te yer almaktadır. Tablo 4 incelendiğinde, fakülte öğrenci işlerinden en yüksek memnuniyeti 1. sınıf öğrencileri ($\bar{X}=4,17$) sağlarken en düşük memnuniyet düzeyine sahip olan sınıf ise 4. sınıf öğrencileri ($\bar{X}=4,07$) olmuştur. Bu durumun ortaya çıkmasında 1. sınıf öğrencilerinin fakülteye yeni gelmiş olmalarından ve öğrenci işleri ile düşük düzeyde ilişki kurmalarından kaynaklandığı söylenebilir. Ancak 4. sınıf öğrencilerinin uzun yıllar fakültede bulunmaları, öğrenci işlerinin işleyişini gerek Akademik Oryantasyon dersinde öğrenmeleri gerekse zaman içinde Erasmus, Mevlana, Farabi programları, transkript, muafiyet işlemleri, staj, not, mezuniyet işlemleri vb. gibi konularda sürekli iletişimde olmaları iletişimi kuvvetlendirirken aynı zamanda çatışmaları da beraberinde getirmekte bu durum 4. sınıf öğrencilerinin aldıkları hizmet memnuniyet düzeylerinde düşüşe neden olabilmektedir.

Tablo 4

2019-2020 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılı Bölüm, Fakülte ve Üniversite Hizmetlerinden Memnuniyet Durumu

Değişken	İfade	1. sınıf		2. sınıf		3. sınıf		4. sınıf		TOPLAM	
		\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}
Öğrenci İşleri	Personel işlemler konusunda bilgili ve yetkindir.	4,10		3,90		3,92		3,85		3,94	
	Personel yardımseverdir.	4,05		3,98		4,02		4,12		4,04	
	Öğrenci işlemleri zamanında ve eksiksiz yapılmaktadır.	4,23	4,17	4,15	4,11	4,08	4,16	3,94	4,07	4,11	4,13
	Öğrenci bilgi sistemi (ders kayıt, not takibi vb.) etkin ve yeterlidir.	4,23		4,23		4,40		4,03		4,24	
	Akademik danışmanlık hizmetleri yeterlidir.	4,23		4,21		4,38		4,42		4,30	
Altyapı / Üstyapı / Fiziksel ve Sosyal Olanaklar	Bölüme ait duyurular zamanında ve etkin olarak yapılmaktadır.	4,58		4,56		4,48		4,55		4,54	
	Fakülte Web sitesi günceldir.	4,56		4,56		4,54		4,61		4,56	
	Fakülte Web sitesinden ihtiyaç duyulan bilgilere kolaylıkla ulaşılabilir.	4,26		4,65		4,40		4,45		4,45	
	Sınıfların teknik altyapısı yeterlidir.	3,70		3,89		3,68		3,79		3,76	
	Uygulama alanlarının (laboratuvar vb.) teknik altyapısı yeterlidir.	3,41		3,79		3,60		3,58		3,61	
	Uygulamalar için (teknik gezi vb.) yeterli destek sağlanmaktadır.	3,48	3,97	3,71	4,17	2,70	3,84	3,45	4,04	3,31	4,00
	Sosyal faaliyetlerin (konferans, gezi vb.) sayısı yeterlidir.	3,40		3,50		2,92		3,39		3,29	
	Sınıfların ısıtma, aydınlatma, havalandırma koşulları yeterlidir.	4,10		4,29		4,04		4,42		4,20	
	Kantin hizmetleri yeterlidir.	3,33		3,58		3,66		3,50		3,53	
	Güvenlik hizmetleri yeterlidir.	4,15		4,31		4,04		4,52		4,23	
	Genel alanlar ve sınıfların temizlik düzeyi yeterlidir.	4,23		4,43		4,08		4,06		4,21	

Tablo 4
2019-2020 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılı Bölüm, Fakülte ve Üniversite Hizmetlerinden Memnuniyet Durumu (Devamı)

Değişken	İfade	1. sınıf		2. sınıf		3. sınıf		4. sınıf		TOPLAM	
		\bar{x}	\bar{x}	\bar{x}	\bar{x}	\bar{x}	\bar{x}	\bar{x}	\bar{x}	\bar{x}	\bar{x}
Mobilite	ERASMUS, FARABİ, MEVLANA vb. ile ilgili kapsamlı bilgiler verilir.	4,55		4,53		3,90		3,97		4,24	
	ERASMUS, FARABİ, MEVLANA koordinatörleri etkin ve yeterlidir	4,35		4,38		3,96		3,97		4,17	
	ERASMUS kapsamında anlaşma yapılan ülke/okul sayısı yeterlidir.	4,13	4,28	4,13	4,37	3,74	3,82	3,66	3,92	3,92	4,10
	Yurtdışı staj ve eğitim ile ilgili yeterli destek sağlanmaktadır.	4,13		4,42		3,68		4,03		4,06	
Üst Yönetim (Bölüm Bşk. ve Dekanlık)	Öğrenci istek ve şikâyetlerini dikkate alır.	4,10		4,19		3,90		4,12		4,07	
	Bölümün/fakültenin gelişimi için çalışır.	4,38		4,31		3,96		4,36		4,24	
	Yenilikleri öğrencilerle buluşturmada başarılıdır.	4,08	4,34	4,02	4,23	3,90	3,93	3,97	4,19	3,99	4,16
	Sektör temsilcilerini öğrencilerle buluşturmada başarılıdır.	4,48		4,25		4,04		4,27		4,25	
	Öğrencilere yaklaşım ve iletişimde başarılıdır.	4,43		4,38		3,92		4,21		4,22	
FAKÜLTE TOPLAM			4,23		4,21		3,88		4,06		4,09
Bilimsel Boyut	Kütüphane hizmetleri yeterlidir.	4,35		4,51		4,46		4,39		4,44	
	Öğrenciler için sık sık bilimsel etkinlikler düzenlenir.	2,75		3,60		3,26		3,45		3,27	
	Öğrencilere bilimsel araştırmalar için yeterli destek sağlanır.	3,35	3,41	3,52	3,82	3,34	3,66	3,76	3,82	3,47	3,68
	Öğrencilerin bilimsel gelişimi için uygun ortamlar sağlanır.	3,21		3,62		3,56		3,67		3,51	
Sosyal Boyut	Sağlık hizmetlerinin düzeyi yeterlidir.	3,38		3,77		3,62		3,39		3,56	
	Psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri yeterlidir.	3,05		3,81		3,42		3,42		3,45	
	Yemekhane ve kantin hizmetleri yeterlidir.	3,80	3,26	3,69	3,67	3,80	3,54	3,79	3,41	3,77	3,49
	Kampüs içi ulaşım hizmetleri yeterlidir.	3,15		3,72		3,88		3,64		3,62	
Kültürel Boyut	Sosyal faaliyetler için tasarlanan alanlar yeterlidir.	3,15		3,15		3,17		2,82		3,09	
	Öğrenciler için kültürel ve sanatsal etkinlikler düzenlenir.	3,33		3,43		2,98		2,91		3,17	
	Öğrenci topluluklarının sayısı ve çeşitliliği yeterlidir.	3,25	3,18	3,54	3,37	4,04	3,24	3,06	2,93	3,53	3,20
	Öğrencilerin farklı kültürlerle kaynaşması desteklenir.	2,95		3,11		2,70		2,82		2,89	
ÜNİVERSİTE TOPLAM			3,30		3,66		3,49		3,43		3,48

Fakülte altyapı/üstyapı-fiziksel ve sosyal olanaklar boyutuyla incelendiğinde 2. sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}=4,17$) en yüksek memnuniyet düzeyine sahip oldukları gözlenmiştir. Bu boyutta en düşük memnuniyet düzeyine sahip sınıf ise 1. sınıf ($\bar{X}=3,97$) olmuştur. Bu durumun ortaya çıkmasında henüz 1. sınıf öğrencilerinin tam olarak fakülteyi tanımamalarından kaynaklandığı ifade edilebilir.

Fakülte mobilite boyutunda 2. sınıf ($\bar{X}=4,37$) öğrencilerinin memnuniyet düzeyinin en yüksek olduğu belirlenmiştir. Mobile boyutunda en düşük memnuniyet ortalamasına ($\bar{X}=3,82$) sahip sınıf ise 3. sınıf olmuştur. Öğrencilerin 1. sınıfta henüz notlarının olmaması dolayısıyla transkriptlerinin olmaması nedeniyle Erasmus, Farabi, Mevlana vb. değişim programlarına başvuru yapamamalarına neden olmaktadır. Bu nedenle öğrenciler daha çok 2. sınıfın güz döneminde sınavlara katılmakta ve bahar döneminde de Erasmus vd. programlara gidebilmektedirler. 3. ve 4. sınıf öğrencileri için mezuniyete az bir zaman kalmasından dolayı ya da alttan derslerinin kalması, not ortalamalarının düşük olması vb. sebeplerle değişim programlarına katılamamaktadır. Dolayısıyla bu durum 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin memnuniyetlerinin düşmesine neden olabilmektedir.

Fakülte üst yönetimi boyutunda en yüksek memnuniyet düzeyinin 1. sınıf öğrencilerinde ($\bar{X}=4,34$) olduğu ortaya çıkmıştır. Üst yönetim boyutunda en düşük memnuniyet düzeyinin ise 3. sınıf öğrencilerinde ($\bar{X}=3,93$) olduğu belirlenmiştir. Fakülte ile ilgili genel ortalamalar incelendiğinde, en yüksek memnuniyet düzeyine sahip olan sınıfın 1. sınıf ($\bar{X}=4,23$) olduğu; en düşük genel ortalamaya sahip olan sınıfın ise 3. sınıf ($\bar{X}=3,88$) olduğu ortaya çıkmıştır. Fakülte ile ilgili işleyiş konusunda bilgi sahibi oldukça ve etkileşim düzeyi arttıkça memnuniyet düzeyinin düşme eğiliminde olduğu söylenebilir.

Üniversite hizmetleri bilimsel boyut açısından değerlendirildiğinde en yüksek memnuniyet düzeyinin 2. sınıf ve 3. sınıfta ($\bar{X}=3,82$) olduğu belirlenmiştir. Bu boyutta en düşük memnuniyet düzeyinin 1. sınıf ($\bar{X}=3,41$) öğrencilerinde olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla 1. sınıf öğrencilerinin üniversiteye yeni başlamaları ve yaşanan koronavirüs salgınından dolayı üniversitenin bilimsel alt yapısını kullanamamalarından kaynaklı olarak böyle bir ortalama ortaya çıkmıştır. 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin memnuniyet düzeylerinin ortalama düzeylerinin yüksek çıkmasında ise öğretim elemanlarının bilimsel faaliyetleri ortaya çıkarmak amacıyla öğrencilere araştırmalar vermesinin etkili olduğu düşünülebilir.

Üniversite hizmetleri sosyal boyutunda en yüksek memnuniyet ortalaması 2. sınıf öğrencilerinde ($\bar{X}=3,67$) belirlenmiştir. En düşük ortalamaya sahip sınıf ise, 1. sınıf ($\bar{X}=3,26$) olarak ortaya çıkmıştır. Üniversite hizmetleri kültürel boyutunda en yüksek memnuniyet ortalaması 2. sınıf öğrencilerinde ($\bar{X}=3,37$) belirlenmiştir. En düşük ortalamaya sahip sınıf ise 4. sınıf ($\bar{X}=2,93$) olarak ortaya çıkmıştır.

Birinci sınıfların bölüm ve fakülte hizmetlerinden sınıflar arasında en yüksek memnuniyet ortalamasına ($\bar{X}=4,23$) sahip olduğu görülmektedir. En düşük memnuniyet ortalamasına ($\bar{X}=3,88$) sahip olan sınıfın üçüncü sınıflar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin üniversite hizmetlerinden memnuniyet düzeyleri incelendiğinde, ikinci sınıfta olan öğrencilerin memnuniyet düzeylerinin en yüksek ortalamaya ($\bar{X}=3,66$) sahip olduğu tespit edilmiştir. Bölüm ve fakülte hizmetlerinden memnuniyet düzeylerinin aksine, birinci sınıfta olan öğrencilerin üniversite hizmetlerinden memnuniyet düzeyleri en düşük ortalamaya ($\bar{X}=3,30$) sahiptir.

Öğrencilerin 2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılı bölüm, fakülte ve üniversite hizmetlerinden memnuniyet düzeyleri Tablo 5’te sunulmuştur. Tablo 5 incelendiğinde, fakülte öğrenci işlerinden en yüksek memnuniyeti 1. sınıf öğrencileri ($\bar{X}=4,04$) sağlarken en düşük memnuniyet düzeyine sahip olan sınıf ise 2. sınıf öğrencileri ($\bar{X}=3,73$) olmuştur.

Fakülte altyapı/üstyapı-fiziksel ve sosyal olanaklar boyutuyla incelendiğinde 1. sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}=3,88$) en yüksek memnuniyet düzeyine sahip oldukları gözlenmiştir. Bu boyutta en düşük memnuniyet düzeyine sahip sınıf ise 3. sınıf ($\bar{X}=3,38$) olmuştur. Fakülte mobilite boyutunda 1. sınıf ($\bar{X}=4,06$) öğrencilerinin memnuniyet düzeyinin en yüksek olduğu belirlenmiştir. Mobile boyutunda en düşük memnuniyet ortalamasına ($\bar{X}=3,36$) sahip sınıf ise 3. sınıf olmuştur. Fakülte üst yönetimi boyutunda en yüksek memnuniyet düzeyinin 1. sınıf öğrencilerinde ($\bar{X}=4,13$) olduğu ortaya çıkmıştır. Üst yönetim boyutunda en düşük memnuniyet düzeyinin ise 3. sınıf öğrencilerinde ($\bar{X}=3,40$) olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5
2019-2020 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Yarıyılı Bölüm, Fakülte ve Üniversite Hizmetlerinden Memnuniyet Durumu

Değişken	İfade	1. sınıf		2. sınıf		3. sınıf		4. sınıf		TOPLAM	
		\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}
Öğrenci İşleri	Personel işlemler konusunda bilgili ve yetkindir.	3,88		3,47		3,67		3,83		3,71	
	Personel yardımseverdir.	3,90		3,59		3,75		3,92		3,79	
	Öğrenci işlemleri zamanında ve eksiksiz yapılmaktadır.	4,02	4,04	3,64	3,73	3,67	3,77	3,68	3,95	3,74	3,87
	Öğrenci bilgi sistemi (ders kayıt, not takibi vb.) etkin ve yeterlidir.	4,29		4,10		4,02		4,14		4,14	
	Akademik danışmanlık hizmetleri yeterlidir.	4,10		3,84		3,73		4,16		3,96	
Altyapı / Üstyapı / Fiziksel ve Sosyal Olanaklar	Bölüme ait duyurular zamanında ve etkin olarak yapılmaktadır.	4,31		4,17		4,00		4,25		4,18	
	Fakülte Web sitesi günceldir.	4,35		4,22		4,15		4,24		4,24	
	Fakülte Web sitesinden ihtiyaç duyulan bilgilere kolaylıkla ulaşılabilir.	4,27		4,05		3,96		4,16		4,11	
	Sınıfların teknik altyapısı yeterlidir.	3,67		3,40		3,21		3,63		3,48	
	Uygulama alanlarının (laboratuvar vb.) teknik altyapısı yeterlidir.	3,61		3,21		2,96		3,37		3,28	
	Uygulamalar için (teknik gezi vb.) yeterli destek sağlanmaktadır.	3,63	3,88	3,12	3,58	2,27	3,38	3,13	3,69	3,04	3,63
	Sosyal faaliyetlerin (konferans, gezi vb.) sayısı yeterlidir.	3,45		3,19		2,35		2,89		2,96	
	Sınıfların ısıtma, aydınlatma, havalandırma koşulları yeterlidir.	4,18		3,53		3,79		3,97		3,86	
	Kantin hizmetleri yeterlidir.	3,04		2,91		2,79		2,94		2,92	
	Güvenlik hizmetleri yeterlidir.	4,14		3,71		3,88		4,02		3,93	
	Genel alanlar ve sınıfların temizlik düzeyi yeterlidir.	4,02		3,86		3,83		4,05		3,94	

Tablo 5
2019-2020 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Yarıyılı Bölüm, Fakülte ve Üniversite Hizmetlerinden Memnuniyet Durumu (Devamı)

Değişken	İfade	1. sınıf		2. sınıf		3. sınıf		4. sınıf		TOPLAM	
		\bar{x}	\bar{x}	\bar{x}	\bar{x}	\bar{x}	\bar{x}	\bar{x}	\bar{x}	\bar{x}	\bar{x}
Mobilité	ERASMUS, FARABİ, MEVLANA vb. ile ilgili kapsamlı bilgiler verilir.	4,27		3,91		3,52		3,87		3,89	
	ERASMUS, FARABİ, MEVLANA koordinatörleri etkin ve yeterlidir	4,08		3,86		3,42		3,81		3,79	
	ERASMUS kapsamında anlaşma yapılan ülke/okul sayısı yeterlidir.	3,80	4,06	3,28	3,67	3,10	3,30	3,54	3,75	3,42	3,69
	Yurtdışı staj ve eğitim ile ilgili yeterli destek sağlanmaktadır.	4,10		3,64		3,15		3,79		3,67	
Üst Yönetim (Bölüm Bşk. ve Dekanlık)	Öğrenci istek ve şikâyetlerini dikkate alır.	4,20		3,47		3,23		3,52		3,59	
	Bölümün/fakültenin gelişimi için çalışır.	4,20		3,76		3,38		3,79		3,78	
	Yenilikleri öğrencilerle buluşturmada başarılıdır.	3,90	4,13	3,72	3,74	3,25	3,40	3,63	3,72	3,63	3,74
	Sektör temsilcilerini öğrencilerle buluşturmada başarılıdır.	4,16		3,97		3,69		3,84		3,91	
	Öğrencilere yaklaşım ve iletişimde başarılıdır.	4,20		3,81		3,42		3,83		3,81	
FAKÜLTE TOPLAM			3,95		3,68		3,46		3,78		3,73
Bilimsel Boyut	Kütüphane hizmetleri yeterlidir.	4,20		4,28		4,23		4,17		4,22	
	Öğrenciler için sık sık bilimsel etkinlikler düzenlenir.	3,31		3,28		2,79		3,95		3,36	
	Öğrencilere bilimsel araştırmalar için yeterli destek sağlanır.	3,49	3,62	3,31	3,54	3,04	3,25	4,00	4,04	3,48	3,63
	Öğrencilerin bilimsel gelişimi için uygun ortamlar sağlanır.	3,49		3,31		2,92		4,02		3,46	
Sosyal Boyut	Sağlık hizmetlerinin düzeyi yeterlidir.	3,61		3,10		3,21		4,03		3,50	
	Psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri yeterlidir.	3,49		3,09		3,04		4,19		3,48	
	Yemekhane ve kantin hizmetleri yeterlidir.	3,53	3,53	3,21	3,13	3,02	3,10	4,27	4,21	3,54	3,52
	Kampüs içi ulaşım hizmetleri yeterlidir.	3,53		3,36		3,48		4,22		3,67	
Kültürel Boyut	Sosyal faaliyetler için tasarlanan alanlar yeterlidir.	3,49		2,88		2,73		4,33		3,39	
	Öğrenciler için kültürel ve sanatsal etkinlikler düzenlenir.	3,33		2,97		2,58		4,32		3,34	
	Öğrenci topluluklarının sayısı ve çeşitliliği yeterlidir.	3,53	3,50	3,14	3,06	2,88	2,79	4,30	4,11	3,50	3,39
	Öğrencilerin farklı kültürlerle kaynaşması desteklenir.	3,63		3,07		2,90		3,71		3,34	
ÜNİVERSİTE TOPLAM			3,55		3,24		3,04		4,12		3,51

Üniversite hizmetleri bilimsel boyut açısından değerlendirildiğinde en yüksek memnuniyet düzeyinin 4. sınıfta ($\bar{X}=4,04$) olduğu belirlenmiştir. Bu boyutta en düşük memnuniyet düzeyinin 3. sınıf ($\bar{X}=3,25$) öğrencilerinde olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla 1. sınıf öğrencilerinin üniversiteye yeni başlamaları ve yaşanan koronavirüs salgınından dolayı üniversitenin bilimsel alt yapısını kullanamamalarından kaynaklı olarak böyle bir ortalama ortaya çıkmıştır. 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin memnuniyet düzeylerinin ortalama düzeylerinin yüksek çıkmasında ise öğretim elemanlarının bilimsel faaliyetleri ortaya çıkarmak amacıyla öğrencilere araştırmalar vermesinin etkili olduğu düşünülebilir. Üniversite hizmetleri sosyal boyutunda en yüksek memnuniyet ortalaması 4. sınıf öğrencilerinde ($\bar{X}=4,21$) belirlenmiştir. En düşük ortalamaya sahip sınıf ise, 2. sınıf ($\bar{X}=3,13$) olarak ortaya çıkmıştır. Üniversite hizmetleri kültürel boyutunda en yüksek memnuniyet ortalaması 4. sınıf öğrencilerinde ($\bar{X}=4,11$) belirlenmiştir. En düşük ortalamaya sahip sınıf ise, 3. sınıf ($\bar{X}=2,79$) olarak ortaya çıkmıştır.

Genel olarak Tablo 5 incelendiğinde, bölüm ve fakülte hizmetlerinden sınıflar arasında en yüksek memnuniyet ortalamasına ($\bar{X}=3,95$) sahip olduğu görülmektedir. Üçüncü sınıfların ise en düşük ortalamaya ($\bar{X}=3,46$) sahip olduğu tespit edilmiştir. Üniversite hizmetlerinden memnuniyet düzeyleri incelendiğinde ise dördüncü sınıfların en yüksek ortalamaya ($\bar{X}=4,12$); üçüncü sınıfların en düşük ortalamaya ($\bar{X}=3,04$) sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Turizm Rehberliği Bölümü öğrencilerinin gerek fakülte gerekse üniversite hizmetlerinden her iki yarıyılıda (güz ve bahar) genel olarak memnun oldukları görülmektedir. Her iki dönemde de üst yönetim ve öğrenci işleri hizmetleri diğer hizmetlerle kıyaslandığında ön plana çıkmaktadır. Öğrencilerin üniversite hizmetlerinden memnuniyetleri ise fakülte hizmetlerine oranla daha düşük, ancak yine de kabul edilebilir seviyenin üzerindedir. Üniversite hizmetlerinde hem güz hem de bahar yarıyıllarında bilimsel boyut ön plana çıkarken, kültürel boyuttan memnuniyetin daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Turizm çok disiplinli bir sektör olduğundan birçok farklı paydaşı içermektedir. Herhangi bir turistik destinasyonda sürdürülebilir turizm gelişimi için temel bir unsur, aktif paydaşların katılımı ve işbirlikleridir. Bu paydaşlar arasında turist rehberleri de yer almaktadır. Turist rehberleri, turistlerin ziyaretini unutulmaz bir deneyime dönüştürme yeteneğine sahip olmalıdır (Sandaruwani & Gnanapala, 2016). Bu da ancak nitelikli bir eğitimin verilmesiyle mümkün olmaktadır. 2019-2020 eğitim öğretim yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Turizm Rehberliği bölümünde yapılan bu araştırmada turizm rehberliği bölümünde okuyan öğrencilerin üniversite ve fakülte hizmetlerinden memnuniyet düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan araştırmada güz döneminde oluşan fakülte memnuniyetinin bahar döneminden yüksek olduğu, her iki dönemde de bölüm başkanlığı ve dekanlık hizmetlerinden öğrencilerin yüksek düzeyde memnun kaldıkları belirlenmiştir.

Öğrencilerin fakülteyi ve fakülte yönetimini, bölüm başkanlığının yapmış oldukları uygulamaları olumlu yönde karşıladıkları söylenebilir. Bunun nedeni olarak da gerek dekan yardımcılarının gerekse bölüm başkanı ve bölüm başkan yardımcısının aktif olarak her dönem derslere girmesi ve bu derslerde sadece derse ait bilgiler değil aynı zamanda fakülteyi ve bölümü tanıtıcı bilgiler vermesi, öğrenciler için dersler kapsamında (Örn: Akademik Oryantasyon, Tur Organizasyonu ve Yönetimi vb.) geziler, etkinlikler düzenlemesi ve bu etkinlikleri öğrencilere web sitesi, öğrenci temsilcileri vasıtasıyla sosyal medya grupları vb. yerlerden duyurarak haberdar etmeleri öğrenciler tarafından memnuniyetle karşılanmaktadır. Ayrıca öğrenci işlerinin, öğrenci ve problem çözme odaklı yaklaşımları, öğrencilerin mesai saatleri içinde sabit telefonlardan, mesai

saatleri dışında ise e-mail üzerinden talep ettikleri bilgilere hızlı bir şekilde ulaşmaları öğrenci işleri biriminin etkinliğini göstermektedir. Dolayısıyla öğrencilerde oluşan yüksek memnuniyet düzeyinin korunması ve zaman içinde üst seviyelere taşınması için her dönem performans ölçümlerinin yapılması ve performansların analiz edilerek sürdürülebilir bir denetim sistemi kurulması önerilebilir. Ayrıca yüksek memnuniyet sağlayan birimlerin fakülte yönetimi tarafından ödüllendirilmesi ve bu kapsamda ayın elemanı gibi uygulamalar yaparak personelin takdir edilmesi sağlanabilir.

Eksiklerin olduğu alanlarda hızlı bir şekilde iyileştirmeler yapılması, özellikle üniversite hizmetlerinin daha etkin bir şekilde öğrencilere duyurulması, farklı türde etkinliklerin düzenlenmesi sağlanarak öğrencilerin sosyal yönleri geliştirilebilir. Bilimsel etkinliklere öğrencilerin katılımı teşvik edilebilir ve bu kapsamda öğrencilere yolluk vb. verilebilir. Erasmus, Farabi gibi değişim programlarının etkin bir şekilde uygulanabilmesi için Uluslararası İlişkiler Ofisi'nin her dönem en az bir defa olmak üzere değişim programları hakkında bilgilendirme toplantıları düzenlemesi önerilmektedir. Gelecekte konuyla ilgili çalışma yapacak araştırmacılar, öğrencilerin memnuniyet düzeylerini her yıl inceleyerek bir önceki yıla göre eksiklikleri tespit ederek gerekli önerilerde bulunabilirler. Ayrıca, bu çalışma Afyon Kocatepe Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği Bölümü öğrencileriyle sınırlandırılmıştır. Çalışma yapacak araştırmacılar farklı bölümlerde yer alan öğrencilerin memnuniyet düzeylerinin belirlenmesi ile ilgili araştırmalar gerçekleştirebilir. Nitekim yapılacak olan bu çalışmalar, turizm sektörüne, turist rehberlerine ve ilgili literatüre katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Aymankuy, Y., Tetik, N., Girgin, G. K. & Aymankuy, Ş. (2013). Lisans düzeyinde turizm eğitimindeki staj uygulamasına öğrenci ve akademisyenlerin bakışları (BTÖYO'da uygulama). *International Journal of Human Sciences*, 10(1), 101-128.
- Baltacı, F., Üngüren, E., Avsallı, H. & Demirel, O. N. (2012). Turizm eğitimi alan öğrencilerin eğitim memnuniyetlerinin ve geleceğe yönelik bakış açıların belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(1), 17-25.
- Boz, M., Yücekaya, P. & Kara, K. (2018). Turizm öğrencilerinin aldıkları eğitimin yeterliliği ve staj hakkındaki algıları: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi örneği. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 10(2), 66-82.
- Çetin, Ş. (2005). Öğrenci stajlarında yararlanan dersler üzerine ampirik bir değerlendirme: Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 16(2), 153-169.
- Değirmencioglu, Ö. (2001). Türkiye' de turizm rehberliği eğitimi üzerine bir araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12, 189-196.
- Demir, M. & Demir, Ş. Ş. (2016). Akademik beklenti, akademik memnuniyet ve kariyer planlaması ilişkisi: Turizm lisans öğrencileri örneği. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 46-59.
- Eker, N. & Zengin, B. (2016). Turist rehberliği eğitiminin değerlendirilmesi: Profesyonel turist rehberleri üzerine bir uygulama. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 65-74.
- Eker, N., Kaya, C. & Zengin, B. (2019). Turist rehberliği eğitimi, İçinde B. Zengin, G. Erkol Bayram, O. Batman (Ed). *Turist Rehberliği Mesleği (Dünü-Bugünü-Yarını)*, (ss. 59-90). Detay Yayıncılık.

- Ekinci, C. E. & Burgaz, B. (2007). Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin bazı akademik hizmetlere ilişkin beklenti ve memnuniyet düzeyleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 120-134.
- Erdem, B. & Şenol, F. (2015). Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversiteye ilişkin memnuniyet algıları: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi örneği. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(5), 177-196.
- Günay, İ. & Akıncı, Z. (2014). Turizmde sürdürülebilirlik açısından öğrencilerin sektöre karşı tutumlarının mezuniyet sonrası kariyer planlaması ve seçimine etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(20), 1-19.
- Güven, Ö. Z. & Ceylan, U. (2014). Lisans ve ön lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren okullardaki müfredatların turizm rehberliği meslek yönetmeliğine uygunluğunun incelenmesi. 15. Ulusal Turizm Kongresi, Ankara, Türkiye.
- Nelson, R. (2003). Student efficiency: A study on the behavior and productive efficiency of college students and the determinants of gpa. *Issues in Political Economy*, 12.
- Pelit, E. & Güçer, E. (2006). Turizm alanında öğretmenlik eğitimi alan öğrencilerin turizm işletmelerinde yaptıkları stajları değerlendirmeleri üzerine bir araştırma. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 139-164.
- Pelit, E., Demirdağ, Ş. A., Gökçe, Y. & Kılıç, İ. (2016). Turizm öğrencilerinin sektöre yönelik tutumlarının kariyer yapma isteklerine etkisi: Staj yapan öğrenciler örneği. İçinde 3rd International Congress on Social Sciences, China to Adriatic, (ss. 265-284), Antalya, Turkey.
- Pelit, E., Kabakulak, A. & Zorlu, Ö. (2019). Turist rehberliği öğrencilerinin yaz stajına yönelik değerlendirmeleri: Afyon Kocatepe Üniversitesi örneği. İçinde Innovation and Global Issues Congress V (ss. 849-862), Ankara, Türkiye.
- Pelit, E. & Katırcıoğlu, E. (2018). Turist rehberliği mesleğinde taraflar açısından yaşanan sorunlar üzerine bir değerlendirme. *Turist Rehberliği Dergisi*, 1(2), 74-94
- Sandaruwani, R. C. & Gnanapala, A.C. (2016). The Role of tourist guides and their impacts on sustainable tourism development: A critique on Sri Lanka. *Tourism, Leisure and Global Change*, 3, 62-73.
- Şahin, İ. & Fındık, T. (2008). Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim: Mevcut durum, sorunlar ve çözüm önerileri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(3), 65-86.
- Tolga, Ö., Korkmaz, H. & Atay, L. (2015). Lisans düzeyindeki turist rehberliği öğrencilerinin mesleki tutumlarına yönelik bir araştırma. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 12(2), 26-41.
- Ünlüönen, K., Temizkan, R. & Eivazi Gharamaleki, M. R. (2010). Turizm işletmeciliği öğretmenlik programlarının öğrenci beklentileri ve algulamaları açısından karşılaştırılması (1998-1999, 2003-2004 ve 2008-2009 öğretim yılları). *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 144-159.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde (veri toplama, yazım vb.), tüm etik kurallara ve bilimsel atf gösterme ilkelerine riayet edildiğini, herhangi bir hataya mahal vermemek için yayımdan önce makalenin bir intihal programı aracılığıyla da kontrol edildiğini yazarlar beyan eder. Ayrıca yazarlar aşağıda sıralanan hususları kabul etmiştir:

1. Çalışmada yer alan ve kullanılan tüm kaynaklara, bilimsel araştırma yöntemleri ve etik ilkeler doğrultusunda atf yapılmıştır.
 2. Çalışmada tüm yazarların akademik-bilimsel olarak doğrudan ve ortak katkısı vardır.
 3. Bu çalışma, yazarların özgün bir çalışmasıdır.
 4. Bütün yazarlar dergiye gönderilen makaleyi görmüş ve sonuçlarını onaylamıştır.
 5. Çalışmada kullanılan denek/deneklere ilişkin herhangi bir etik ihlal yapılmamış, kullanılan tüm veri toplama yöntemlerinde bilimsel etik ilkelere göre hareket edilmiştir.
 6. Çalışma daha önceden bilimsel bir toplantıda sunulan özet veya bu çalışmanın daha kısa hali ise, makalede bu durum belirtilmiştir.
 7. Çalışmada, hiçbir suç unsuru veya kanuna aykırı ifade bulunmamakla birlikte, araştırma yapılırken kanuna aykırı herhangi bir yöntem kullanılmamış olup, çalışma ile ilgili tüm yasal izinler alınmış ve etik kurallara uygun hareket edilmiştir.
- Aksi bir durumun tespiti halinde Turist Rehberliği Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

Tarih : 05/ /10 / 2021
Sorumlu Yazar : Melisa ATEŞ

Gönderilme Tarihi (Submitted) : 01.09.2021
Revizyon Tarihi (Revised) : 03.11.2021
Kabul Tarihi (Accepted) : 30.12.2021

İletişim Temalı Turist Rehberliği Çalışmalarının Biblioshiny Programı ile Bibliyometrik Analizi

Bibliometric Analysis of Communication-Themed Studies in The Field of Tourist Guiding with Biblioshiny Program

Dr. Öğr. Üyesi Semih ARICI

Pamukkale Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Türkiye
Pamukkale University, Faculty of Tourism, Turkey
E-Mail: sarici@pau.edu.tr

Prof. Dr. Elbeyi PELİT

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Türkiye
Afyon Kocatepe University, Faculty of Tourism, Turkey
E-Mail: elbeyipelit@aku.edu.tr

Öz

Amaç ve Önem: Bu çalışmanın amacı, 1988 – 2020 yılları arasında yayımlanmış iletişim temalı turist rehberliği çalışmalarını bibliyometrik yöntemle, çeşitli parametreler kullanılarak, analiz etmek ve turist rehberliği alan yazınına ve araştırmacılara katkı sağlamaktır.

Yöntem: Bu kapsamda Web of Science veri tabanında “tour guide”+ “communication” anahtar kelimeleriyle tarama yapılarak 2020 yılına kadar olan 256 farklı dergide yayımlanmış 318 ilişkili yayına ulaşılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde açık kaynak kodlu RStudio Version (1.4.1717) programı ve bir R program aracı olan “biblioshiny for bibliometrix” uygulaması kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırma sonucunda iletişim temalı turist rehberliği çalışmalarında en fazla müşteri memnuniyeti, turist rehberinin performansı, iletişim teknolojileri tabanlı rehberlik uygulamaları, sanal gerçeklik, destinasyon imajı, destinasyon pazarlaması vb. konuların çalışıldığı görülmüştür. Çalışmaların en çok yayımlandığı dergiler ile en çok atıf yapılan kaynak dergiler arasında bir farklılığın olduğu görülmüş ve bu farklılığın iletişim temalı turist rehberliği çalışmalarının çoğunlukla turizm – turist rehberliği uzmanlık alanları dışında çalışan araştırmacılar tarafından yapılmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir.

Özgünlük/Bilimsel Katkı: İletişim temalı turist rehberliği çalışmalarının yıllar içerisinde iletişimden sosyal medya iletişimine, gerçeklikten sanal gerçekliği doğru evrildiği tespit edilmiştir. Ayrıca elde edilen veriler Lotka yasasına göre analiz edildiğinde, iletişim temalı turist rehberliği alan yazınının yetersiz ve gelişmeye muhtaç olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turist rehberi, iletişim, turizm, bibliyometrik analiz, bibliyoshiny.

Makale Türü: Araştırma makalesi

Abstract

Purpose and Importance: The aim of this research is to analyze the communication themed articles in the field of tourist guiding and published between the years of 1988 - 2020 with the method of bibliometric analysis and using different parameters and to contribute to tourist guiding literature and researchers.

Atf için (for cited): Arıcı, S. ve Pelit, E. (2021). İletişim temalı turist rehberliği çalışmalarının biblioshiny programı ile bibliyometrik analizi, *Turist Rehberliği Dergisi*, 4(2), 80-105.

Methodology: Within this scope, “tour guide” + “communication” keywords have been searched in Web of Science database and 318 articles published in 256 different journals until 2020 have been detected. For the analysis of the findings, open source RStudio Version (1.4.1717) program and “biblioshiny for bibliometrix” application which is a R program tool have been used.

Findings: As a result of the research, it has been found out that mostly customer satisfaction, performance of tourist guides, communication technologies-based guide applications, virtual reality, destination image, destination marketing etc. topics have been researched in communication-themed tourist guiding studies. It has been noticed that there is a difference between the journals in which the researches have been published most and the most-referenced journals and this difference is resulted because communication-themed tourist guiding researches are done by mostly the researchers working in fields of studies which are other than tourism - tourist guide fields.

Originality/Value: It has been found out that relevant researches evolved from communication to social media communication, from reality to virtual reality over the years. In addition, findings have been analyzed according to Lotka’s law and it has been inferred from this analysis that communication-themed tourist guiding literature is inadequate and needs to be improved.

Keywords: Tourist guide, communication, tourism, bibliometrics analysis, bibliyoshiny.

Paper Type: Research article

Giriş

21. yüzyılda bankacılık ve finans sektöründen sonra en hızlı büyüyen sektör olan turizm sektörü, ödemeler dengesine ve istihdama yaptığı katkılardan dolayı ülkelerin önem verdikleri bir sektördür. Emek yoğun yapısı ve hizmetin müşteriye doğrudan çalışanlar ile sunulması, verimlilik ve rekabet noktasında turizm sektörü çalışanlarının önemini arttırmaktadır. Turizm sektöründe konaklama hizmeti, yiyecek içecek hizmeti, yöre halkının tutumu, fiyat, ulaşım vb. etkenler gibi, rehberin bilgi seviyesi ve iletişim becerisinde iyi olma özellikleri destinasyonu ziyaret eden turistlerin memnuniyetini doğrudan ve dolaylı etkilemektedir (Çetinkaya & Öter, 2016). Bu noktada destinasyonu tanıtmak, turizm sektöründe pazar payını arttırmak ve gelen misafirlerin tekrar tekrar destinasyonu ziyaret etmelerini sağlamak için turist rehberlerinin iletişim becerilerinin geliştirilmiş olması gerekmektedir (Şen & Avcıkurt, 2013).

İnsanlığın varoluşu ile ortaya çıkan ve bireylerin arasındaki etkileşimi ifade eden iletişim, modern toplumların oluşmasında son derece önemli rol oynayan bir araçtır (Kumar & Gilula, 1996). İnsanların sahip oldukları duygu ve düşünceleri diğer insanlara anlatmalarını ve onları anlamalarını sağlamanın yoludur (Üstün, 2015). Bu açıdan iletişimin iki bireyin birbirlerini fark ettiği andan itibaren başladığını söylemek mümkündür (Cüceloğlu, 2002). Benzer bir şekilde Johnson & Johnson (1997), bireylerin aralarındaki iletişimi, en az iki kişi arasındaki mesaj ve duyguların paylaşılması ve anlamlandırılması süreci olduğunu dile getirmişlerdir. Sosyal bir varlık olarak kabul edilen insan için iletişim olmazsa olmaz bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Çağımız; duygu, düşünce, mesaj ve bilgilerin çok çeşitli yollar izleyerek ve farklı formlarda günlük kararlarımızın etkilendiği iletişim çağıdır (Kumar & Gilula, 1996). Bu durumda toplumun bir ferdi olabilmenin yolu iletişim yeteneğine sahip olmaktan geçmektedir. Bu durum iletişimi sosyalleşmenin temel aracı haline getirmektedir (Pelit & Karaçor, 2015).

Bireylerin aralarında kurdukları ilişkiler gibi, kendileriyle kurdukları, kitleler ile kurulan ve ulusların arasında kurdukları çeşitli iletişim türleri de bulunmaktadır. Turist rehberleri hem bireysel hem de gruplara karşı sürekli bir iletişim içerisindeyler. Bu açıdan iletişim becerileri geliştirmiş ve temel iletişim kurallarına riayet ediyor olmak mecburiyetindedirler (Arat & Bulut, 2019).

Turistler, rehberin performansının yüksek olduğuna inanırlarsa, ona duydukları güven artacak ve rehberlerinin sunduğu hizmetten memnun kalacaklardır (Chang, 2014). Bunun için aralarındaki iletişimin kaliteli olması gerekmektedir. İletişim becerisine sahip olmak rehberler ile turistler arasındaki etkileşimi olumlu yönde etkilediği gibi rehberlerin işlerinden aldığı doyumun ve öz yeterliliklerinin artmasını dolayısı ile mesleki verimliliklerinin yükselmesini sağlayabilmektedir.

Bu noktadan hareketle çalışmamızda, iletişim temalı turist rehberliği akademik çalışmalarının bibliyometrik analizini yapmak, elde edilen verilerle turizm, turist rehberliği alanlarına katkılar sunmak, iletişim temalı turist rehberliği çalışmalarının mevcut durumunu çeşitli parametrelerle analiz ederek ilgili alanda çalışan araştırmacılara günümüz ve geleceğe dair ipuçları sunarak katkı sağlamak amaçlanmıştır.

1. Literatür Taraması

1.1. İletişim

Düşünüp konuşabilmesi ile diğer canlılardan ayrılan insan, sosyal bir varlık olup toplu halde yaşama ihtiyacı hissetmekte, bunun sonucu olarak birbirleri ve doğa ile iletişime girmek durumunda kalmaktadır (Işık, 2012). Hayatın içine işlemiş, yaşamın her anında içinde bulunduğu iletişim faaliyeti ile insan, sadece nefes alıp veren biyolojik bir canlı olmaktan çıkıp toplumun bir parçası olabilmektedir. Latince beraber, grup halinde olmak, bir araya getirmek anlamına gelen communis sözcüğünden ortaya çıkmış iletişim (communication) insanların bir arada yaşayabilmesinin dolayısı ile toplumlar oluşturarak medeniyete ulaşabilmelerinin temel taşıdır. Bu noktada iletişim, insanlar arasındaki paylaşım ile meydana gelen bir süreç olmasının yanı sıra insanların bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan toplumsal bir süreç olarak da ifade edilebilir (Çağlar & Kılıç, 2008). Toplumun oluşmasında temel taşı oluşturan bir sistem olarak görülen iletişim, işleyişin düzenli olması için gereken örgütsel bir araç, toplumu oluşturan bireylerin davranışlarını anlayıp şekillendirmeye yönelik bir teknik, meydana gelen sosyal süreci anlamaya yönelik gerekli bir bilim ve toplumun birlikte ahenk içinde yaşamını sürdürmesini sağlayan bir sanattır (Tutar & Yılmaz, 2003). Bu doğrultuda toplumdaki bireylerin arasında etkileşim sağlayan iletişim, toplumun benzer davranış, amaç ve değerlere sahip olmasını sağlayarak birlikte hareket edip, belli konularda uzlaşmalarını sağladığı söylenebilir (Arden & Booggs 1999, Dökmen 2003). İletişim sayesinde toplumlar kendi gelenek ve kültürlerini korurken bunları yayararak büyüyebilme fırsatını yakalayabilir (Üstün, 2015).

İletişim faaliyetine giren kişiler ortak bir yol bulma, ortak bir noktada buluşma, ortak bir bilgiyi paylaşma (commonness) çabasındadırlar. Kaya (1985), iletişimin önde gelen amaçlarından birinin duygu ve düşüncelerin kişilerin arasında paylaşarak bir ortaklık yaratmak olduğunu söylemiştir. Kısaca iletişim, yüz ve vücut hareketlerini, ses, konuşma ya da yazılı sesli görsel teknolojileri kullanarak bir duygu, düşünce ya da bilgi içeren mesajların en az iki kişi arasında iletilmesi olarak tanımlanmaktadır (Cüceloğlu, 2002; Oğuzkan, 2003). Bu açıdan etkili bir iletişim becerisinin söz, ses, vücut dili, hareketli ve hareketsiz görseller ve tüm bunlarının kombinasyonları ile mesajlar gönderebilmek ve gönderilen mesajlara karşı duyarlı olup doğru şekilde cevap verebilmek olduğu söylenebilir (Egan 1994; Johnson & Johnson, 1997). İletişim; iletişim içinde olan bireyler, iletilmeye çalışılan mesaj, bağlam, iletişim için kullanılan kanal, mesajların anlaşılmasını engelleyebilecek çevresel ya da iç güdültü ve geri bildirim kapsayan bir süreçtir (Verdener, 1999).

Bir iletişimin etkili olabilmesi; mesajı alan kişinin, göndericinin iletmek istediği şekilde anlayabilmesi ile gerçekleşmektedir (Johnson & Johnson, 1997). İletişim sürecinde

insanlar aldıkları her mesajı kendilerince anlamlandırdıklarından ve her insanın özelliklerinin kendine özgü olmasından dolayı iki kişinin aynı mesaja birebir aynı anlamı yüklemesi mümkün değildir (Üstün, 2015). Bu yüzden etkili iletişim için mesaj söz, beden dili ve mimik gibi yollarla desteklenmeli, iletişimin gerçekleştiği çevre şartları dikkate alınmalıdır. Ayrıca olaylara ve mesajlara tek açıdan bakmak iletişim kurulmasına engel olacağından, farklı açılardan olay ve mesajlara yaklaşmanın önemli olduğu unutulmamalıdır (Özer, 2000).

Kısaca etkili iletişimin temel faktörleri, iletmek istenen mesaja hâkim olmak, söz konusu mesajın iletileceği doğru zamanı ve yeri bilmek, mesaj için en doğru kanalı ve üsluba karar vermek, en yalın ve akıcı bir dille, göz temasını ve dikkati kaybetmeden karşıdakine mesajı iletebilmek olduğu söylenebilir (Yüksel, 2006).

1.2. Turist Rehberliği ve İletişim

Diğer insanlar ile etkileşime girmek durumunda olunan, toplumla temasın yüksek olduğu mesleklerde çalışan kişilerin iletişim becerine sahip olmasının olumlu etkileri bilinmektedir (Egan, 1994). Örgütlerin temelini oluşturan insan kaynağının, iletişim becerilerine sahip olması çalışan memnuniyetini arttırabildiği gibi iş verimliliğine de yükseltebilmektedir (Claypool, 2003). Çünkü insanların güven verici ve tatmin eden bir ilişki başlatıp onu sürdürebilmesi, iletişim becerilerinin durumu ile doğrudan ilişkilidir (Üstün, 2015). Turizm, turistlerin farklı coğrafyaların dilini kültürlerini tanımasını ve yerel halkın da turistlerin kültürlerini öğrenebilme fırsatı yaratmaktadır. Doğru bir iletişimle ülkeler arası dostluk ve dünya barışına olumlu katkılar sağlanabilecekken başarısız bir iletişim ile yanlış anlaşılmalara ve önyargılara sebebiyet verilebilmekte, destinasyona dair negatif bir imaj yaratılmasına böylelikle turizm ve diğer sektörlerde uluslararası rekabet etme şansının kaybedilmesine sebep olunmaktadır (Şen & Avcıkurt, 2013).

Bireysel ya da toplu olarak seyahat eden turistlerin ziyaretleri boyunca seçmiş oldukları dilde destinasyonun tarih, coğrafya ve kültürü ile kendi tecrübelerini etik kurallar çerçevesinde aktarmak için kültür ve turizm bakanlığı tarafından ruhsat verilmiş kişiler turist rehberi olarak tanımlanmaktadır (Güzel & Köroğlu, 2014; Ünüvar, 2015). Özellikle ödemeler dengesi ve istihdama yaptığı katkılardan dolayı ülkeler için son derece önemli bir konuma gelen turizm sektöründe, turist rehberleri destinasyona gelen turistler ile doğrudan temas halinde olmalarıyla sektörün önemli oyuncularından biri haline gelmişlerdir (Li et al., 2017; Duman & Mil, 2008). Bu bağlamda turizm rehberleri sektörde birer kalite ölçileri olarak kabul edilebilmektedirler (Büyükkuru & Aslan, 2016). Broşür, fuar, sosyal medya vb. tanıtım ve reklam araçları ile destinasyona gelmesi sağlanan turistlerin, daha sonra tekrar ziyaret etmeleri ve çevresinin de destinasyonu ziyaret etme potansiyelinin sağlanması noktasında turist rehberlerinin önemi büyüktür (Batman vd., 2001). Bir destinasyonun rehberle gezilmesi, turist o destinasyona seyahatinde fiziki, kültürel ve psikolojik olarak doyuma ulaşmasını olumlu şekilde etkilemektedir (Arat & Bulut, 2019)

Hizmet sektörü çalışanlarının müşterileri ile yoğun etkileşim halinde oldukları için arkadaşlık derecesinde güçlü ilişkileri olabilmektedir (Tsaur et al., 2018). Genellikle insanlar aile üyeleri, sevgilileri ve arkadaşlarında rahatlık ararlar; komşu, iş arkadaşı da etkili duygusal destek kaynağı olabilirler (Burlison & Holmstrom 2008). Aynı şekilde turistler, bir hizmet sektörü çalışanı olarak turist rehberlerinin performanslarından memnun kaldıklarında onlarla güçlü bir iletişim kurma eğilimindedirler (Dönbak, 2021). Mesleğini icra ederken turist rehberlerinin ev sahibi, lider, aracı, yardımcı, öğretmen, arkadaş, satış elemanı, müfettiş, büyük elçi, şovmen, danışman gibi birbirinden farklı rollere bürünmek durumunda kaldığı görülmektedir (Tosun & Temizkan, 2004, Yen et al., 2018). Destinasyona ulaştıkları noktadan itibaren yabancı dile hâkim ve iletişim becerisine sahip rehber beklentisinde olan turistlerin

beklentilerini karşılayan bir turist rehberi, turistin destinasyondan memnuniyet düzeyini artıracaktır (Arat & Bulut, 2019). Diğer taraftan rehberin sunduğu gerçek hizmet ile turistlerin beklentileri arasında ortaya çıkabilecek uyumsuzluk ve farklı sebeplerden dolayı problemler turist rehberi hizmet ve davranışlarına dair birçok şikâyet de söz konusudur (Sandaruwani & Gnanapala, 2016). Bu bağlamda, Türkiye’de kültür ve turizm bakanlığınca ruhsatlandırılarak turist rehberi olmamış kişilerin, yetersiz, donanımsız ve bilgisiz davranışlar ile mesleğe, müşteri memnuniyetine ve destinasyon imajına zarar vermemesi adına kültür turları yapmaları yasaklanmıştır (Yetkin, 2017).

Bir destinasyonun seyahat amacıyla seçilmesinde en önemli etkenlerden biri destinasyon imajıdır. Ülkeyi, tarihini ve gelenek-göreneklerini turistlere yansıtan turist rehberleri, bölgeyi ziyaret eden yabancı turistlerin zihninde destinasyona dair imajın oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır (İpar & Doğan, 2013). Rehberlerin iyi bir imaj bırakmak ve etkili bir iletişim becerisine sahip olmak için; kullandığı dilde yetkin olması, dakik olması ve fiziki görünümüne özen göstermesi gibi üç unsura dikkat etmesi önemlidir (Keenan, 1997). Eser & Çakıcı (2021) iletişim, dilbilgisi, akıcı anlatım ve nezaket gibi özelliklerin yanı sıra turist rehberlerinin fiziki görünümleri de turistlerin memnuniyetlerini etkilediğini, başarılı bir iletişim için bakımlı olmaları gerektiğini dile getirmişlerdir. Çünkü dış görünüş sözsüz iletişimin en önemli faktörlerinden biridir (Peracchio & Luna, 2006).

Uluslararası turistlerin katıldıkları seyahatlerde turist rehberi olmasını arzulamalarının temelinde, karşılaştıkları yeni kültürel deneyimi doyurucu bir şekilde deneyimleme ve yabancı bölgede yaşayabilecekleri iletişim zorluklarına karşı önlem almak ihtiyacı vardır (Yu et al., 2002). Tur rehberleri liderlik rolünü üstlenerek grubun karşılaşılabileceği problemleri çözmesi önde gelen sorumluluklarından biridir (Cheng et al., 2019). Bununla birlikte turist rehberlerinden bilgi konusunda donanımlı olmaları beklenmektedir (George, 2011). Özellikle kültür turlarında sahip oldukları bilgilerin misafirlere aktarması sırasında iletişim becerisinin vazgeçilmez bir unsur olarak karşımıza çıktığı görülmektedir (Yıldırım, 2009). Turistler ile turizm şirketleri, ulaştırma şirketleri, yeme-içme, konaklama, eğlence noktaları ve yerel halk arasında iletişimi sağlayan bir köprü olan turist rehberleri (Arat & Bulut, 2019) yönlendirici ve arabulucu rolleri ile yerel halkı turistlere tanıttığı gibi turistlerinde yerel halk tarafından kabullenilmesini sağlayabilmekte turistlerin yabancı oldukları bu destinasyonda kültürel bir deneyim yaşayabilmelerini kolaylaştırabilmektedirler (Caber et al., 2018).

Bireyler arası iletişim kişinin benlik hissini, kendine olan saygısını, özgüvenini ve kendisine verdiği değeri anlayabilmesini sağlayabilir (Giffin & Patton, 1997). Bilen (1995) diğer insanlar ile dengeli iletişim becerisine sahip kimselerin, olayları ve durumları objektif olarak yorumlayabildikleri, duygusal olarak güvende hissedebildikleri hem kendileri hem de çevresiyle olumlu etkileşim içinde olabildiklerini belirtmiştir. Bu bağlamda sahip olduğu iletişim becerisinin turist rehberinin öz yeterliliğini ve motivasyonunu yukarı çekerek verimliliğini yükselteceğini söylemek mümkündür (Arat & Bulut, 2019).

İletişim becerisinin doğuştan gelen bir yetenek olduğu düşünenler olsa da eğitim düzeyi arttıkça bu becerinin arttığını gösteren (Hodges et al., 1996) ve iletişim tekniklerinin öğretilerle öğretilebilir olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (Egan, 1994; Buckman, 2001; Corey, 2001).

İlk çağlardan beri iletişim var olsa da iletişim kurmanın şekli, yöntemi ve teknikleri değişiklik göstermekte, kültürel ve teknolojik değişimlere ayak uydurmaktadır (Işık, 2012). Bilgi iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile ortaya çıkan uygulamalar, turizm sektörünü de etkilemiş ve akıllı turizm kavramını literatüre kazandırmıştır (Yalçınkaya vd., 2018). Bu gelişmelerin bir örneği olarak her bir birey için özel tur rotası planlayabilen kişileştirilebilen

elektronik tur rehberleri kullanıcılara sunulmuştur (Malaka & Zipf, 2000; Cheverst et al., 2002; Garcia vd., 2009). Bu elektronik rehberler kullanıcının kişisel özelliği, tercihi ve destinasyondaki görülecek yerlerin anlık durumlarına (varış zamanı, trafik, hava durumu vb.) göre en uygun rotayı sunmaktadır (Vansteewegen & Oudheusden, 2007). Bilgi ve iletişim teknolojilerinin sunduğu bu mobil uygulamalar ve dijital bağlantılar ile destinasyonu ziyaret eden turist ile destinasyon arasında sürdürülebilir iletişim kurmaya yöneliktir (Li et al., 2017). Aynı zamanda gelişen teknolojinin getirdiği uygulamalar, turist ile destinasyon arasında bir köprü vazifesi gören turist rehberi için yeni iletişim fırsatları olabilmektedir. Turist rehberleri teknolojinin getirdiği bu yeni iletişim araçlarına ayak uydurmalı, turistler ile kurulabilecek yeni iletişim bağları yaratmaya çalışmalıdırlar.

2. Yöntem

Bu çalışmada bibliyometrik analiz yöntemi uygulanmış olup, ilk olarak Pritchard tarafından tanıtılan bibliyometrik analiz, “belirli bir araştırma alanının uzun bir süre boyunca gelişimini izlemek için yayınlanmış akademik literatürün nicel ve nitel analizi” (Pritchard, 1969) şeklinde tanımlanmaktadır. Diğer bir deyişle bir bilim dalında ya da disiplinde yapılan çalışmaların profilini belirlemeyi hedefleyen bibliyometrik analiz, bilimsel bilgi üretiminin sistemli bir şekilde gelişimini göstermektedir (Ruhanen et al., 2015).

Duygu, düşünce, mesaj ve bilgilerin çok çeşitli yollar izleyerek ve farklı formlarda günlük kararlarımızı etkilediği iletişim çağında yaşadığımız düşünüldüğünde tüm sektörlerde olduğu gibi turizm sektöründe de iletişim en önemli faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Turizm sektöründe turistlerle en fazla yüz yüze hizmet veren mesleklerin başında turist rehberliği gelmekte ve bu sebeple turist rehberliği mesleği için iletişim çok daha fazla önemli hale gelmektedir. Bu noktadan hareketle iletişim temalı turist rehberliği akademik çalışmalarının bibliyometrik analizini yapmak, elde edilen verilerle turizm, turist rehberliği alanlarına katkılar sunmak, iletişim temalı turist rehberliği çalışmalarının mevcut durumunu çeşitli parametrelerle analiz ederek ilgili alanda çalışan araştırmacılara günümüz ve geleceğe dair ipuçları sunarak katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Söz konusu amaçlara ulaşabilmek için şu sorulara cevap aranmıştır;

- 1) Alanda en çok yayın yapan yazarlar kimlerdir?
- 2) Yayın üretiminde en güçlü ülkeler hangileridir?
- 3) İlgili yayınların yıllara göre dağılımı nedir?
- 4) Yayınların tek-çok yazarlılık durumları nelerdir?
- 5)Yayınlarda en çok kullanılan anahtar kelimeler nelerdir?
- 6) Atıf yapılan kaynak yayınlarda en çok tekrar eden anahtar kelimeler nelerdir?
- 7) Çalışma konuları yıllar içerisinde nasıl bir trend izlemiştir?
- 8) İlgili alanda çalışılan konular nelerdir?
- 9) İlgili alan yazın ve araştırmacıların bu alana katkıları yeterli midir?

İlgili literatür tarandığında turizm rehberliği alanında bir çok bibliyometrik analiz çalışmalarının yapıldığı; bu çalışmaların bir kısmının lisans üstü tezlerine yönelik bibliyometrik çalışmalar olduğu (Özsoy & Çokal, 2018; Örnek & Karamustafa, 2020; Zengin & Atasoy, 2020; Saltık, 2020; Boyraz, Kabakulak & Mutlu, 2020), bazılarının turist rehberliği alanında yayımlanmış makalelere yönelik bibliyometrik çalışmalar olduğu (Kaygalak-Çelebi & Kırklar-Can, 2019; Tseng et al., 2020; Boyraz & Kabakulak, 2020), bunun yanı sıra kongre

bildirilerine yönelik bibliyometrik çalışmaların olduğu (Şahin & Acun, 2015) gözlenmiştir. Ancak yapılan incelemelerde ne uluslararası çalışmalarda ne de ulusal çalışmalarda iletişim temalı turist rehberliğine yönelik bir bibliyometrik çalışmaya rastlanmamıştır. Benzer bir çalışmanın yapılmamış olması ve gelecekte iletişim konusuyla ilgili turist rehberliği çalışmaları yapacak araştırmacılara önemli katkılar sunması bu çalışmanın önemini arttırmaktadır.

1988 – 2021 yılları arasında yayımlanan iletişim temalı turist rehberliği çalışmalarının bibliyografyasını derlemek için “tour guide” + “communication” kavramları tarama anahtar kelimeleri olarak kullanılmıştır. Yapılan taramada 256 farklı dergide yayımlanmış, 170 makale, 138 bildiri, 3 kitap bölümü ve 7 eleştiri yazısından oluşan 318 ilişkili yayına erişilmiştir. Elde edilen bu veri setleri metin formatına dönüştürülmüş ve RStudio Version (1.4.1717) programında çalışan bir R program aracı olan “biblioshiny for bibliometrix” uygulamasına aktarılmıştır. Napoli Federico Üniversitesi’nden Massimo Aria tarafından geliştirilen “biblioshiny for bibliometrix” bir java yazılımıdır. Bu yazılım bibliometrix paketinin işlevselliği ile Shiny paket ortamını kullanan web uygulamalarının kullanım kolaylığını birleştirmiş bir bibliyometrik analiz uygulamasıdır (Massimo & Corrado, 2021).

Elde edilen veriler, Biblioshiny for bibliometrix programı aracılığıyla, yazarlara göre yayın sayısı, yazarların ülkeleri, dergilerin aldığı atıf sayısı, kaynakların aldığı atıf sayısı, dergilere göre yayın sayısı, yayınlarda kullanılan anahtar kelime bulutu, atıf yapılan kaynak yayınlarda kullanılan anahtar kelime bulutu, anahtar kelimelere dayalı eşdizimlilik analizi gibi değişkenler dikkate alınarak analiz edilmiştir. Ayrıca tematik haritalama ve yıllara göre trend topik analizlerinin yapılmasının yanı sıra iletişim temalı turist rehberliği alanına yönelik çalışan araştırmacıların üretkenliği ve dolayısıyla ilgili alana yönelik çalışmaların yeterliliği “Lokta yasası” kullanılarak ortaya konmuştur. Lotka yasası; bir alana yönelik tek yayına katkı yapan araştırmacıların tüm yayınlara oranının %60, 2 yayına katkı yapan araştırmacıların tek yayına katkı yapanlara oranının $\frac{1}{4}$, 3 yayına katkı yapanların oranının $\frac{1}{9}$ şeklinde olması gerektiğini öngörmektedir (Lotka, 1926).

3. Bulgular

Turist rehberliği alanında iletişim temalı olarak yayınlanmış WoS’ ta (Web of Science) taranan bilimsel yayınlara ilişkin temel bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir. Buna göre; 1988 – 2021 yılları arasında toplam 318 çalışmanın kaleme alındığı görülmektedir. Bu yayınların 165 tanesinin makale, 3 tanesinin kitap bölümü, 5 tanesinin erken erişime açılmış makale, 7 tanesinin eleştiri yazısı ve 138 tanesinin bildiri olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1’de yer alan bilimsel yayınlara ilişkin diğer parametreler incelendiğinde; yıllık ortalama yayın sayısının 7,33 ve yayın başına ortalama alıntı sayısının 10,37 olduğu görülmektedir. Ayrıca söz konusu bilimsel yayınların toplam 862 araştırmacı tarafından kaleme alındığı tespit edilmiştir. Bu yazarlardan 60 tanesi tek yazarlı olarak çalışmalarını yayımlarken, 802 tanesi çalışmalarını çok yazarlı olarak yayımlamıştır.

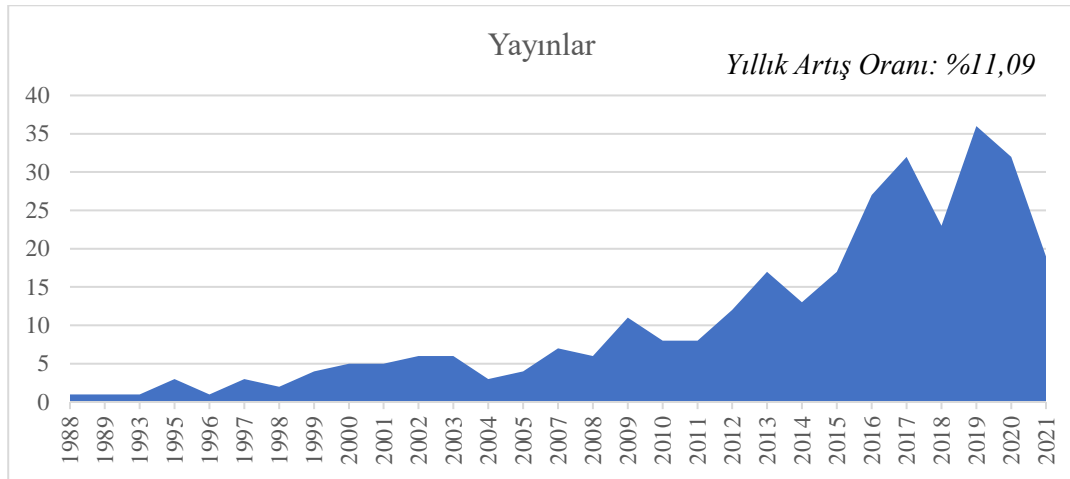

Tablo 1
1988 – 2021 Arası Yayınlarla İlişkin Temel Bilgiler

Açıklama	Sonuçlar
VERİ HAKKINDA ANA BİLGİLER	
Zaman Aralığı	1988:2021
Kaynaklar (Dergiler, Kitaplar vb)	256
Belgeler	318
Yıllık Ortalama Yayın Sayısı	7,33
Yayın Başına Ortalama Alıntı Sayısı	10,37
Bir Yayının Yıl Başına Ortalama Alıntı Sayısı	1,256
YAYIN/BELGE TÜRÜ	
Makale	165
Kitap Bölümü	3
Erken Erişime Açık Makale	5
Bildiri	138
Eleştiri Yazısı	7
ARAŞTIRMACILAR	
Toplam Araştırmacı Sayısı	862
Tek Yazarlı Yayın Yazarları	60
Çok Yazarlı Yayın Yazarları	802

Bilimsel çalışmaların 1988 – 2021 yılları arasında yıllara göre yayımlanma oranları Şekil 1’de gösterilmektedir. Buna göre; turist rehberliği ve iletişim temalı yayınların yayımlanma oranınının 2010 yılı itibariyle hızlı bir artış gösterdiği ve toplam yayın sayısının yarısından fazlasının son beş yılda yayımlandığı gözlenmektedir. Ayrıca yıllara göre artış oranı ise %11,09 olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 1
Yayınların Yıllara Göre Dağılımı

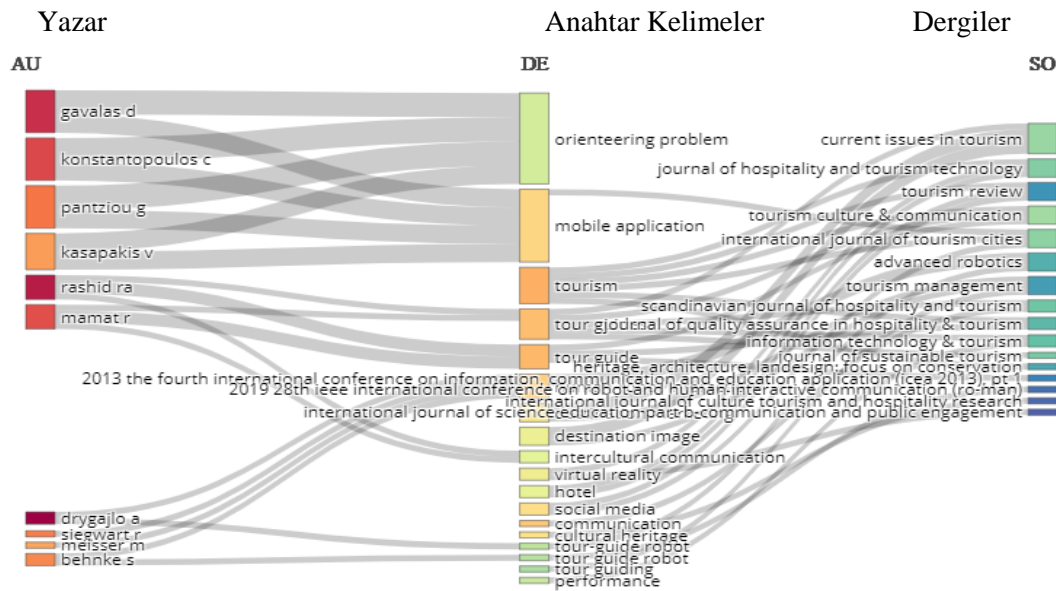
Anahtar kelimeler, yazarların adları ve çalışmaların yayımlandığı dergiler arasındaki ilişki üç alan grafiği üzerinde Şekil 2’de gösterilmiştir. Buna göre; “Turizm Rehberliği” alanında “iletişim” temalı olarak yapılan çalışmaların en çok yayımlandığı dergiler, bu dergilere en çok katkı sağlayan yazarlar ve söz konusu yazarların en çok kullandığı anahtar kelime/temalar gösterilmekte ve değişkenler arasındaki ilişki gri renkli bağlantı çizgileriyle

görselleştirilmektedir. Grafikte yer alan dikdörtgenlerin boyutu; bu öğelerin her biriyle ilişkili çok sayıda yayın olduğunu gösterir.

Üç alan grafiğinin solunda yazarların adını gösteren ilk değişken yer almakta ve bu alanda 10 farklı yazarın ismi listelenmektedir. Ayrıca grafiğin ortasında yer alan anahtar kelime/temalar ile olan ilişkisi de görselleştirilmektedir. Buna göre en fazla yayın yapan araştırmacıların Gavalas D., Konstantopoulos C. ve Pantziou G. olduğu görülmektedir. Söz konusu yazarların turist rehberliği ile ilişkili olarak çalışma konuları/temalarının “Yön bulma problemi” ve “mobil uygulamalar” olduğu göze çarpmaktadır. Peşi sıra en çok yayın yapan araştırmacıların ise Rashid Ra., ve Mamat R. olduğu ve çalışma anahtar kelimelerinin “turist rehberliği” ve “kültürlerarası iletişim” olduğu görülmektedir.

Şekil 2

Anahtar Kelimeler, Yazarlar ve Dergiler Arasındaki İlişkinin Üç Alan Grafiği ile (Sankey Diagram) Gösterimi

Şekil 2’de yer alan üç alan grafiğinin orta bölümünde en sık kullanılan 20 anahtar kelime/temalar yer almakta olup, en sık kullanılan anahtar kelimelerin; yön bulma problemi, mobil uygulamalar, turizm ve turist rehberliği olduğu, bunun peşi sıra; insan – robot etkileşimi, destinasyon imajı, destinasyon pazarlaması, kültürlerarası iletişim, sanal gerçeklik, sosyal medya, iletişim, robot turist rehberliği ve performans olduğu görülmektedir.

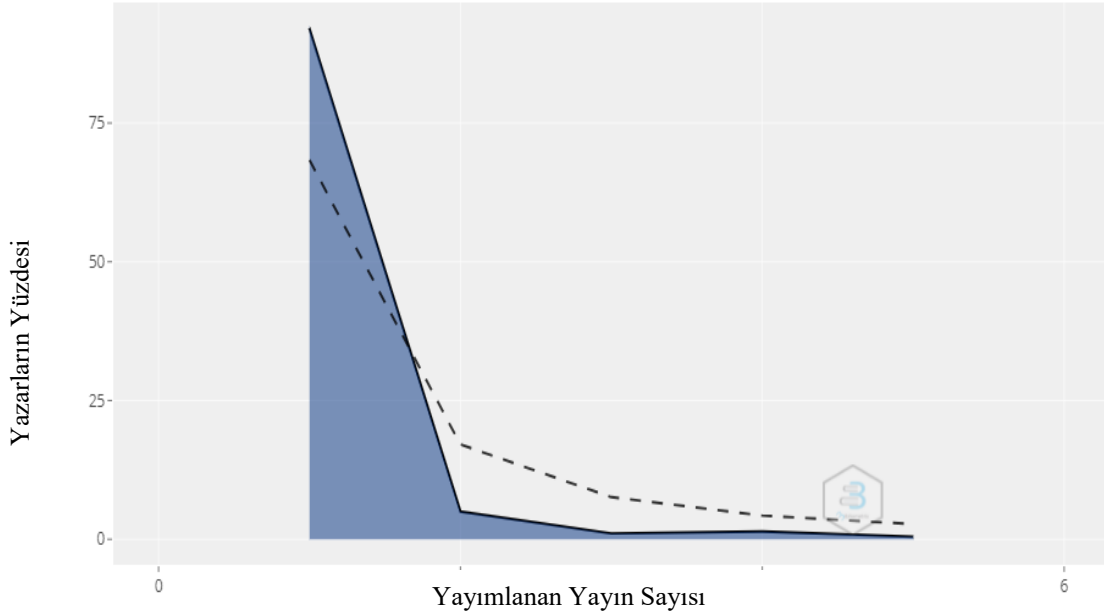
Son olarak üç alan grafiğinin sağ bölümünde iletişim konusuyla ilişkili turist rehberliği çalışmalarının en çok yayımlandığı 16 dergi listelenmektedir. Buna göre konuyla ilgili en çok yayım yapılan derginin “Current Issues in Tourism” olduğu göze çarparken, peşi sıra “Journal of Hospitality and Tourism Technology”, “Tourism Review”, “Tourism Culture and Communication”, “International Journal of Tourism Cities”, “Advanced Robotics” ve “Tourism Management” olduğu göze çarpmaktadır. En çok yayım yapılan dergilerle anahtar kelime/temalar arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, en çok yayım yapılan dergi “Current Issues in Tourism”de yayımlanan çalışmalarda sık kullanılan temaların; turist rehberi, destinasyon pazarlaması ve destinasyon imajı olduğu görülmektedir. Peşi sıra gelen dergiler

ile anahtar kelimeler arasındaki ilişkide aynı anahtar kelimelerin tekrar göze çarpmasıyla birlikte, sosyal medya, sanal gerçeklik, kültürler arası iletişim, iletişim, kültürel miras gibi anahtar kelimelerin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca “mobil uygulamalar” ve “Yön bulma problemi” temaları ile yapılan çalışmaların sadece “International Journal of Tourism Cities” isimli dergide yayınlandığı görülmektedir.

Lotka yasasına göre bilimsel üretkenlik dağılımı Şekil 3’te gösterilmektedir. Şekil 3 incelendiğinde, iletişim temalı turist rehberliği çalışmaları yapan araştırmacıların %92,1’inin sadece bir yayın yaptığı, iki yayın yapan yazarların oranının ise %5 olduğu ve geri kalan yaklaşık %3’lük kısımda ise araştırmacıların alana ilişkin 3 ile 5 arasında çalışma yayınlandığı görülmektedir. Bilindiği üzere Lotka yasası, bir alana yönelik tek yayına katkı yapan araştırmacıların tüm yayınlara oranının %60, 2 yayına katkı yapan araştırmacıların tek yayına katkı yapanlara oranının $\frac{1}{4}$, 3 yayına katkı yapanların oranının $\frac{1}{9}$ şeklinde olması gerektiğini öngörmektedir (Lotka, 1926). Bu bağlamda iletişim temalı turist rehberliği çalışmaları Lotka yasasına göre değerlendirildiğinde ilgili alan yazının yetersiz ve geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

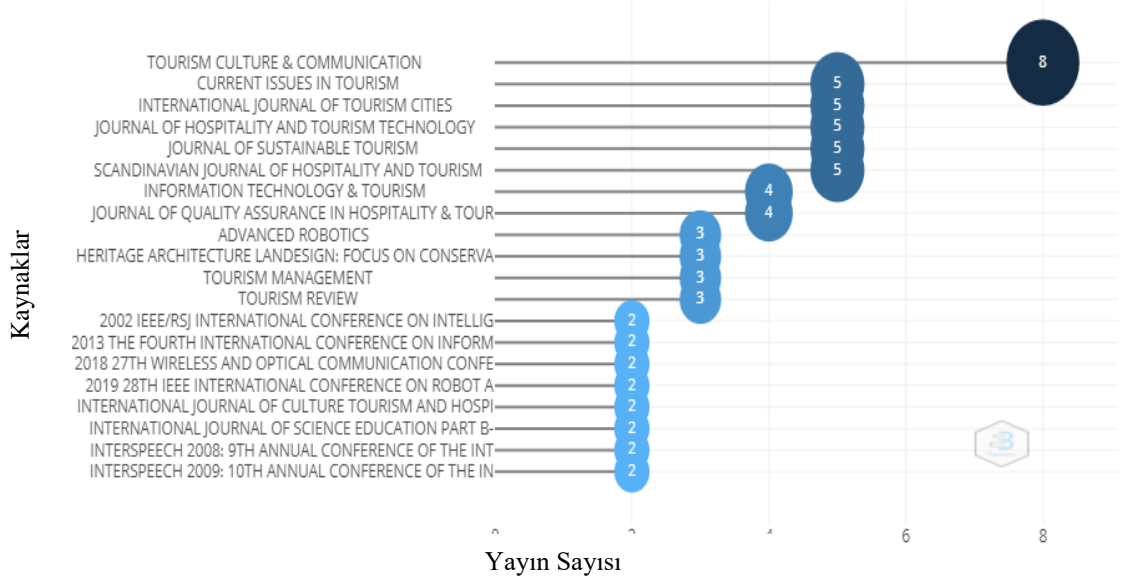
Şekil 3

Lotka Yasasına Göre Bilimsel Üretkenlik Dağılımı

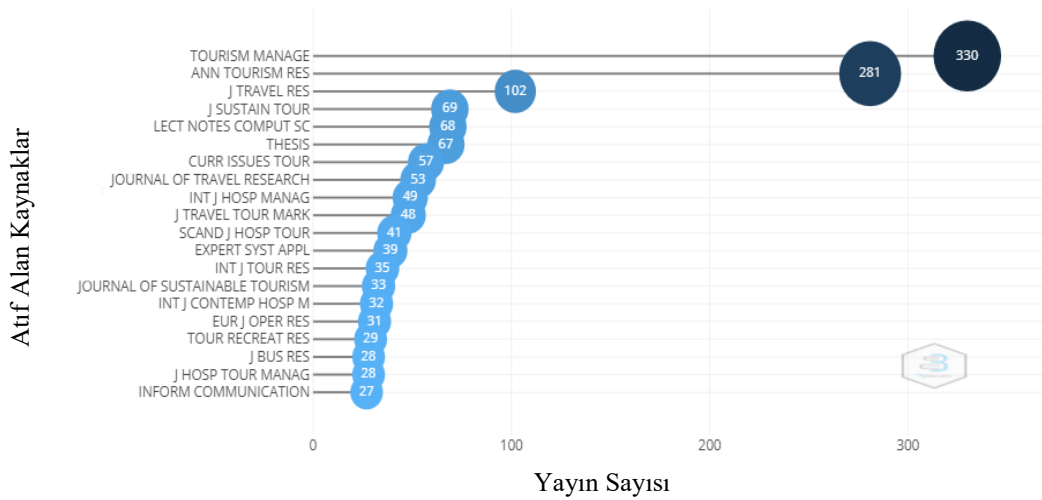
Şekil 4’te turist rehberliği çalışmaları içerisinde iletişim temasıyla alaka düzeyine dayalı olarak her bir dergi tarafından yayınlanan çalışmaların sayısı gösterilmektedir. Şekil 4’te konuyla ilişkili en fazla yayım yapan dergilerin isimlerinin bulunduğu bir liste ve yanlarında farklı renklerle gösterilen daireler ve içlerinde yayım sayıları gösterilmektedir. Buna göre; yayım sayısı aralığının 0 ile 8 arasında olduğu ve en fazla temayla ilişkili yayım yapılan derginin “sekiz” yayım sayısı ile “Tourism Culture and Communication” isimli dergi olduğu görülmektedir. Söz konusu dergiye en yakın sayıda yayım yapan 5 adet dergi olduğu ve bu dergilerin de beşer yayım yaptığı görülmektedir.

Şekil 4
En İlgili Kaynaklar

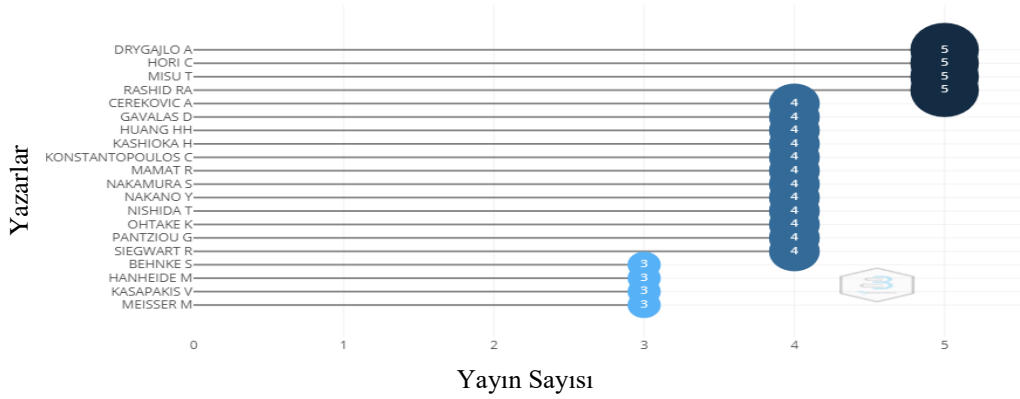
İletişim temalı turist rehberliği çalışmalarında başvurulan kaynak çalışmalarının en çok yayımlandığı dergiler ve atıf sayıları Şekil 5'te gösterilmektedir. Buna göre; ilgili çalışmaların alan yazın taramasında en çok başvurulan kaynak derginin 330 atıfla "Tourism Management" isimli dergi olduğu, 281 atıfla yakından takip eden derginin ise "Annals of Tourism Research" isimli dergi olduğu göze çarpmaktadır. Şekil 4'te yer alan veriler ile Şekil 5 karşılaştırıldığında; iletişim temalı turist rehberliği çalışmalarının en çok yayımlandığı dergiler ile kaynak yayınların bulunduğu dergilerin sıralama açısından farklılaştığı görülmektedir.

Şekil 5
Kaynakçalara Göre En Çok Atıf Alan Çalışmaların Yayımlandığı Kaynaklar

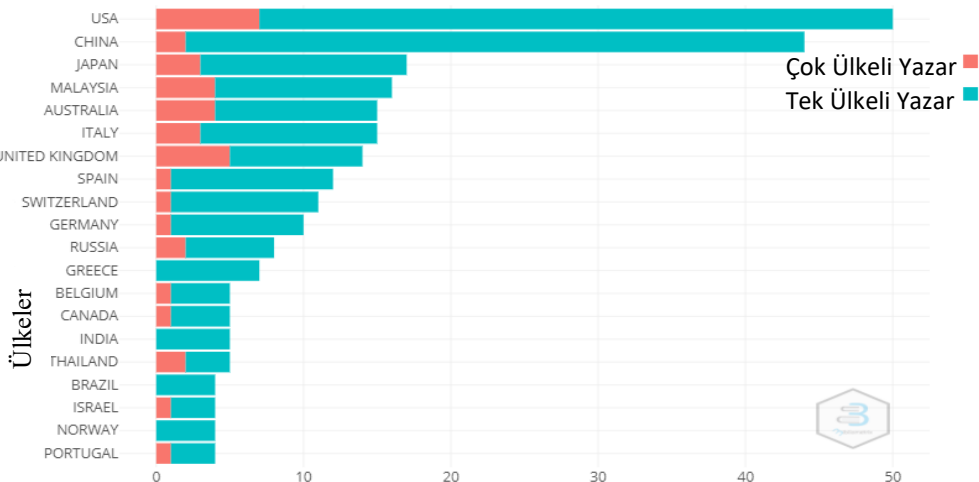
Şekil 6’da iletişim temalı turist rehberliği çalışmalarına yönelik en ilgili 20 yazar listelenmektedir. Buna göre 5’er yayınlı Drygajlo A., Hori C., Mısu T. ve Rashid Ra konuya ilişkin en fazla yayın yapan araştırmacılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca 12 araştırmacının 4’er ve 4 araştırmacının ise 3’er yayımlanmış çalışmasıyla ilk 20 içerisine girdiği görülmektedir.

Şekil 6
Konuya Göre En İlgili Yazarlar

Şekil 7’de iletişim temalı turist rehberliği çalışmalarının sorumlu (iletişim) yazarlarının ülkelerine göre yayın dağılımları gösterilmektedir. En çok yayın yapan 20 ülkenin listelendiği Şekil 7’de ülkelerin yayın sayılarının 0 ile 50 arasında olduğu görülmektedir. 50 yayımlanmış çalışmayla birinci sırada listelenen ABD’yi en yakın takip eden ülkenin 40’ın üzerinde yayın sayısı Çin olduğu göze çarpmaktadır. Ayrıca grafikte yayın sayılarını ifade eden mumların iki farklı renkte gösterildiği görülmektedir. Bu renklerden “kırmızı” birden fazla ülkeden yazarı olan yayınları, “Turkuaz” renk ise tek ülkeden yazara/yazarlara sahip olan yayınları ifade etmektedir. Buna göre; birden fazla ülkenin iş birliği içerisinde hazırlanmış olduğu çalışmaların en fazla olduğu ülkelerin yine ABD ve Çin olduğu gösterilmektedir.

Şekil 7
Sorumlu Yazar Ülkelerine Göre Yayın Dağılımları

WoS'ta taranan iletişim temalı turist rehberliği çalışmalarının ve bu çalışmalarda atıf yapılan ve kaynakçalarında yer alan ilişkili yayınların anahtar kelimeleri Tablo 2'de karşılaştırılmıştır. Sol sütunda WoS'ta taranan dergilerde yayımlanmış 318 çalışmada kullanılan 451 farklı anahtar kelimedenden en sık kullanılan 20 anahtar kelime gösterilmiştir. Sağ sütunda ise araştırmaya konu olan 318 çalışmanın alan yazın taramasında kullanılmış, atıf yapılan kaynak yayınlara ilişkin anahtar kelimeler ve kullanım sıklıkları gösterilmiştir. Kaynak yayınlarda toplamda 1110 farklı anahtar kelimenin kullanıldığı tespit edilmiş olup Tablo 2'de bunların içinden en sık kullanılan 20 anahtar kelime gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde çalışmaya konu olan 318 yayında en sık kullanılan üç kelimenin 26 kez kullanılan "turizm", 24 kez kullanılan turist rehberi (turist rehberleri kelimesiyle birleştirilmiştir) ve 8 kez kullanılan "iletişim" kelimeleri olduğu görülmektedir.

Ayrıca sağ sütunda yer alan, iletişim temalı turist rehberliği çalışmalarında başvuru alan kaynak yayınlarda kullanılan anahtar kelimelerin sıklıkları incelendiğinde; en sık kullanılan üç kelimenin; 17 kez kullanılan "Memnuniyet", 11 kez kullanılan "İletişim" ve 11 kez kullanılan "Performans" kelimeleri olduğu görülmektedir.

Tablo 2

Yayınlarda Anahtar Kelimelerinde ve Kaynak Yayınlarında Anahtar Kelimelerinde En Sık Kelimelerin Karşılaştırılması

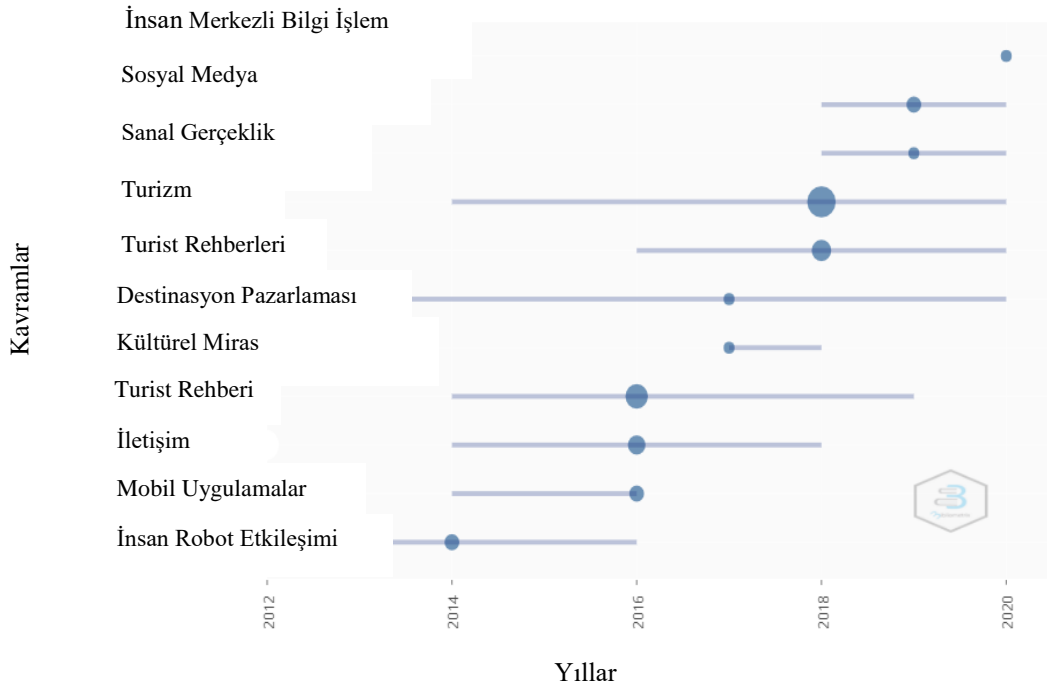
Yayınlarda Anahtar Kelimeleri (451 İçinde İlk 20)		Kaynak Yayınlarında Anahtar Kelimeleri (1110 İçinde İlk 20)	
Kelimeler	Sıklık	Kelimeler	Sıklık
Turizm	26	Memnuniyet	17
Turist Rehberi	14	İletişim	11
Turist Rehberleri	10	Performans	11
İletişim	8	Etki	10
İnsan - Robot Etkileşimi	6	Yönetim	9
Mobil Uygulamalar	6	Turizm	9
Sosyal Medya	6	Konuk Severlik	8
Kültürel Miras	5	Davranış	7
Destinasyon Pazarlaması	5	İnternet	7
İnsan Merkezli Bilgi İşlem	5	Model	7
Sanal Gerçeklik	5	Algılar	7
Destinasyon İmajı	4	Deneyim	6
Otel	4	Bilgi	6
Kültürlerarası İletişim	4	Sosyal Medya	6
Müze	4	Destinasyon İmajı	5
Yön Bulma Sorunu	4	Miras	5
Performans	4	Niyet	5
Tur- Rehberi Robotu	4	Dil	5
Tur Rehberi Robotu	4	Sistem	5
Tur Rehberliği	4	Belirleyici Faktörler	4

Tablo 2 genel olarak değerlendirildiğinde, yayınlanan çalışmalara ilişkin en sık kullanılan anahtar kelimelerin turizm, turist rehberi ve iletişim olması; bu çalışmada iletişim temalı turist rehberliğine yönelik çalışmaların bibliyometrik analizinin yapılması temel amacına uygun verilere ulaşıldığını gösterir niteliktedir. Ayrıca kaynaklara ilişkin anahtar kelimelerde en sık kullanılan kelimelerin memnuniyet, performans, iletişim ve etki kelimeleri olarak karşımıza çıkması; iletişim temalı turist rehberliği çalışmalarında iletişimin müşteri memnuniyeti üzerindeki etkisinin ve turist rehberlerinin ve tur programlarının performansları üzerindeki önemini yansıtan olarak araştırıldığını ortaya koymaktadır.

İletişim temalı turist rehberliği araştırmalarında yıllara göre trend topik araştırma konularının neler olduğu Şekil 8’de ortaya konmuştur. Şekil 8 incelendiğinde trend topik konularının tespitinde 2012 -2020 yılları arasında yayınlanan çalışmaların dikkate alındığı ve toplam 11 trend topik araştırma konusunun ortaya konduğu görülmektedir. Ayrıca grafik üzerinde gösterilen daireler ilgili konu üzerindeki yayın sayısını ifade etmekte olup, yayını sayısı daha fazla olan konular daha büyük daire ile görselleştirilmektedir.

Şekil 8

İlgili Yayınların Anahtar Kelimelerine ve Yıllara Göre Trend Topikler

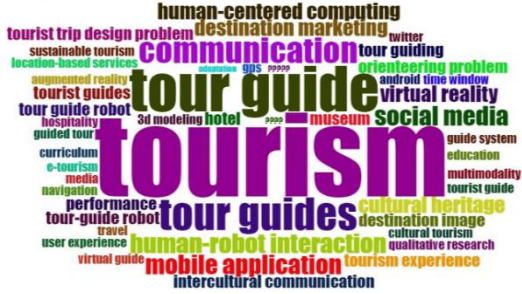
2016 yılında mobil uygulamalar tabanlı iletişim temalı turist rehberliği çalışmaları yapılırken, 2017-2018 yıllarında turist rehberliği çalışmalarında; iletişimin destinasyon pazarlaması ve destinasyon imajı üzerindeki etkisinin ve kültürel mirasın korunması ile ilişkisinin araştırıldığı görülmektedir. 2019 yılında yapılan ilgili çalışmalara bakıldığında ise iletişimden sosyal medya iletişimine, gerçeklikten sanal gerçekliğe doğru bir evrilmenin söz konusu olduğu görülmektedir. Son olarak ise 2020 yılında yapılan çalışmalarda yeni trendin ise “insan merkezli bilgi işlem” konusu olduğu göze çarpmaktadır. Bu bağlamda iletişim temalı turist rehberliği çalışmalarının yıllar içerisinde teknolojinin gelişmesine ve bu gelişmenin sunduğu avantajlara dayalı olarak dönüşüm geçirdiği söylenebilir.

İletişim temalı turist rehberliği çalışmalarının anahtar kelimelerine, başlıklarına ve özetlerine ilişkin kelime bulutları ile kaynak yayınların anahtar kelimelerine ilişkin kelime bulutu Şekil 9’da gösterilmektedir.

Dört farklı değişkene ilişkin kelime bulutların görselleştirildiği şekil 9’da ilgili değişkenlerde en sık kullanılan kelime en büyük puntoyla gösterilirken en az tekrar eden kelime ise en küçük puntoyla gösterilmektedir. Ayrıca kelime bulutlarında ilgili değişken içerisinde en sık tekrar eden 50 kelimeye yer verilmektedir.

Şekil 9

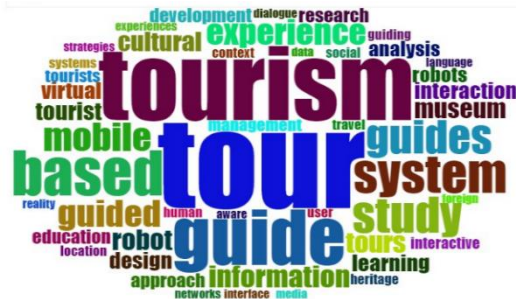
Anahtar Kelimelere, Kaynak Yayınların Anahtar Kelimelerine, Çalışmaların Başlıklarında Yer Alan Kelimelere ve Özetlere İlişkin Kelime Bulutları

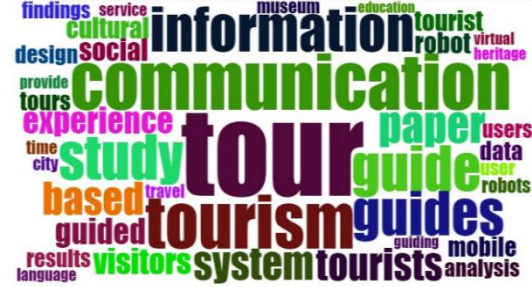
1- Anahtar Kelime Bulutu

2- Kaynak Yayınlarla İlişkin Kelime

3- Başlıklara İlişkin Kelime Bulutu

4- Özetlere İlişkin Kelime

İletişim temalı turist rehberliği çalışmalarında en sık tekrar eden anahtar kelimelerin görselleştirildiği birinci değişkende turizm en çok tekrar eden kelime olarak karşımıza çıkarken sırasıyla turist rehberi, iletişim, insan-robot etkileşimi, mobil uygulamalar, destinasyon pazarlaması ve kültürler arası iletişim kavramları en çok tekrar eden anahtar kelimeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaynak yayınlarda en çok kullanılan anahtar kelimelerin görselleştirildiği ikinci kelime bulutunda ise, en çok tekrar eden anahtar kelimenin iletişim kavramı olduğu görülmektedir. İletişim kavramını takiben performans, etki, turizm, davranış, turist rehberi, tur yönetimi, niyet, bilgi, deneyim gibi kavramların en çok tekrar eden diğer kavramlar olduğu görülmektedir.

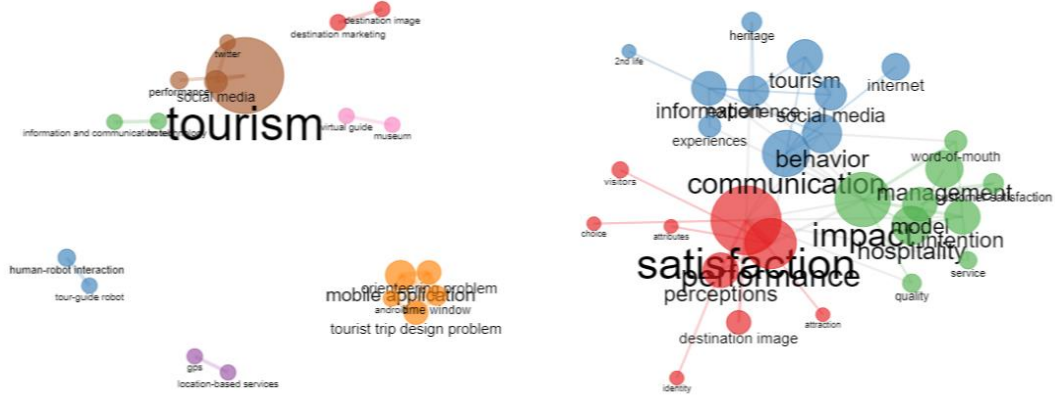
İletişim temalı turist rehberliği çalışmalarının başlıklarına ilişkin kelime bulutu üçüncü görselde verilmiş olup, başlıklarda en çok kullanılan kelimelerle anahtar kelimelerde en sık kullanılan kelimelerin paralellik gösterdiği gözlenmektedir. Son olarak araştırmaların özet kısımlarında en çok tekrar eden kelimelerin görselleştirildiği dördüncü kelime bulutunda ise en fazla tekrar eden kelimelerin hem anahtar kelime ve başlıklarda hem de atıf yapılan kaynak yayınların anahtar kelimelerinde en çok tekrar eden kelimeleri kapsayıcı nitelikte olduğu göze çarpmaktadır.

İletişim temalı turist rehberliği çalışmalarının anahtar kelimelerine ve söz konusu yayınlarda atıf yapılan kaynak yayınların anahtar kelimelerine ilişkin eşdizimlilik ağları şekil 10'da gösterilmiştir. Söz konusu görsellerde anahtar kelimelerin bir birlerine yakınlığına göre kümelendiği görülmekte olup daire şekilleri ise ilgili anahtar kelimenin kullanıldığı yayın

sayısının miktarını temsil etmektedir. Öyle ki ilgili anahtar kelimenin kullanıldığı yayın sayısı arttıkça daire büyümektedir.

Şekil 10

Çalışmaların Anahtar Kelimelerine ve Çalışmalarda Kullanılan Kaynak Yayınların Anahtar Kelimelerine Dayalı Eşdizimlilik Ağı

1- Yayınlarla İlişkin Eşdizimlilik Ağı

2- Atıf Yapılan Kaynaklara İlişkin Eşdizimlilik

Şekil 10’da yer alan birinci görsel incelendiğinde anahtar kelimelerin bir birine yakınlığına göre 7 farklı kümelenmenin olduğu görülmektedir. Bu kümelerden en büyüğünün turizm, sosyal medya ve performans kavramları etrafında olduğu görülürken, ikinci büyük kümenin mobil uygulamalar, yön bulma problemi, tur tasarım problemi ve zaman kavramları etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Diğer kümelenmeler ise şu şekilde meydana gelmiştir: müze – artırılmış gerçeklik; insan robot etkileşimi – tur rehberi robotları; lokasyon tabanlı hizmetler – GPS; destinasyon pazarlaması – destinasyon imajı ve otel – bilgi – iletişim teknolojileri.

Şekil 10 yer alan ikinci görsel incelendiğine birinci görsele göre daha az kümelenmenin olduğu göze çarpmaktadır. Bu noktada iletişim temalı turist rehberliği çalışmaları uzmanlık alanlarına göre ne kadar farklılaşsa da aynı alan yazına yönelikler ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda çalışmalar ne kadar farklılaşırsa farklılaşsın temel amacın iletişim ve iletişim teknoloji yoluyla turist rehberlerinin kabiliyetlerinin gelişmesine, destinasyon imajının oluşturulmasına, müşteri beklentilerinin karşılanması ve dolayısıyla müşteri memnuniyetinin sağlanmasına, teknolojik gelişmeler yoluyla müşterilerin daha az zamanda daha fazla deneyim kazanmasına katkı sağlamak olduğu söylenebilir.

İletişim temalı turist rehberliği çalışmalarından dünya çapında en fazla atıf almış yayınlar tablo 3’te gösterilmektedir. Çalışmamıza konu olan 318 yayımlanmış çalışmadan en çok atıf almış ilk 20 çalışma tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3
En Çok Atıf Alan Çalışmalar

Yayınlar	Toplam Atıf	Atıf/Yıl
Abowd, G. D., Atkeson, C. G., Hong, J., Long, S., Kooper, R., & Pinkerton, M. (1997). Usability Centre, ". Cyberguide: a mobile context-aware tour guide," <i>ACM Wireless Networks</i> , 3, 421-433.	470	18,8
Choi, S., Lehto, X. Y., & Morrison, A. M. (2007). Destination image representation on the web: Content analysis of Macau travel related websites. <i>Tourism management</i> , 28(1), 118-129.	398	26,533
Doerr, G., & Dugelay, J. L. (2003). A guide tour of video watermarking. <i>Signal processing: Image communication</i> , 18(4), 263-282.	208	10,947
Ap, J., & Wong, K. K. (2001). Case study on tour guiding: Professionalism, issues and problems. <i>Tourism management</i> , 22(5), 551-563.	192	9,1429
Gavalas, D., Konstantopoulos, C., Mastakas, K., & Pantziou, G. (2014). A survey on algorithmic approaches for solving tourist trip design problems. <i>Journal of Heuristics</i> , 20(3), 291-328.	119	14,875
Den Braber, F., Hogganvik, I., Lund, M. S., Stølen, K., & Vraalsen, F. (2007). Model-based security analysis in seven steps—a guided tour to the CORAS method. <i>BT Technology Journal</i> , 25(1), 101-117.	85	5,6667
Randall, C., & Rollins, R. B. (2009). Visitor perceptions of the role of tour guides in natural areas. <i>Journal of Sustainable Tourism</i> , 17(3), 357-374.	67	5,1538
Jamal, T., & Budke, C. (2020). Tourism in a world with pandemics: local-global responsibility and action. <i>Journal of Tourism Futures</i> .	67	33,5
Malaka, R., & Zipf, A. (2000). Deep Map: Challenging IT research in the framework of a tourist information system. In <i>Information and communication technologies in tourism 2000</i> (pp. 15-27). Springer, Vienna.	56	2,5455
Gretzel, U., Fuchs, M., Baggio, R., Hoepken, W., Law, R., Neidhardt, J., ... & Xiang, Z. (2020). e-Tourism beyond COVID-19: a call for transformative research. <i>Information Technology & Tourism</i> , 22, 187-203.	56	28
Gavalas, D., Kasapakis, V., Konstantopoulos, C., Pantziou, G., Vathis, N., & Zaroliagis, C. (2015). The eCOMPASS multimodal tourist tour planner. <i>Expert systems with Applications</i> , 42(21), 7303-7316.	50	7,1429
Liou, H. C. (2012). The roles of Second Life in a college computer-assisted language learning (CALL) course in Taiwan, ROC. <i>Computer Assisted Language Learning</i> , 25(4), 365-382.		4,6
Jernsand, E. M., Kraff, H., & Mossberg, L. (2015). Tourism experience innovation through design. <i>Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism</i> , 15(sup1), 98-119.	39	5,5714
Leclerc, D., & Martin, J. N. (2004). Tour guide communication competence: French, German and American tourists' perceptions. <i>International Journal of Intercultural Relations</i> , 28(3-4), 181-200.	37	2,0556
Reijnders, S. (2010). Places of the imagination: An ethnography of the TV detective tour. <i>Cultural Geographies</i> , 17(1), 37-52.	34	2,8333
Weiler, B., & Black, R. (2015). The changing face of the tour guide: one-way communicator to choreographer to co-creator of the tourist experience. <i>Tourism Recreation Research</i> , 40(3), 364-378.	33	4,7143
Kahn Jr, P. H., Kanda, T., Ishiguro, H., Gill, B. T., Shen, S., Gary, H. E., & Ruckert, J. H. (2015, March). Will people keep the secret of a humanoid robot? Psychological intimacy in HRI. In <i>Proceedings of the Tenth Annual ACM/IEEE International Conference on Human-Robot Interaction</i> (pp. 173-180).	31	4,4286
Mayor, L., Jensen, B., Lorotte, A., & Siegart, R. (2002, September). Improving the expressiveness of mobile robots. In <i>Proceedings. 11th IEEE International Workshop on Robot and Human Interactive Communication</i> (pp. 325-330). IEEE.	29	1,45
Cai, S., Liao, W., Luo, C., Li, M., Huang, X., & Li, P. (2016). CRIL: An efficient online adaptive indoor localization system. <i>IEEE Transactions on Vehicular Technology</i> , 66(5), 4148-4160.	29	5,8
Gavalas, D., Kasapakis, V., Konstantopoulos, C., Pantziou, G., & Vathis, N. (2017). Scenic route planning for tourists. <i>Personal and Ubiquitous Computing</i> , 21(1), 137-155.	28	5,6

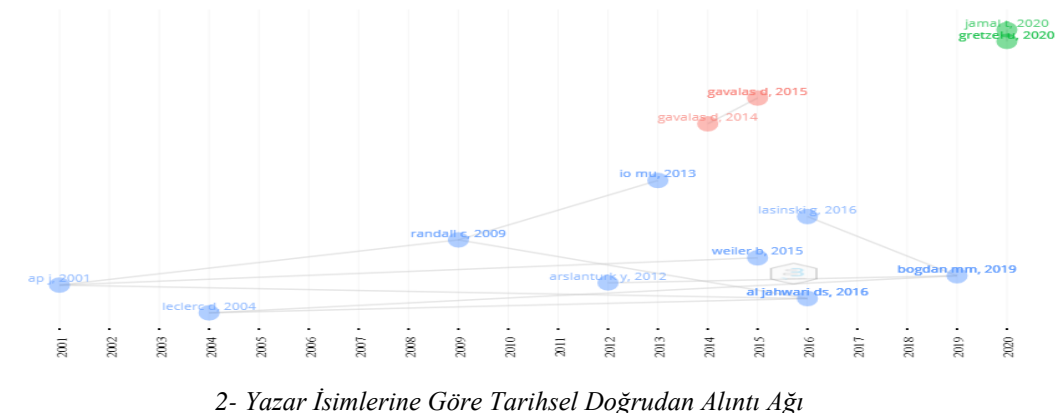
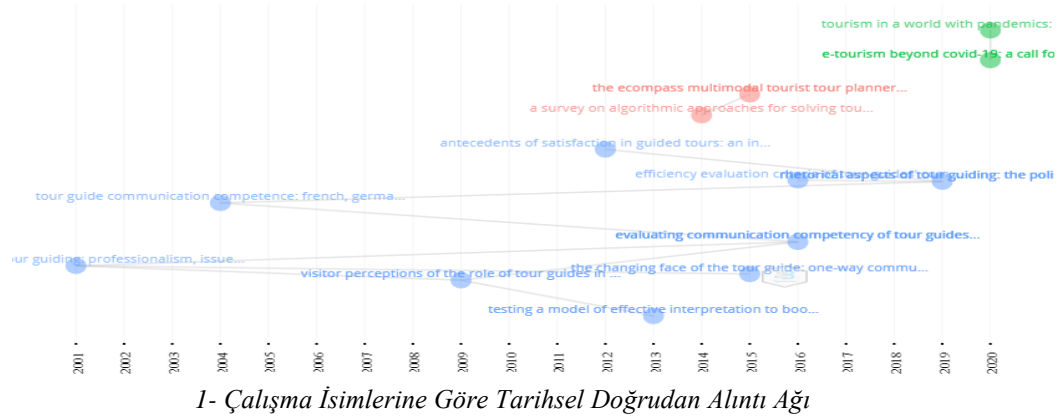
Tablo 3 incelendiğinde; dünya çapında en fazla atıf almış çalışmanın Abowd, G. D., Atkeson, C. G., Hong, J., Long, S., Kooper, R., ve Pinkerton, M. isimli yazarlar tarafından 1997 yılında yayımlanan ve turistlerin mevcut konumları ile konularına ilişkin geçmiş elektronik kayıtlarından yola çıkarak bir rehberden beklenen tur tasarımı hizmetini verebilecek prototip bir uygulama projesi ortaya koydukları (Abowd, 1997) “Cyberguide: a mobile context-aware tour guide,” isimli çalışma olduğu görülmektedir. Peşi sıra gelen ve 100’ün üzerinde atıf almış çalışmalar değerlendirildiğinde beş çalışmadan dördünün teknoloji tabanlı turist rehberliği çalışmaları olduğu görülmektedir.

Dünya çapında en çok atıf almış yayınlarla Şekil 6’da listelenmiş olan en ilgili yazarlar sıralamasının farklı olduğu göze çarpmaktadır. Kısacası en ilgili yazarlar sıralamasında en üste olan yazarların en çok atıf alan yazarlar olmadığı görülmüştür. Bu noktada yapılan incelemede en ilgili yazarlar sıralamasında (en çok yayımlayan) ilk 10’a girmiş yazarların bir birleriyle ortak birden fazla yayınlarının olması söz konusu durumu açıklar niteliktedir.

Şekil 11’de iletişim temalı turist rehberliği çalışmalarının isimlerine ve yazar isimlerine göre doğrudan alıntı ağları ortaya konmuştur. İki görselden oluşan Şekil 11’in birinci görselinde çalışma isimlerine göre tarihsel doğrudan alıntı ağı gösterilirken, ikincisinde aynı alıntı ağı yazar isimlerine göre görselleştirilmiştir. Ayrıca görseldeki yoğunluğu engellemek adına son 20 yıl değerlendirme kapsamına alınmıştır.

Şekil 11

Çalışma ve Yazar İsimlerine Göre Tarihsel Doğrudan Alıntı Ağları

Şekil 11’de yer alan iki görsel birlikte değerlendirildiğinde; öncelikle üç farklı kümelenmenin olduğu göze çarpmaktadır. Bu kümelerin içeriği incelendiğinde “mavi” renkle gösterilen kümenin rehberlik mesleğinin özellikleri, mesleğin görev ve sorumlulukları, turist rehberlerinin sahip olması gereken iletişim becerileri ve iletişim yeterlilikleri, mesleğin icrası ile müşteri memnuniyeti arasındaki ilişki, müşterilerin turist rehberlerinden beklentileri ve turist rehberliği ile destinasyon pazarlaması arasındaki ilişki gibi bir biriyle ilintili çalışmalardan oluştuğu görülmektedir. Son 20 yıllık mavi renkli doğrudan alıntı ağında yer alan ilk yayının Ap. J ve Wong K.K. isimli yazarlara ait 2001 yılında yayınlanan ve profesyonel turist rehberlerinin hizmet standartlarını değerlendiren, mesleğin 21yy.’da karşılaştığı problemleri ortaya koyan (Ap ve Wong, 2001) “Case study on tour guiding: Professionalism, issues and problems” isimli yayın olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra diğer öncü yayının ise Leclerc, D. ve Martin, J.N. tarafından 2004 yılında yayınlanan ve turist rehberlerinin iletişim yetkinliklerini Fransız, Alman ve Amerikalı turistler gözünden değerlendiren (Leclerc ve Martin, 2004) “Tour guide communication competence: French, German and American tourists' perceptions” isimli çalışmanın olduğu göze çarpmaktadır. Söz konusu iki çalışma bu kümede yer alan diğer yayınların son 20 yıldaki öncüleri niteliğindedir.

Kırmızı renkle gösterilen diğer kümenin ise özellikle mobil turist rehberliği uygulamalarına, teknoloji tabanlı uygulamaların verimliliğini artırmaya ve bu doğrultuda turistlerin tur planlama problemlerinin çözümüne yönelik öneriler geliştiren çalışmalar olduğu görülmektedir. Bu kümenin öncüsü niteliğindeki çalışmanın ise Gavalas, D., Konstantopoulos, C., Mastakas, K. Ve Pantziou, G. isimli yazarlara ait 2014 yılında yayınlanan, turistlerin tur tasarımında karşılaştıkları problemlerin çözümüne yönelik turist tercihleriyle eşleşen ve bu sayede turist memnuniyetini en üst seviyeye taşımaya amaçlayan algoritmik yaklaşım ortaya koydukları (Gavalas, vd., 2014) “A survey on algorithmic approaches for solving tourist trip design problems” isimli çalışmaları olduğu ortaya çıkmaktadır.

Son olarak yeşil renkle karşımıza çıkan doğrudan alıntı ağı kümesi ise dünyanın en güncel ve büyük sorunu olan COVID – 19 sürecinde dünyada turizmin tartışıldığı, yerel ve global sorumlulukların ve Covid – 19 sonrası turizmi bekleyen değişkenlerin tartışıldığı küme olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel doğrudan alıntı ağı incelendiğinde son 10 yılın trend topik araştırma anahtar kelimelerinin ortaya konduğu Şekil 8 ile araştırma içerikleri anlamında paralellik göze çarpmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

İletişim temalı turist rehberliği çalışmalarının yıllar içerisinde nasıl bir gelişim gösterdiğini tespit etmek ve turist rehberliği alan yazınında iletişim temalı çalışmaların genel özelliklerini ortaya koymak için yapılan bu çalışmada; Clarivate şirketi tarafından yönetilen web of science (WoS) veri tabanından erişilen ve 1988 – 2021 yılları arasında yayımlanmış toplam 318 çalışma değerlendirilmiştir.

Elde edilen sonuçlara göre değerlendirme kapsamına alınan yayınların çoğunluğunu makaleler oluştururken azımsanmayacak sayıda bildirinin olduğu, söz konusu çalışmaların çoğunlukla birden fazla yazar tarafından kaleme alındığı tespit edilmiştir. İlgili yayınların yıllara göre dağılımı incelendiğinde ise son on yılda yayımlanan yayın sayısında büyük bir artış gözlenmiştir. Değerlendirmeye alınan çalışmalar, araştırmacıların bilimsel üretkenliği açısından değerlendirildiğinde; araştırmacıların neredeyse tamamına yakınının iletişim temalı turist rehberliği alan yazınına sadece bir yayımla katkı gösterdiği tespit edilmiştir. İletişim temalı turist rehberliği çalışmaları Lotka yasasına göre değerlendirildiğinde ilgili alan yazının yetersiz ve geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

İletişim temalı turist rehberliği alanında yayımlanan çalışmalar yazarlarının ülkeleri açısından değerlendirildiğinde en fazla yayının ABD ve Çin kaynaklı olduğu görülmektedir. Aynı zamanda çalışmalarda büyük bir çoğunluğun tek ülkeli yazarlı olduğu göze çarpmaktadır.

İletişim temalı turist rehberliği ile ilgili en fazla makale yayını yapılan dergi “8” yayınlı Tourism Culture and Communication Dergisi olurken, dergi başına 5’er yayınlı Current Issues in Tourism, International Journal of Tourism Cities, Journal of Hospitality and Tourism Technology, Journal of Sustainable Tourism ve Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism dergileridir. Ayrıca ilk 20 dergi arasına giren diğer dergiler ise 2 – 4 arasında yayın yapmıştır. İlk 20 giren dergilerin 2 – 8 arasında makale yayınlamış olması, turizm rehberliği alanında iletişim konusu ile ilgili yayın yapan araştırmacı sayısının yetersiz olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır. Genel olarak turizm rehberliği alan yazının henüz gelişme aşamasında olması (Kaygalak-Çelebi & Kırlar-Can, 2019; Şahin & Acun, 2015), iletişim temalı yayınların da yetersiz olmasına gerekçe olarak gösterilebilir.

Kaynaklara göre en çok atıf alan çalışmaların yayımlandığı kaynaklar incelendiğinde, 330 atıfla en çok atıf alan derginin “Tourism Management” isimli dergi olduğu, bu dergiyi 281 atıfla yakından takip eden diğer derginin ise “Annals of Tourism Research” isimli dergi olduğu göze çarpmaktadır. Bu noktada iletişim temalı turist rehberliği çalışmalarının en çok yayımlandığı dergiler ile kaynak yayınların bulunduğu dergilerin sıralama açısından farklılaştığı görülmektedir. Çalışmamızda iletişim alanıyla ilgili turist rehberliği çalışmaları incelenmesinden kaynaklı, farklı uzmanlık alanına sahip araştırmacıların yayınları araştırma kapsamına girmiştir. Bu sebeptendir ki araştırmacılar kendi uzmanlık alanlarına göre yayım yapan dergileri tercih etmekte, ancak alan yazın taraması esnasında özellikle turizm alanında yayım yapan dergilere doğal olarak yönelmektedir.

Son on yıl içerisinde iletişim tabanlı rehberlik çalışmalarında hangi konuların hangi yıllarda trend olduğu incelendiğinde 2010’lu yılların ortalarında mobil uygulamalar tabanlı turist rehberliği çalışmalarının yapıldığı görülürken ilerleyen yıllarda turist rehberlerinin iletişim yetkinliklerinin ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin destinasyon imajı oluşturma ve destinasyon pazarlamasına katkıları noktasında çalışmaların yaygınlaştığı görülmektedir. Son yıllarda yapılan ilgili çalışmalara bakıldığında ise iletişimden sosyal medya iletişimine, gerçeklikten sanal gerçekliğe doğru bir evrilmenin söz konusu olduğu görülmektedir. Bu bağlamda iletişim temalı turist rehberliği çalışmalarının yıllar içerisinde teknolojinin gelişmesine ve bu gelişmenin sunduğu avantajlara dayalı olarak dönüşüm geçirdiği söylenebilir.

WoS veri tabanından elde edilen iletişim temalı turist rehberliği çalışmalarında kullanılan anahtar kelimelerin ve bu çalışmaların alan yazın taramasında kullanılan kaynak yayınlarında kullanılan anahtar kelimelerin kullanım sıklıklarını incelenmiş ve iletişim temalı turist rehberliği çalışmalarının hangi konular üzerinde yoğunlaştığı irdelenmeye çalışılmıştır. Buna göre; çalışmalarda en sık kullanılan anahtar kelimelerin turist, turist rehberi, iletişim, mobil uygulamalar, sanal gerçeklik, destinasyon pazarlaması, destinasyon imajı, insan-robot etkileşimi vb. gibi kelimeler olduğu ortaya çıkarken; atıf yapılan kaynak yayınlarda sıklıkla kullanılan anahtar kelimelerin memnuniyet, performans, iletişim, yönetim, davranış, algı, internet vb. kelimeler olduğu görülmektedir. Bu bağlamda atıf yapılan kaynaklara ilişkin anahtar kelimelerde bahsi geçen kelimelerin çoğunlukla kullanılması; iletişim temalı turist rehberliği çalışmalarında iletişimin müşteri memnuniyeti üzerindeki etkisinin ve turist rehberlerinin ve tur programlarının performansları üzerindeki öneminin yaygın olarak araştırıldığını ortaya koymaktadır.

Turist rehberlerinin gelişmiş iletişim becerilerine sahip olması gerekliliği alan yazında sıkça vurgulanmaktadır. Buna karşın çalışmanın evrenini oluşturan yayınların anahtar kelimeleri ve atıf yapılan kaynak yayınlarda kullanılan anahtar kelimeler incelendiğinde, en sık kullanılan 20 kelime içerisinde “eğitim” kavramına rastlanamamıştır. Sadece en sık kullanılan 50 kelimenin dahil edildiği kelime bulutlarında “eğitim” ve “öğrenme” kavramlarının küçük puntolar şeklinde karşımıza çıktığı görülmektedir. Bu durum turist rehberlerinin iletişim becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacak çalışmalara yeterince yer verilmediğini göstermektedir. Bu noktada, iletişim becerisinin doğuştan gelen bir yetenek olmadığı, eğitim düzeyi arttıkça bu becerilerin gelişebileceği (Hodges et al., 1996) ve iletişim tekniklerinin öğretilbilir olduğu (Egan, 1994; Buckman, 2001; Corey, 2001) düşüncelerinden hareketle ilgili alana yönelimin artması gerektiği düşünülmektedir.

Turizm rehberliği alan yazınında iletişim konusuyla ilgili çalışmaların ve bu alanda uzmanlaşmış akademisyen sayısının yetersizliği oldukça dikkat çekicidir. Bu durum turizm ve turist rehberliği araştırmacıları için fırsatları da beraberinde getirmektedir. Bu noktada araştırmacılara bazı öneriler geliştirilmiştir. Bunlar;

- Turist rehberliği çalışan araştırmacıların iletişim temalı çalışmalara yönelmesi ve konuyla en ilgili araştırmacılar listesine Türk araştırmacıların katılması sağlanmalı.
- Çok ülkeli yayınların yetersizliği sebebiyle farklı ülkelerde ilintili alanlarda hizmet veren akademisyenlerle iş birliği yapılarak çok ülkeli yayınların sayıları arttırılmalı.
- Araştırmanın bulgularında görüldüğü üzere güncel çalışmaların, hızla gelişen iletişim teknolojileri ile ilişkili olması sebebiyle, turizm akademisyenleri iletişim teknolojileri alanında çalışan akademisyenlerle birlikte, teknolojinin turist rehberlerinin kabiliyetlerini geliştirmesine katkı sağlayacak, disiplinler arası çalışmalara yönelmeli.
- Eğitimin öneminin üzerinde durularak, turist rehberlerinin iletişim becerilerini geliştirmesine katkı sağlayacak disiplinler arası akademik çalışmalar arttırılmalı.
- İletişim temalı turist rehberliği çalışmalarını yürüten araştırmacıların çalışmalarını uluslararası mecralarda yayımlatması hususunda teşvik edilmelidir.

Kaynakça

- Abowd, G. D., Atkeson, C. G., Hong, J., Long, S., Kooper, R., & Pinkerton, M. (1997). Usability Centre, Cyberguide: a mobile context-aware tour guide. *ACM Wireless Networks*, 3, 421-433.
- Ap, J., & Wong, K. K. (2001). Case study on tour guiding: Professionalism, issues and problems. *Tourism Management*, 22(5), 551-563.
- Arat, T. & Bulut, H.Ç. (2019). Turist memnuniyetinde turist rehberinin rolü: Konya’da bir araştırma. *Turist Rehberliği Dergisi*, 2(1), 31-43.
- Arden E. & Boggs U. K. (1999). *Interpersonal Relationships*. W. B. Saunders Company.
- Batman, O., Yıldırğan, R. & Demirtaş, N. (2001). *Turizm Rehberliği*. Değişim Yayınları.
- Bilen, M. (1995). *Sağlıklı İnsan İlişkileri*, Armoni Yayınları.
- Boyraz, M., Kabakulak, A., & Mutlu, A. S. (2020). Hazırlanmakta olan turizm konulu lisansüstü tezlerin veri görselleştirme tekniği ile bibliyometrik analizi: 2006-2020 yılları örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 1434-1453.
- Boyraz, M., & Kabakulak, A. (2020). Türkiye’deki turizm rehberliği bölümlerinde görev yapan akademisyenlerin bilimsel yayınlarının bibliyometrik analizi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 2152-2163.

- Buckman, R. (2001) Communication skills in palliative care. *Neurologic Clinics*, 19(4), 989-1004.
- Burleson, B. R., & Holmstrom, A. J. (2008). *Comforting communication. The international encyclopedia of communication*. John Wiley & Sons, Ltd.
- Büyükkuru, M., & Aslan, Z. (2016). Turist rehberlerinin iletişim becerilerinin turistlerin tur deneyimi üzerine etkisi: Nevşehir ilinde bir araştırma. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(34), 338-354.
- Caber, M., Yilmaz, G., Kilicarslan, D. & Öztürk, A. (2018). The effects of tour guide performance and food involvement on food neophobia and local food consumption intention. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 30(3), 1472-1491.
- Cai, S., Liao, W., Luo, C., Li, M., Huang, X., & Li, P. (2016). CRIL: An efficient online adaptive indoor localization system. *IEEE Transactions on Vehicular Technology*, 66(5), 4148-4160.
- Chang, K. (2014). Examining the effect of tour guide performance, tourist trust, tourist satisfaction, and flow experience on tourists' shopping behavior. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 19(2), 219-247.
- Cheng, Y., Kuo, N., Chang, K. & Chen, C. (2019). How a tour guide interpretation service creates intention to revisit for tourists from mainland China: The mediating effect of perceived value. *Journal of China Tourism Research*, 15(1), 84-104.
- Cheverst, K., Mitchell, K. & Davies, N. (2002). The role of adaptive hypermedia in a context-aware tourist guide. *Communication of ACM*. 45(5), 47-51.
- Choi, S., Lehto, X. Y., & Morrison, A. M. (2007). Destination image representation on the web: Content analysis of Macau travel related websites. *Tourism Management*, 28(1), 118-129.
- Claypool, C. (2003). Improving the communication skills of your most valuable resource: Your people. *Techniques Association for Career & Technical Education*, 78(1), 56-57.
- Corey, G. (2001). *Theory and practice of counseling and psychotherapy* (6. Baskı). Brooks/Cole.
- Cüceloğlu D (2002). *İletişim donanımları*. Remzi Kitabevi.
- Çağlar, İ. & Kılıç, S. (2008). *Eğitim fakülteleri için genel iletişim*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Çetinkaya, M. Y. V. & Öter, Z. (2016). Role of tour guides on tourist satisfaction level in guided tours and impact on re-visiting Intention: a research in Istanbul. *European Journal of Tourism, Hospitality and Recreation*, 7(1), 40-54.
- Den Braber, F., Hogganvik, I., Lund, M. S., Stølen, K. & Vraalsen, F. (2007). Model-based security analysis in seven steps—a guided tour to the CORAS method. *BT Technology Journal*, 25(1), 101-117.
- Doerr, G., & Dugelay, J. L. (2003). A guide tour of video watermarking. *Signal processing: Image communication*, 18(4), 263-282.
- Dökmen Ü (2003). *Yarına kim kalacak? Evrenle uyumlaşma sürecinde varolmak gelişmek uzlaşmak*. Sistem Yayıncılık.
- Dönbak, E. R. (2021). Tur rehberi performansı ve turist memnuniyeti arasındaki ilişkinin meta analizi: Uluslararası literatür örneği. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(1), 1-16.
- Duman, G. & Mil, Z. (2008). Akademik görüş: Turist rehberliği ve eğitimi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 5(4), 1-6.
- Egan, G. (1994). *Psikolojik danışmaya giriş*. (Akkoyun F. Çev). Form Ofset.
- Eser, E. & Çakıcı, A. C. (2021). Does physical appearance of tourist guides affect tourist satisfaction? *Turizm Akademik Dergisi*, 8(1), 297-308.

- Garcia, A., Linaza, M., Arbelaitz, O. & Vansteenwegen, P. (2009): Intelligent routing system for a personalised electronic tourist guide. In Hpken, W., Gretzel, U. & Law, R., (eds) *Information and Communication Technologies in Tourism* (185–197). Springer; Wien New York.
- Gavalas, D., Konstantopoulos, C., Mastakas, K., & Pantziou, G. (2014). A survey on algorithmic approaches for solving tourist trip design problems. *Journal of Heuristics*, 20(3), 291-328.
- Gavalas, D., Kasapakis, V., Konstantopoulos, C., Pantziou, G., Vathis, N., & Zaroliagis, C. (2015). The eCOMPASS multimodal tourist tour planner. *Expert Systems with Applications*, 42(21), 7303-7316.
- Gavalas, D., Kasapakis, V., Konstantopoulos, C., Pantziou, G., & Vathis, N. (2017). Scenic route planning for tourists. *Personal and Ubiquitous Computing*, 21(1), 137-155.
- George, B. (2011). Communication skills for success: Tourism industry specific guidelines. *The Magazine of Global English Speaking Higher Education*, 3(1), 13-14.
- Giffin, K. & Patton, B. R. (1997). *Basic Readings in Interpersonal Communication*, New York: Harper-Row.
- Gretzel, U., Fuchs, M., Baggio, R., Hoepken, W., Law, R., Neidhardt, J., & Xiang, Z. (2020). e-Tourism beyond COVID-19: A call for transformative research. *Information Technology & Tourism*, 22, 187-203.
- Güzel, F., & Köroğlu, Ö. (2014). Turist rehberlerinin liderlik ve aracılık rollerinin tur deneyimine etkisi: Doğa turları üzerine bir araştırma. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 13(4) 939-960.
- Hodges, B., Turnbull, J., & Cohen, R. (1996). Evaluating communication skills in the objective structured clinical examination format: Reliability and generalizability. *Medical Education*, 30(1), 38-43.
- Işık, M. (2012). *Kitle iletişim teorilerine giriş*. Eğitim Yayınevi.
- İpar, M. S., & Doğan, M. (2103). Destinasyonun turist açısından önem-memnuniyet model ile değerlendirilmesi: Edremit üzerine bir uygulama. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(6), 129-154.
- Jamal, T., & Budke, C. (2020). Tourism in a world with pandemics: local-global responsibility and action. *Journal of Tourism Futures*. 6(2), 181-188.
- Jernsand, E. M., Kraff, H., & Mossberg, L. (2015). Tourism experience innovation through design. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 15(1), 98-119.
- Johnson, D. W. & Johnson, F. P. (1997). *Joining together group theory and group skills* (6. Baskı). Allyn and Bacon.
- Kahn Jr, P. H., Kanda, T., Ishiguro, H., Gill, B. T., Shen, S., Gary, H. E., & Ruckert, J. H. (2015, March). Will people keep the secret of a humanoid robot? Psychological intimacy in HRI. In Proceedings of the Tenth Annual ACM/IEEE International Conference on Human-Robot Interaction (ss. 173-180).
- Kaya, A. R. (1985). *Kitle iletişim sistemleri: Basın, radyo ve televizyon yayınlarının düzenlenmesi*. Teori Yayınları.
- Kaygalak-Çelebi, S., & Kırlar-Can, B. (2019). Turizm rehberliği alanında yapılan makalelerin bibliyometrik analizi. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 3(2), 213-223.
- Keenan, Kate. (1997). *Yöneticinin Kılavuzu-İletişim Kurma* (V. Atayman Çev.). Remzi Kitabevi.
- Kumar, N. M., & Gilula, N. B. (1996). The gap junction communication channel. *Cell*, 84(3), 381-388.

- Leclerc, D., & Martin, J. N. (2004). Tour guide communication competence: French, German and American tourists' perceptions. *International Journal of Intercultural Relations*, 28(3-4), 181-200.
- Li, Y., Hu, C., Huang, C. & Duan, L. (2017). The concept of smart tourism in the context of tourism information services. *Tourism Management*, 58(C), 293-300.
- Liou, H. C. (2012). The roles of Second Life in a college computer-assisted language learning (CALL) course in Taiwan, ROC. *Computer Assisted Language Learning*, 25(4), 365-382.
- Lotka, A.J. (1926). The frequency distribution of scientific productivity. *Journal of the Washington Academy of Sciences*, 16(12), 317-323.
- Malaka, R., & Zipf, A. (2000). Deep Map: Challenging IT research in the framework of a tourist information system. In *Information and communication technologies in tourism 2000* (ss. 15-27). Springer, Vienna.
- Massimo, A., & Corrado, C. (2021, Eylül 8) *Biblioshiny bibliometrix for no coders*. <https://www.bibliometrix.org/biblioshiny/>
- Mayor, L., Jensen, B., Lorotte, A., & Siegwart, R. (2002, Eylül). Improving the expressiveness of mobile robots. In *Proceedings. 11th IEEE International Workshop on Robot and Human Interactive Communication* (ss. 325-330). IEEE.
- Oğuzkan F. (2003). *İletişim. İçinde Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Emel Matbaacılık.
- Örnek, N., & Karamustafa, K. (2020). Turist Rehberliği Alanındaki Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analiz ile Değerlendirilmesi (1989-2019). *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 3(2), 115-138.
- Özer, K.(2000). *İletişimsizlik Becerisi*, Sistem Yayıncılık.
- Özsoy, A., & Çokal, Z. (2018). Türkiye’de turist rehberliği alanında yayımlanmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi (1989-2018). 2. International EMI Entrepreneurship & Social Sciences Congress, 09-11 November 2018, Cappadocia, 1404-1414.
- Pelit, E., & Karaçor, M. (2015). A study on tourism students' communication skills: Afyon Kocatepe University example. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 14(4), 847-872.
- Peracchio, L. A., & Luna, D. (2006). The Role of ThinSlice Judgments in Consumer Psychology. *Journal of Consumer Psychology*, 16(1), 25-32.
- Pritchard, A. (1969). Statistical bibliography or bibliometrics. *Journal of Documentation*, 25(4), 348-349.
- Randall, C., & Rollins, R. B. (2009). Visitor perceptions of the role of tour guides in natural areas. *Journal of Sustainable Tourism*, 17(3), 357-374.
- Reijnders, S. (2010). Places of the imagination: An ethnography of the TV detective tour. *Cultural Geographies*, 17(1), 37-52.
- Ruhanen, L., Weiler, B., Moyle, B. & McLennan, C. (2015). Trends and patterns in sustainable tourism research: A 25 year bibliometric analysis. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(4), 517-535.
- Saltık, İ. A. (2020). Turist rehberliği konulu ulusal lisansüstü tezlerin bibliyometrik profili (1989-2018). *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 45-69.
- Sandaruwani, J. R. C., & Gnanapala, W. A. C. (2016). The role of tourist guides and their impacts on sustainable tourism development: A critique on Sri Lanka. *Tourism, Leisure and Global Change*, 3, 62-73.
- Şahin, S., & Acun, A. (2015). Turist rehberliği alanının bibliyometrik profili (Ulusal turizm kongreleri bildirileri). *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(34), 213-234.

- Şahin, S. Ş. & Avcıkurt, C. (2013). Turist rehberlerinin iletişim yeterlilikleri: Turistlerin görüşlerinin chaid analizi ile değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(29), 303-327.
- Tseng, M. L., Chang, C. H., Lin, C. W. R., Wu, K. J., Chen, Q., Xia, L., & Xue, B. (2020). Future trends and guidance for the triple bottom line and sustainability: A data driven bibliometric analysis. *Environmental Science and Pollution Research*, 27, 33543-33567.
- Tosun, C., & Temizkan, R. (2004, Nisan 15-16). Türkiye'nin Dış Tanıtım ve Ülke İmajında Turist Rehberlerinin Rolü. 1. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi Bildirileri, Balıkesir, Türkiye.
- Tsaur, S. H., Dai, Y.Y. & Liu, J.S. (2018). SOCO's impact on service outcomes of tour guides: the moderating effect of customers' shopping orientation. *Current Issues in Tourism*, 21(8), 917-933.
- Tutar, H. & Yılmaz, M. K. (2003). *Genel iletişim*. Nobel Yayınları.
- Ünüvar, Ş. (2008). Turizm sektöründe bilgi iletişim teknolojileri kullanımı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 10(1-2), 597-618.
- Üstün, B. (2005). Çünkü iletişim çok şeyi değiştirir! *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8(2), 88-94.
- Vansteenkoven, P., & Van Oudheusden, D. (2007): The mobile tourist guide: an opportunity. *Oper. Res. Insight* 20(3), 21-27.
- Verdener, R. F. (1999). *Communicate!* (9. Baskı). Wadsworth Publishing Company.
- Weiler, B., & Black, R. (2015). The changing face of the tour guide: one-way communicator to choreographer to co-creator of the tourist experience. *Tourism Recreation Research*, 40(3), 364-378.
- Yalcinkaya, P., Atay, L. & Karakaş, E. (2018). Akıllı turizm uygulamaları. *Gastroia: Journal of Gastronomy And Travel Research*, 2(2), 34-52. doi:10.32958/gastoria.433831.
- Yen, C., Chen, C., Cheng, J. & Teng, H. (2018). Brand attachment, tour leader attachment, and behavioral intentions of tourists, *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 42(3): 365-391.
- Yetgin, D. (2017). *Turist rehberlerinin tükenmişlik ve ekonomik kaygı düzeylerinin mesleki bağlılık düzeyleri üzerindeki etkisi*. (Tez No. 458680). (Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi). YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Yıldırım, C. (2009). *Kültür turizmi kapsamındaki iletişim çalışmaları: 2010 istanbul avrupa kültür başkenti üzerine bir araştırma*. (Tez No. 241219). (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi). YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Yüksel, Ö. (2006). *Davranış Bilimleri*. Gazi Kitabevi.
- Yu, Xin, Weiler, Betty & Ham, Sam. (2002). Intercultural communication and mediation: A framework for analysing the intercultural competence of Chinese tour guides. *Journal of Vacation Marketing*, 8(1), 75-87.
- Zengin, B., & Atasoy, B. (2020). Turizm rehberliği alanındaki lisansüstü tezlerin bibliyometrik çerçevesi. *Alanya Akademik Bakış*, 5(1), 143-160.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde (veri toplama, yazım vb.), tüm etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini, herhangi bir hataya mahal vermemek için yayımdan önce makalenin bir intihal programı aracılığıyla da kontrol edildiğini yazarlar beyan eder. Ayrıca yazarlar aşağıda sıralanan hususları kabul etmiştir:

1. Çalışmada yer alan ve kullanılan tüm kaynaklara, bilimsel araştırma yöntemleri ve etik ilkeler doğrultusunda atıf yapılmıştır.
 2. Çalışmada tüm yazarların akademik-bilimsel olarak doğrudan ve ortak katkısı vardır.
 3. Bu çalışma, yazarların özđün bir çalışmasıdır.
 4. Bütün yazarlar dergiye gönderilen makaleyi görmüş ve sonuçlarını onaylamıştır.
 5. Çalışmada kullanılan denek/deneklere ilişkin herhangi bir etik ihlal yapılmamış, kullanılan tüm veri toplama yöntemlerinde bilimsel etik ilkelere göre hareket edilmiştir.
 6. Çalışma daha önceden bilimsel bir toplantıda sunulan özet veya bu çalışmanın daha kısa hali ise, makalede bu durum belirtilmiştir.
 7. Çalışmada, hiçbir suç unsuru veya kanuna aykırı ifade bulunmamakla birlikte, araştırma yapılırken kanuna aykırı herhangi bir yöntem kullanılmamış olup, çalışma ile ilgili tüm yasal izinler alınmış ve etik kurallara uygun hareket edilmiştir.
- Aksi bir durumun tespiti halinde Turist Rehberliği Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

Tarih : 01 / 11 / 2021
Sorumlu Yazar : Semih ARICI

Gönderilme Tarihi (Submitted) : 29.11.2021
Revizyon Tarihi (Revised) : 09.12.2021
Kabul Tarihi (Accepted) : 30.12.2021

TURED
JOTOG

Kültürel Miras Eğitimi Açısından Turizm Rehberliği Bölümlerine Yönelik Müfredat İncelemesi

Examination on the Curriculum of Tourism Guidance Departments within the Scope of Cultural Heritage Education

Arş. Gör. Aybüke ÖZSOY

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Türkiye
Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Faculty of Tourism, Turkey
E-Mail: aybuke.ozsoy@nevsehir.edu.tr

Arş. Gör. Dr. Zeynep ÇOKAL

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Türkiye
Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Faculty of Tourism, Turkey
E-Mail: zeynepkabaoglu@nevsehir.edu.tr

Öz

Amaç ve Önem: Turist rehberleri ülkelerinin kültür elçisi konumunda, turistle birebir iletişimde olan kişilerdir. Bunun yanı sıra destinasyon imajının oluşmasında önemli bir görev üstlenmektedir. Bu görevi de turiste destinasyondaki doğal kültürel miras alanlarının tanıtımını yaparak yerine getirmektedir. Tanıtımın en iyi şekilde yapılabilmesinde turist rehberlerinin miras kavramına ilişkin bilgi düzeyleri oldukça önemlidir. Kültürel miras kapsamında gerek somut gerekse somut olmayan miras unsurları ele alınmaktadır. Bu miras unsurlarına ilişkin turist rehberlerine eğitim verilmesi konusunda ise yükseköğretim kurumlarının turist rehberi yetiştiren bölümlerine oldukça önemli bir sorumluluk düşmektedir.

Yöntem: Çalışma kapsamında lisans düzeyinde 38 adet “turizm rehberliği/ seyahat işletmeciliği ve turizm rehberliği” programının müfredatları “kültürel miras” dersi kapsamında incelenmiştir. Araştırmada ikincil verilerden faydalanarak doküman incelemesi yapılmıştır. Veriler lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren devlet ve vakıf üniversitelerinin internet sayfaları aracılığı ile elde edilmiştir.

Bulgular: Kültürel miras eğitimi kapsamında incelenen müfredatların yarısında (%47,37) kültürel mirasa ilişkin ders olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte kültürel mirasa ilişkin derslerin müfredatlarda yeterli sayıda ve saatte olmadığı, müfredatlar arasında uyum olmadığı ve her kurumun kendine göre farklı bir isimle dersi adlandırdığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Özgünlük/Bilimsel Katkı: Çalışmada, kendine özgü yaklaşım ve parametreler kapsamında turist rehberliği eğitiminde kültürel miras eğitiminin yeri ve önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Turist rehberliği eğitimi ile ilgili çalışmalara bütünsel bir bakış ile yol gösterici nitelikte bilgiler sunulmaktadır.

Sınırlılıklar: Çalışma kapsamında lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren kurumların müfredatları incelenmiştir. Müfredatlarına ulaşamayan yükseköğretim kurumları olması nedeniyle buradan elde edilen sonuçlar ile tüme varıma gidilmiştir. Bu kapsamda yükseköğretim kurumlarından müfredatlarına ulaşılabilenler ile çalışmanın yapılması sınırlılıklar kapsamında değerlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel miras, turist rehberliği, müfredat incelemesi.

Makale Türü: Araştırma makalesi

Atf için (for cited): Özsoy, A. ve Çokal, Z. (2021). Kültürel Miras Eğitimi Açısından Turizm Rehberliği Bölümlerine Yönelik Müfredat İncelemesi, *Turist Rehberliği Dergisi*, 4(2), 106-118.

Abstract

Purpose and Importance: Tourist guides are the cultural ambassadors of their countries and they are the people who are in direct contact with the tourists. In addition, it plays an important role in the formation of the destination image. They perform this task by promoting the natural cultural heritage sites in the destination to the tourist. The knowledge level of tourist guides on the concept of heritage is very important in order to make the best possible promotion. Within the scope of heritage, both tangible and intangible heritage elements are discussed. A very important responsibility falls on the departments of higher education institutions that train tourist guides in terms of training tourist guides regarding these heritage elements. In this context, this study aims to examine the education given on cultural heritage in programs that provide tourism guidance education at the undergraduate level.

Methodology: Within the scope of the study, the curricula of 38 undergraduate-level "tourism guidance/travel management and tourism guidance" programs were examined within the scope of the "cultural heritage" course. In the research, document analysis was carried out by making use of secondary data. The data were obtained through the websites of state universities and foundation universities that provide tourism guidance education at the undergraduate level.

Findings: It has been determined that half of the curricula (47.37%) examined within the scope of cultural heritage education do not have courses related to cultural heritage. However, it has been found that the courses related to cultural heritage are not sufficient in number and time in the curricula, there is no harmony between the curricula, and each institution names the course with a different name according to its own.

Originality/Value: In the study, the place and importance of cultural heritage education in tourist guidance education has been tried to be revealed within the scope of its unique approach and parameters. Guiding information is presented with a holistic view to the studies on tourist guiding education.

Limitations/implications: Within the scope of the study, the curricula of institutions providing tourism guidance education at the undergraduate level were examined. Since there are higher education institutions whose curricula cannot be reached, induction has been made with the results obtained here. In this context, working with those who can access their curriculum from higher education institutions can be evaluated within the scope of limitations.

Keywords: Cultural heritage, tourist guidance, examination on the curriculum.

Paper Type: Research article

Giriş

Kültürel miras unsurları toplumların geçmişine ışık tutan ve geleceğe kalmalarını sağlayan önemli değerler arasında yer almaktadır. Kültürel mirasın sürdürülebilirliği korunması ve aktarılması ile mümkün olmaktadır. Özellikle aktarım sürecinde toplumun her kesimine önemli roller düşmektedir. Toplumsal sorumluluğun yanı sıra bazı alanlarda kültürel mirasın korunması ve aktarılması için daha fazla özveri gerekmektedir. Kültürel mirasın aktarımında önemli rolü olan turist rehberliği mesleği turizm sektörü ele alındığında en fazla sorumluluğa sahip olan alanlardan biridir.

Turizm sektörünün önemli hizmet sağlayıcılarından biri olan turist rehberlerinin temel görevi destinasyonun tanıtımını yapmak ve olumlu bir imaj oluşturmaktır. Bu tanıtımı yaparken faydalandığı en önemli kaynak ise kültürel miras unsurlarıdır. Kişiler farklı kültürleri tanıma ve deneyimleme isteği ile farklı destinasyonları ziyaret etmektedir. Bu deneyimlerini şekillendiren ve destinasyonun kültürel değerlerini onlara aktaran ise turist rehberleridir. Bu bağlamda turist rehberleri için kültürel miras bilgisi oldukça önemli olmaktadır. Bu da ancak iyi bir kültürel miras eğitimi ile mümkün olmaktadır.

Kültürel mirasın aktarımında bu kadar öneme sahip olan turist rehberlerinin almış olduğu kültürel miras eğitimi turist rehberliği eğitiminde önemli görülmektedir. Bu çalışma

ile Türkiye’de lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren kurumların müfredatları kültürel miras eğitimi açısından değerlendirilmektedir. Araştırma kapsamında müfredatlarda yer alan kültürel miras eğitimine ilişkin dersler belirlenmiş ve derslerin yeterli olup olmadığına yönelik tespitlerde bulunulmuştur.

1. Turist Rehberliği Mesleği ve Eğitimi

Turist rehberi, turizm alanındaki en önemli paydaşlarından biridir. Bu alandaki rolü, turistleri karşılamının ve bilgilendirmenin çok ötesine geçmektedir. Bir destinasyona dair bilgi ve yorumları; bunun yanı sıra iletişim ve hizmet becerileri sayesinde rehberler, turist ziyaretlerini bir turdan daha çok bir deneyime dönüştürmektedirler (Ap & Wong, 2001). Turist rehberleri, turistlerin tur boyunca deneyimlerinin artması aynı zamanda destinasyonların ve bölge kültürünün kavranması konusunda hayati bir rol oynamaktadır (Gelbman & Maoz, 2012). Turistlere, cazibe merkezlerinde neleri gözlemleyip nelere dikkat etmeleri gerektiğini ve daha da önemlisi, gördüklerini nasıl yorumlayacaklarını söyleyerek bakış açılarını yönlendirir (Urry, 1990).

Tarihin ilk çağlarından beri var olan turist rehberliğinin dünyada bir meslek olarak kabul görmesi, oldukça yeni bir tarihe dayanmaktadır (Albrecht et al., 2021). Türkiye’de ise çok daha yeni olan bu durum ilgili yasal düzenlemeler ile birlikte gerçekleşmiştir. 2012 yılında çıkan 6326 sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu ile rehberlik bir mesleki statüye kavuşmuş ve rehber sayılarında belirgin artışlar gözlenmiştir. 2021 yılı itibari ile turist rehberi sayısı 11520’dir (TUREB, 2021) ve bu meslek grubu nitelikli, çoğunlukla lisans mezunu, dil bilen ve Türkiye’yi en iyi şekilde tanıtabilecek eğitime sahip kişilerden oluşmaktadır.

Turizm olgusu içerisinden büyük pay alan turist rehberliğinin, turist deneyimine olan katkısı diğer turizm ile alakalı meslek gruplarına kıyasla fark edilir bir şekilde gelişme göstermiştir (FEG, 2021). Son zamanlarda rehberler için profesyonelleşme, resmi eğitim ve sertifikalandırma konularına daha fazla ilgi gösterilmektedir (Lugosi & Bray, 2008). Örgün eğitim genellikle arzu edilen bir yol olarak görülmekte ve ilgili tartışmalar, çoğunlukla resmi eğitim programlarının geliştirilmesi için iyileştirilmiş hizmet kalitesi ve etkililiğine duyulan ihtiyacı belirtmektedir (Greiner & Wegner, 2014). Ayrıca alanyazın, bu programların nasıl tasarlanması gerektiğine ve neleri içermesi gerektiğine de odaklanmaktadır.

1980’li yıllar ile birlikte Türkiye turizm sektöründe yaşanan olumlu gelişmeler neticesinde ülkeye yönelik turizm talebinde önemli artışlar yaşanmaya başlanmıştır. Bu artışla birlikte sektörde görev yapacak kişilerin gerekli niteliklere sahip olabilmeleri için belirli bir eğitim almaları da kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu amaçla farklı düzeylerde örgün turizm eğitim bölümleri açılmaya başlanmıştır (Kuşluvan & Çeşmeci, 2002).

Türkiye’de turist rehberliği eğitimi örgün ve yaygın olmak üzere iki şekilde verilmektedir. Örgün eğitim, üniversitelere bağlı olarak ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora şeklinde verilmekte ve bu eğitim sonucunda öğrenciler diploma almaktadır, yaygın eğitim ise Turist Rehberleri Birliği (TUREB)’nin açtığı kurslarla verilmekte olup, eğitime katılanlar bu kurslar sonucunda sertifika almaktadır (TUREB, 2021).

Bilgisi, becerisi, kültürü, tutum ve davranışları ile Türkiye ve Türk insanını temsil edecek ve doğru tanıtacak, ziyaretçilerin memnun ve olumlu izlenimlerle ülkelerine geri dönmelerini sağlayacak, nitelikli turist rehberlerinin eğitimi hassas ve ciddi biçimde ele alınması gereken bir konudur (Kuşluvan & Çeşmeci, 2002). İyi bir rehberlik eğitimi, kaliteli rehberler yetişmesine, kaliteli rehberlerin eşlik ettikleri grubun ziyaretlerinden memnun kalmasına, tatillerinden mutlu ayrılan turistler olumlu ülke imajına, bir ülkenin turizmdeki imajının olumlu yönde gelişmesi turizmden aldığı payın artmasına ve dolayısıyla rekabet

üstünlüğü elde etmesine imkân tanıyacaktır (Eker & Zengin, 2016). Birer kültür elçisi olan turist rehberleri kültürel mirasın korunması, yaşatılması ve aktarılmasında da kilit rol üstlenmektedir (Koroğlu vd., 2018). Bütün bunlar şüphesiz iyi bir turist rehberliği eğitimi sayesinde gerçekleşebilmektedir. Türkiye’de yükseköğretim düzeyinde, örgün turizm rehberliği eğitiminin önemli bileşenlerinden biri ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora turizm rehberliği programlarıdır.

Tablo 1
Eğitim Derecesine Göre Turist Rehberliği Eğitiminin Verildiği Üniversiteler

Ön Lisans Eğitimi	Lisans Eğitimi	Lisans Üstü Eğitim
<ul style="list-style-type: none">Akdeniz ÜniversitesiAnkara ÜniversitesiAntalya Akev ÜniversitesiBingöl ÜniversitesiBurdur Mehmet Akif Ersoy ÜniversitesiBursa Uludağ ÜniversitesiÇanakkale Onsekiz Mart ÜniversitesiErzincan Binali Yıldırım Üniversitesiİğdır Üniversitesiİsparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesiİstanbul Arel Üniversitesiİstanbul Aydın Üniversitesiİstanbul Ayvansaray Üniversitesiİstanbul Gelişim ÜniversitesiKarabük ÜniversitesiKapadokya ÜniversitesiKıbrıs İlim ÜniversitesiKocaeli ÜniversitesiKütahya Dumlupınar ÜniversitesiMalatya Turgut Özal ÜniversitesiMarmara ÜniversitesiMuğla Sıtkı Koçman ÜniversitesiNevşehir Hacı Bektaş Veli ÜniversitesiSelçuk ÜniversitesiVan Yüzcü Yıl Üniversitesiİstanbul Arel Üniversitesiİstanbul Gelişim ÜniversitesiLefke Avrupa ÜniversitesiKapadokya Üniversitesiİstanbul Ayvansaray Üniversitesi	<ul style="list-style-type: none">Adıyaman ÜniversitesiAfyon Kocatepe ÜniversitesiAkdeniz ÜniversitesiAksaray ÜniversitesiAnadolu ÜniversitesiAnkara Hacı Bayram Veli ÜniversitesiAtatürk ÜniversitesiAydın Adnan Menderes ÜniversitesiBalikesir ÜniversitesiBatman ÜniversitesiBolu Abant İzzet Baysal ÜniversitesiÇanakkale Onsekiz Mart ÜniversitesiÇankırı Karatekin ÜniversitesiEge ÜniversitesiErciyes ÜniversitesiGümüşhane ÜniversitesiHarran Üniversitesiİsparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesiİskenderun Teknik Üniversitesiİzmir Katip Çelebi ÜniversitesiKarabük ÜniversitesiKastamonu ÜniversitesiKırklareli ÜniversitesiMardin Artuklu ÜniversitesiMersin ÜniversitesiNecmettin Erbakan ÜniversitesiNevşehir Hacı Bektaş Veli ÜniversitesiOndokuz Mayıs ÜniversitesiPamukkale ÜniversitesiSakarya Uygulamalı Bilimler ÜniversitesiSelçuk ÜniversitesiSinop ÜniversitesiZonguldak Bülent Ecevit Üniversitesiİstanbul Gelişim ÜniversitesiNişantaşı ÜniversitesiYaşar Üniversitesi	<ul style="list-style-type: none">Afyon Kocatepe ÜniversitesiAkdeniz ÜniversitesiAnkara Hacı Bayram ÜniversitesiBalikesir ÜniversitesiBatman ÜniversitesiÇanakkale 18 Mart ÜniversitesiEge ÜniversitesiEskişehir Osmangazi ÜniversitesiGelişim ÜniversitesiGiresun Üniversitesiİzmir Katip Çelebi ÜniversitesiKapadokya ÜniversitesiKırklareli ÜniversitesiMardin Artuklu ÜniversitesiMersin ÜniversitesiNecmettin Erbakan ÜniversitesiNevşehir Hacı Bektaş Veli ÜniversitesiNevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (Doktora)Pamukkale ÜniversitesiRecep Tayyip Erdoğan ÜniversitesiSelçuk ÜniversitesiŞırnak Üniversitesi

Kaynak: YÖK Lisans Atlası, 2021

Tablo 1’de yer verilen bilgilere göre Türkiye’de “turizm rehberliği / seyahat işletmeciliği ve turizm rehberliği” programları çatısı altında eğitim öğretim faaliyetlerine devam eden bölümlerin sayısı 30’u ön lisans, 36’sı lisans, 20’si yüksek lisans ve 1 doktora olmak üzere toplamda 87’dir. Bunların ön lisans düzeyinde 25’i devlet, 5 ‘i vakıf, lisans düzeyinde 33’ü devlet, 3’ü vakıf, yüksek lisans düzeyinde 18’i devlet 2’si vakıf üniversitelerinde bulunmaktadır. Doktora düzeyinde ise Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Araştırmaları Enstitüsü bünyesinde 1 adet program bulunmaktadır.

2. Kültürel Miras ve Turist Rehberliği İlişkisi

Kültür, doğası gereği sürekli değişim içindedir ve toplumun koşullarına göre biçimlenerek devir daim eder. Miras kavramı ise bugünden çok geçmişi konu edindir. Aralarındaki zaman zıtlığına rağmen kültür ve miras sürekli birlikte anılan kavramlardır (Ölçer & Özünel, 2013). Kültürel miras; geçmiş, günümüz ve gelecekte var olacak toplum yapılarının kaynağını oluşturmaktadır (Nişancı, 2012). Kültür ve kültürel miras toplumların temelidir ve bu bağlamda kültürü ifade eden yapıtlar, gelecek kuşaklara bu eserlerin ortaya çıkış zamanlarını gösteren şahitler olarak ifade edilmektedir (Köroğlu vd., 2018).

Zaman içinde kültürel miras kavramı ile ilgili birçok fikir ortaya atılmış fakat bu kavramlar sürekli değişmiştir. Son olarak 2006 yılında Avrupa Konseyi'nin mevzuatına eklediği Toplum için Kültürel Mirasın Değeri Çerçeve Sözleşmesi (Faro Sözleşmesi)'nin ikinci maddesinde kültürel miras üzerine yeni bir tanım ortaya konmuş ve "kültürel miras, geçmişten devralınan, insanların, sürekli evrilen değer, inanç, bilgi ve geleneklerinin anonim bir ifadesi ve yansıması olarak ayırt ettikleri bir kaynaklar kümesi..." şeklinde ifade edilmiştir. Bu tanımın yanı sıra, ilgili sözleşmenin dördüncü maddesinde insanların ve toplulukların, kültürel mirastan yararlanmasına ve zenginleşmesine katkı sağlamaya hakkı olduğu ve insanların, diğerlerinin kültürel mirasına saygı göstermesi gerektiği vurgulanmıştır (Şimşek, 2014). Kültür ve Turizm Bakanlığı ise kültürel mirası, "geçmişten miras alınan ve farklı nedenlerle geleceğe miras bırakılmak istenen, fiziksel olarak var olan ve insanlar tarafından yapılmış her türlü eserler ile bir topluma ait değerler bütünü" şeklinde tanımlanmaktadır (KTB, 2009). UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme kapsamında Türkiye'de 2021 yılı itibari ile 19 adet Somut Kültürel Miras ögesi bulunurken 20 adet de Somut Olmayan Kültürel Miras ögesi bulunmaktadır (KTB, 2021).

Kültür ile iç içe olan turizm, kültür varlıklarının korunması anlamında önemlidir. Diğer yandan kültürel miras öğelerinin turistik ürün olarak öne sürülmesi bu önemli değerlerin zarar görmesine, dejenere olmasına, benliğini kaybetmesine neden olabilmektedir. Bu olumsuz sonuçların azaltılması veya önüne geçilebilmesi için turizmin çevresel, kültürel etkileri hakkında bilgi ve deneyim kazanmak gerekmektedir (Demir vd., 2018).

Turistik bölgeleri ziyaret eden insanların en fazla etkileşim halinde olduğu kişi turist rehberidir (Ap & Wong, 2001). Turist rehberleri kültürel mirası turistlere ileten bir elçi olarak bir kültürden diğerine bilgiyi ve deneyimi aktarabilme ve etkin bir biçimde iletişim kurabilme açısından da oldukça önemli bir role sahiptir (Tekin vd., 2015).

Alanyazında turist rehberlerinin rolleri için Leclerc & Martin (2004) ve Reisinger & Steiner (2006) tarafından kültür simsarı, aracı ve yorumcu ifadeleri kullanılırken, Cohen'e göre (1985) kültür elçisi ifadesi kullanılmaktadır. Kültür elçiliği profesyonel turist rehberlerinin başlıca rolüdür (Yu & Ham, 2004) ve genellikle merak uyandıran düşünceleri aktarmayı ve ev sahibi toplum ile turist arasında bağ kurmaya yardımcı olan öncelikli roldür (Cohen, 1985). Turist rehberleri üstlendikleri bu kültürel görev neticesinde kültürü koruma ve yaşatma gayesi içerisinde mesleklerini icra etmekle yükümlüdür (Ar & Çelik Uğuz, 2015). Turist rehberi adaylarının da meslek bilincine sahip, kültürel mirasın önemini farkında olmaları ve üstlenecekleri görevleri başarı ile yerine getirmeleri beklenmektedir.

Eğitim ile toplumlar daha doğru kararlar almakta ve bu kararları hayata geçirmeye yönelmektedir (Özkök & Gümüş, 2009). Kültürel miras açısından eğitim, nesiller arasında kültür aktarımı esnasında miras değerlerinin önemini vurgulamaya, kültürel yozlaşmaya karşı bireysel rol ve görevlerin kazanılmasına, dolayısıyla da kültürel mirası sürdürmeye ve korumaya yardımcı olur (Demir vd., 2018). Bu konudaki gerekli eğitimin sağlanması, kişinin

doğal, sosyal ve kültürel çevre üzerindeki olumsuz etkilerini azaltması ve bu değerlerin korunması açısından önem taşımaktadır (Kuter & Ünal, 2009).

Eğitim yoluyla mirasın korunması, alanyazında son zamanlarda yaygın bir ilgi görmektedir. Eğitim, toplumsal mirasın korunması bilincini oluşturarak bunu daha yaygın kitlelere iletmek için kullanılan resmi bir mekanizma olarak düşünülebilir. Kültürel miras eğitimi, kültürel unsurları, miras aracılığıyla tarihi ve yaşanan kültürü anlamayı hedefleyen bir öğretme ve öğrenme yaklaşımıdır (Öztürk vd., 2021). Bu nedenle kültürel miras eğitimi, insanların kültürel miraslarını içeren değerler ve olaylara ilişkin farkındalığını artırır (Hunter, 1992). Kültürel miras eğitiminin amacı, bireylerin tarihi yerler ve ögeler hakkında bilgilenmelerini sağlayarak tarihi unsurlar ve gelenekler üzerinde bir muhafaza duygusu aşılarken bununla ilintili olarak bu mirasın korunmasında aktif olarak sorumluluk hissettirmektir (Copeland, 2004). Mirasın inşası, yorumlanması ve korunmasında sadece hükümetler değil, toplum da sorumludur. Turizm bağlamında düşünüldüğünde, turistlerin gittikleri bölgede somut veya somut olmayan kültürel mirası aktarma, yorumlama ve koruma işi görevi turist rehberlerine düşmektedir. Bu nedenle turist rehberliği eğitiminde kültürel mirasla ilgili derslerin bulunması gerekmektedir (Therond, 2009)

Turist rehberliği eğitimi ile ilgili yapılmış çalışmalar ele alındığında Değirmencioğlu (1998) turist rehberliği eğitiminin yükseköğretim düzeyinde verilmeye başlaması ile turist rehberliği bölümlerinin müfredatlarını eleştirel bir yaklaşım ile değerlendirmiş ve farklı ülkelerdeki turist rehberliği programlarını da incelemiştir. İşçeli & Kılıç (2018) lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren fakültelerin müfredatlarını incelemiş, bölümlerdeki dersleri zorunlu ve seçmeli kategorilerinde değerlendirerek ilgili bölümlerin akademik kadrolarını da unvanlarına göre sınıflandırmıştır. Yenipınar & Zorkirişçi (2016) ise Türkiye’de günümüz turist rehberliği eğitimini Avrupa Birliği ülkeleri ile karşılaştırmasını yapmaktadır. Çalışmada turizm rehberliği bölümlerinde mesleki teknik derslerin eksikliğine dikkat çekilmekte, uygulama ağırlıklı derslerin artırılması gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Eker & Zengin (2016) de turist rehberlerinin eğitim müfredatlarına ilişkin görüş ve tespitlerine yer verdikleri çalışmada, bölümlerin ders programlarının kurumlar arası farklılık göstererek belirli bir standartta olmaması rehberlik eğitimini olumsuz etkilediğini bildirerek programlarda rehberlik mesleği ile yakından ilişkisi bulunmayan derslerin fazlalığına dikkat çekmektedir. İstanbullu Dinçer & Çakmak (2018) turist rehberliği bölümlerinin müfredatlarını Türk kimliği açısından ele almış ve içinde Türk kimliği ile ilgili bilgiler yer alan dersleri incelemiştir.

3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Kültürel mirasın somut ve somut olmayan unsurları turist rehberliği mesleğinin en önemli anlatım konularını oluşturmaktadır. Turistlerin özellikle kültür turlarına katılmalarında öncelikli amaç farklı kültürleri tanımak ve anlamaktır. Bu da ancak turiste destinasyonun kültürünün en iyi şekilde tanıtılması ile mümkün olacaktır. Turist rehberleri yerel kültürel mirası, yaşayan kültürü ve bir destinasyonun kültürel kimliğini öğretir ve yorumlar (Yu et al., 2002). Turist rehberleri mesleklerinin bir gereği olarak kültürel değerleri koruma ve yaşatma misyonuna sahip çıkma çabasındadır. Turist rehberlerinin gerçekleştirdiği kültürel bilgi ve deneyim aktarımları, turistlerin kültürel değerlere karşı daha hassas tutumlar sergilemesini sağlayabilmektedir (Ar & Çelik Uğuz, 2015). Bu doğrultuda turistle birebir iletişimde olup ülkelerinin kültürel ve doğal çekiciliklerini onlara aktaran turist rehberlerinin eğitimi gerek nitelikli rehber yetiştirilmesinde gerekse bu rehberlerin ülkenin imajının oluşumunda etkisi oldukça önemlidir. Turist rehberliği eğitiminde turist rehberinin sorumlulukları göz önünde tutulduğunda kültürel miras eğitiminin yeri oldukça önemli görülmektedir.

Çalışmanın amacı turist rehberliği programları müfredatlarında kültürel miras eğitiminin incelenmesidir. Bu inceleme kapsamında, kültürel miras eğitiminin verilme oranı, veriliyorsa bu hangi dersler aracılığı ile verilmekte ve derslerin kredilerinin turist rehberliği eğitimi için yeterli olup olmadığının tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Turist rehberlerinin ülkelerinin kültür elçisi konumunda olduğu dikkate alındığında kültürel miras eğitiminin rehberlik eğitiminde önemli bir payı olması beklenmektedir. Turist rehberleri bir toplumun sahip olduğu tüm değerleri ile var olan kültürel mirasın yaşatılmasına, korunmasına ve evrenselleşmesine katkı sağlayan birer miras yorumcusu olarak büyük öneme sahiptir. Aynı şekilde kültürel miras unsurları da turist rehberlerinin gerek anlatımlarında gerekse meslek hayatlarında en önemli sunum kaynaklarını oluşturmaktadır (Çokal, 2020). Bu nedenle kültürel miras eğitiminin de benzer öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Bu çalışma, turist rehberliği eğitimi veren kurumların kültürel miras eğitiminde varsa eksikliklerinin ortaya koyularak farkındalık oluşturması açısından önem arz etmektedir.

4. Yöntem

Araştırmada turizm rehberliği bölümlerinin müfredat incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yöntemleri ile gerçekleştirilen araştırmada içerik analizi yöntemi kullanılmış olup bu amaçla Türkiye’de lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren yükseköğretim kurumlarının müfredatları incelenmiştir. İçerik analizi, araştırılan alanda sınıflandırma yaparak veya ana bileşenlerin özetlenerek bir takım çıkarımlarda bulunmak suretiyle geleceğe yön veren bilimsel bir tekniktir (Suri & Clarke, 2009). Elde edilmek istenen sonuçlar mesajın kendisi ile ilgili olabildiği gibi, mesajı gönderen kişi veya mesajın muhatapları ile de ilgili olabilir (Weber, 1990). İçerik analizi yöntemini uygulayabilmek için metinlerin kodlanması veya yönetilebilecek şekilde kategorilere ayrılması gerekmektedir (Leblebici & Kılıç, 2004). Bu kapsamda öncelikle Yök Lisans Atlası incelenerek lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren yükseköğretim kurumları tespit edilmiştir (YÖK Lisans Atlası, 2021). Daha sonra bu bölümlerin internet sayfaları incelenerek müfredatlarında kültürel mirasa ilişkin derslerinin olup olmadığı ve miras kavramı ile ilişkili hangi derslerin müfredatlarında yer aldığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu aşamada yalnızca “kültürel miras” kavramı değil ilişkili olan “ miras” kavramı da müfredatlarda incelenmeye alınmıştır. Ayrıca çalışmada vakıf üniversiteleri ile devlet üniversitelerinin müfredatları da karşılaştırılarak analiz edilmiştir. Ancak bazı bölümlerin müfredatlarına ulaşamamış, kurumlardan bilgi talep edilmiş ancak geri dönüş alınamamıştır. Bu nedenle, bu üniversiteler ve bölümleri çalışmada “ulaşamamıştır” şeklinde belirtilmiştir.

Çalışma yükseköğretim kurumlarında lisans düzeyinde eğitim vermekte olan turizm rehberliği, turist rehberliği ve seyahat işletmeciliği ve turist rehberliği programlarının müfredatları incelenerek gerçekleştirilmiştir. Meslek yüksekokullarında yer alan önlisans düzeyinde turist rehberliği ve lisansüstü düzeyde turizm rehberliği eğitimi veren programların müfredatları çalışma sınırları dışında bırakılmıştır.

5. Bulgular

Turist rehberliği eğitimi geleceğin kültür elçilerini yetiştirme ve gelişimlerine katkı sağlama açısından oldukça önem arz etmektedir. Bu kısımda lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren üniversitelerin müfredatında bulunan kültürel miras derslerine ilişkin tespitler yer almaktadır. Bu kapsamda lisans düzeyinde turizm rehberliği programlarında yer alan derslerin seçimlik durumu, derslerin işlendiği dönemler ve ders isimlerine göre kategorilendirmeye gidilerek müfredatlar incelenmiş ve tablolaştırılmıştır. Tablo 2’de lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren kurumların kültürel miras eğitimine ilişkin verileri yer almaktadır.

Tablo 2

Turizm Rehberliği Programlarının Ders Müfredatlarında Kültürel Miras Eğitiminin Oranı

Kurum	n	%
Kültürel Miras Eğitimine İlişkin Ders Olan Kurumlar	16	42,10
Kültürel Miras Eğitimine İlişkin Ders Olmayan Kurumlar	18	47,37
Ulaşılamayan	4	10,53
Toplam	38	100

Tablo 2 incelendiğinde lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren 38 kurumun yalnızca %42,10 (n:16)'unda kültürel miras eğitimine yönelik dersler bulunduğu görülmektedir. Bu da yaklaşık yarısında kültürel miras eğitimi olmadığını göstermektedir. Doğal ve kültürel mirasın korunmasında ve aktarılmasında oldukça önemli rolü olan turist rehberlerinin eğitimleri süresince bu derslerden uzak kalmaları oldukça dikkat çekici bir bulgudur. Sonrasında çalışma kapsamında vakıf üniversiteleri ile devlet üniversitelerinin müfredatları kültürel miras eğitimi açısından karşılaştırılmış ve Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3

Kültürel Miras Eğitiminin Vakıf ve Devlet Üniversitelerinde Karşılaştırılması

Kurum	Devlet		Vakıf	
	n	%	n	%
Kültürel Miras Eğitimine İlişkin Ders Olan Kurumlar	15	39,37	1	2,63
Kültürel Miras Eğitimine İlişkin Ders Olmayan Kurumlar	16	42,10	2	5,37
Ulaşılamayan	4	10,53	-	-
Toplam	35	92,0	3	8,0

Devlet ve vakıf üniversitelerinin karşılaştırıldığı Tablo 3'e bakıldığında, turizm rehberliği eğitimi veren 3 vakıf üniversitesinden yalnızca 1'inin müfredatında kültürel miras eğitimine ilişkin dersler olduğu diğer 2 kurumda buna yönelik verinin olmadığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde devlet üniversitelerinin ilgili bölümlerinde kültürel miras eğitimine ilişkin dersler incelendiğinde, birbirine yakın bir oran (Olan %39,37; Olmayan: %42,10) görülmekte, bu dersin 15 kurumda bulunduğu, 16'sında ise bulunmadığı tespit edilmiştir. Turizm rehberliği eğitimi veren kurumların 4'ünde müfredat bilgisine ulaşamamıştır. Geriye kalan 34 kurumdan yalnızca 16'sında kültürel miras kapsamında dersler verilmektedir. Mevcut müfredatlarında kültürel miras eğitimine ilişkin dersler bulunan kurumlar incelendiğinde Tablo 4'deki gibi bir ders kategorilendirilmesi yapılmıştır.

Tablo 4
Kültürel Miras Eğitime İlişkin Derslerin İsimlerine Göre Kategorilendirilmesi

Ders adı	Verildiği Kurum Sayısı	
	n	%
Kültürel Miras	3	18,75
Kültürel Miras Turizmi	2	12,5
Kültürel Miras ve Turizm	1	6,25
Kültürel Miras Yönetimi	3	18,75
Kültür Turizmi ve Dünya Kültürel Mirası	4	25,0
Kültürel Miras Anlatımı	1	6,25
Dünya Miras Alanları	1	6,25
Endüstriyel Miras Turizmi	1	6,25
Toplam	16	100

Kültürel miras kapsamında müfredatta yer alan ders isimlerine göre bir kategori oluşturulmuştur. Bu kategorilendirmeye göre turizm rehberliği bölümlerinde en fazla (% 25) “kültür turizmi ve dünya kültürel mirası” isimli ders olduğu bununla birlikte kültürel miras ile bağlantılı 8 farklı ders isminin yer aldığı görülmektedir. Derslerin benzer isimlere sahip olduğu ancak birebir aynı olmadığı tespit edilmiştir. Tablo 5’de müfredatta yer alan kültürel miras kapsamındaki derslerin saatlerine ve seçmeli/zorunlu olma durumlarına ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 5
Ders saatleri ve Derslerin Seçmeli/ Zorunlu Olma Durumları

Kurum	2 Saat		3 saat	
	n	%	n	%
Zorunlu Dersler	3	18,75	3	18,75
Seçmeli Dersler	9	56,25	1	6,25
Toplam	16		100	

Lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren kurumların müfredatlarında yer alan kültürel miras odaklı derslerin seçmeli ve zorunlu olma durumu ele alındığında büyük oranda (n:10) seçmeli ders kategorisinde yer aldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte ders saatleri incelendiğinde 2 (n:12) ve 3 (n:4) saat olarak müfredatlarda yer aldığı tespit edilmiştir.

Tüm bulgular birlikte değerlendirildiğinde kültürel mirasa ilişkin derslerin müfredatlarda yeterli sayıda ve saatte olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte müfredatlar arasında da uyum olmadığı her kurumun kendine göre farklı bir isimle dersi adlandırdığı görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Farklı kültürleri tanıma ve deneyimleme isteğinde olan turistler bu amaçla seyahate çıkmaktadır. Bu seyahatlerinde kültürü deneyimlemesine ve öğrenmesine yardımcı olan turizm hizmet sağlayıcılarıdır. Özellikle turistlerle birebir iletişimde olarak destinasyondaki kültürel mirasın aktarılmasında ve tanıtılmasında en önemli role sahip olan kişi turist rehberidir. Turist rehberleri, turistlerin tur boyunca deneyimlerinin artması aynı zamanda destinasyonların ve

bölge kültürünün kavranması konusunda hayati bir rol oynamaktadır (Gelbman & Maoz, 2012). Turistlere, cazibe merkezlerinde neleri gözlemleyip nelere dikkat etmeleri gerektiğini ve daha da önemlisi, gördüklerini nasıl yorumlayacaklarını söyleyerek bakış açılarını yönlendirir (Urry, 1990).

Turist rehberinin miras yorumlayıcı ve kültürel mirasın aktarımındaki rolü dikkate alındığında bu konuda bilgi birikiminin önemli olduğu görülmektedir. Bu da iyi bir eğitimle mümkün olmaktadır. İyi bir rehberlik eğitimi, kaliteli rehberler yetişmesine, kaliteli rehberlerin eşlik ettikleri grubun ziyaretlerinden memnun kalmasına, tatillerinden mutlu ayrılan turistler olumlu ülke imajına, bir ülkenin turizmdeki imajının olumlu yönde gelişmesi turizmden aldığı payın artmasına ve dolayısıyla rekabet üstünlüğü elde etmesine imkân tanıyacaktır (Eker & Zengin, 2016). Birer kültür elçisi olan turist rehberleri kültürel mirasın korunması, yaşatılması ve aktarılmasında da kilit rol üstlenmektedir (Köroğlu vd., 2018).

Tüm bunların ışığında bu çalışma ile turist rehberliği eğitiminde kültürel mirasın yeri tespit edilmeye çalışılmıştır. Türkiye’de lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren müfredatları doküman inceleme tekniği ile incelenmiş ve kültürel miras eğitimine ilişkin bulgular ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren 38 kurum olduğu, bu kurumların yalnızca 16 (%42,10) tanesinde kültürel mirasa ilişkin dersler olduğu görülmüştür. Bununla birlikte verilen bu derslerin çoğunun (%63) seçmeli ders kategorisinde ve 2 saat (%75) olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bir diğer tespit edilen durum ise kültürel mirasa ilişkin derslerin benzer konular çerçevesinde farklı isimlerle yer alıyor olmasıdır.

Turist rehberleri kültür elçisi konumunda olan; kültürel mirasın aktarılmasında, tanıtılmasında ve kültürlerarası iletişimde önemli role sahip olan kişilerdir (Çokal, 2015). Turist rehberlerine bu rolleri atfederken aktarmaları beklenen kültürel mirasa ilişkin eğitimin yeterince verilememesi önemli bir eksik olarak görülmektedir. Turist rehberliği mesleğinin sermayesi konumunda olan kültürel miras iyi bir eğitimle bilgi birikimi kazanılabilecek bir konudur. Bunun için de turist rehberliği bölümlerinde yeterli oranda derslerin yer alması gerekmektedir.

Bu çalışma ile turist rehberliği eğitiminde kültürel miras eğitiminin yeri tespit edilmeye çalışılmış ve eksiklikler ortaya koyulmuştur. Bu kapsamda lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren kurumların müfredatlarında kültürel mirasa ilişkin ders eksikliklerini gidermesi ve tüm kurumların ortak müfredat geliştirmesi önerilmektedir. Geliştirilen bu ortak müfredatta ders içeriklerinin birbirine yakın olmasına dikkat edilmelidir. Turizm rehberliği eğitiminin temel problemlerinden biri olan müfredat farklılığı kültürel miras eğitimi kapsamında ele alındığında da dikkat çekmektedir.

Eğitimin etkinliğini artırması amacıyla, teorik olarak sunulan kültürel miras dersi kapsamında zaman zaman sahaya inilmesi ve müze, ören yeri, dini ve sanatsal yapılar gibi kültürel miras açısından değerli turistik önemi bulunan unsurlara ziyaretler gerçekleştirilmelidir. Derslerin yanı sıra kültürel miras unsurlarına ilişkin üniversitelerde konferans, panel, seminer gibi programlar gerçekleştirilmelidir. Buna ilaveten, her bir Somut ve Somut Olmayan Kültürel Miras unsurlarına ilişkin dersler imkan dahilinde müfredata eklenebilir.

Gelecek çalışmalarda kültürel miras eğitimine ilişkin gerek akademisyenlerin gerekse turist rehberlerinin görüşleri değerlendirilerek kültürel miras eğitime yönelik bir değerlendirme yapılabilir. Bununla birlikte turist rehberliği eğitiminde yer alması gereken diğer temel konulara ilişkin de müfredat incelemesi yapılması eksikliklerin tespiti için önemli görülmektedir. Kültürel miras dersi kapsamında yüksek lisans ve doktora programlarının müfredatları da incelenebilir. Bu ders müfredatları sadece isim olarak değil içerik olarak da incelenebilir ve buna yönelik bulgular ilave edilebilir.

Kaynakça

- Ap, J., & Wong, K. K. (2001). Case study on tour guiding: Professionalism, issues and problems. *Tourism Management*, 22(5), 551-563.
- Albrecht, J. N., Moscardo, G., & Dwyer, T. (2021). Learning about learning in tourism: indigenous guide perspectives on their personal and professional development. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, doi:10.1177/1096348021997535
- Ar, H., & Çelik Uğuz, S. (2015). Somut olmayan kültürel mirasın korunmasında turist rehberlerinin rollerine yönelik turist algıları üzerine bir araştırma. *Journal of International Social Research*, 8(41), 1406- 1418.
- Cohen, E. (1985). The tourist guide: The origins, structure and dynamics of a role. *Annals of Tourism Research*, 12(1), 5-29.
- Copeland, B. J. (Ed.). (2004). *The essential turing*. Clarendon Press.
- Çokal, Z. (2015). *Bir kültür elçisi olarak profesyonel turist rehberinin turistlere aktarılan kültürel değerlere katkısına yönelik turist algılamaları: Nevşehir örneği*. (Tez No. 407276) [Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Çokal, Z. (2020). Tourist Guiding in The Transmission of Cultural Heritage, (Ed.): Türkmen, F.: *Cultural Heritage and Tourism*, Berlin: Peter Lang.
- Demir, M., Pelit, E., & Türkoğlu, T. (2018). Kültürel mirasın sürdürülebilirliği: Turizm eğitimi veren kurum müfredatları üzerine bir inceleme. *Turizm Akademik Dergisi*, 5(2), 73-83.
- Eker, N., & Zengin, B. (2016). Turist rehberliği eğitiminin değerlendirilmesi: Profesyonel turist rehberleri üzerine bir uygulama. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 65-74.
- FEG (2021). *Turist rehberliği*. European Federation of Tourist Guide Associations. Erişim tarihi: Kasım 5. 2021. <https://www.feg-touristguides.com/about.php>.
- Gelbman, A., & Maoz, D. (2012). Island of peace or island of war: Tourist guiding. *Annals of Tourism Research*, 39(1), 108-133.
- Greiner, R., & Wegner, A. (2014). Industry leadership in tourist guiding: A member's perspective of SGL using the organisational learning framework. *Asia-Pacific Journal of Innovation in Hospitality and Tourism (APJIHT)*, 1(3), 1-13.
- Hunter, K. (1992). *Heritage education: What's going on out there?*. In Paper presented at the 107th annual meeting of the American Historical Association. Washington, DC: American Historical Association.
- Koroğlu, Ö., Yıldırım, H. U., & Avcıkurt, C. (2018). Kültürel miras kavramına ilişkin algıların metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Turizm Akademik Dergisi*, 5(1), 98-113.
- Kuşluvan, S., & Çeşmeci, N. (2002). *Türkiye'de turist rehberliği eğitiminin sorunları ve yeniden yapılandırılması*. Turizm Eğitimi Konferansı, 11-13 Aralık 2002, Turizm Bakanlığı, Turizm Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Kuter, N., & Ünal, H. E. (2009). Sürdürülebilirlik kapsamında ekoturizmin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 9(2), 146-156.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2009). *Kültürel Miras ve Müzecilik*. Erişim tarihi: Kasım 15, 2021 <https://teftis.ktb.gov.tr/Eklenti/1279,muserrefcanpdf.pdf?0>
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2021). *UNESCO Kültürel Miras Listesi*. Erişim tarihi: Kasım 15, 2021 <https://www.ktb.gov.tr/TR-96283/kulturel-miras.html>
- Leblebici, D. N., & Kılıç, M., (2004). *İçerik analizi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Yayınları.

- Leclerc, D., & Martin, J. N. (2004). Tour guide communication competence: French, German and American tourists' perceptions. *International Journal of Intercultural Relations*, 28(3-4), 181-200.
- Lugosi, P., & Bray, J. (2008). Tour guiding, organisational culture and learning: Lessons from an entrepreneurial company. *International Journal of Tourism Research*, 10(5), 467-479.
- Nişancı, Z. N. (2012). Toplumsal kültür-örgüt kültürü ilişkisi ve yönetimi üzerine yansımaları. *Journal of Life Sciences*, 1(1), 1279-1293.
- Ölçer Özünel, E. (2013). Yeni Miraslar ve uluslararası sözleşmelerde sürdürülebilir kalkınma stratejileri. *Milli Folklor*, 25(100), 14-30.
- Özkök, F., & Gümü, F. (2009). Sürdürülebilir turizmde bilginin önemi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 51-71.
- Öztürk, H. M., Güngör, H., & Ogelman, H. G. (2021). Okul öncesi dönemde kültürel miras eğitime ilişkin öğretmen görüşleri: Denizli ili örneği. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 175-203.
- Steiner, C. J., & Reisinger, Y. (2006). Understanding existential authenticity. *Annals of Tourism Research*, 33(2), 299-318.
- Suri, H., & Clarke, D. (2009). Advancements in research synthesis methods: From a methodologically inclusive perspective. *Review of Educational Research*, 79(1), 395-430.
- Şimşek, G. (2014). Kültürel miras ve yeni biçimlenme süreci üzerine bir değerlendirme. 21. *Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(8), 67-92.
- Tekin, Ö., Bideci, M., & Aydın, A. (2015). Kültürel mirasın aktarımında mobil rehber uygulamaları ile profesyonel turist rehberlerinin yetkinliğinin karşılaştırması (Konya Mevlana Müzesi örneği). I. In *Eurasia International Tourism Congress: Current Issues, Trends, and Indicators (EITOC-2015)* (pp. 679-686).
- Thérond, D. (2009). Benefits and innovations of the Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society. *Heritage and Beyond*, 9-11.
- TUREB (2021). *Resmi rehber istatistikleri*. Turist Rehberler Birliği. Erişim tarihi: Kasım 10, 2021 <http://tureb.org.tr/tr/RehberIstatistik/>.
- TUREB (2021). *Turist rehberliği eğitimi*. Turist Rehberler Birliği. Erişim tarihi: Kasım 6, 2021 <http://www.tureb.org.tr/tr/Page/Detail/60>.
- Urry, J. (1990). The consumption' of tourism. *Sociology*, 24(1), 23-35.
- Weber, P. W., (1990). *Basic content analysis*. (2nd ed.) Sage Publications.
- YÖK Lisans Atlası (2021). *Turizm Rehberliği programları*. Yüksek Öğretim Kurumu Lisans Atlası. Erişim tarihi: Kasım 6. 2021 <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-anasayfa.php>.
- Yu, X., & Ham, S. (2004). Cultural mediation in guided tour experiences: A case study of Australian guides of Chinese tour groups. *Department of Management Working Paper Series*, 44, 1-12.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde (veri toplama, yazım vb.), tüm etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini, herhangi bir hataya mahal vermemek için yayımdan önce makalenin bir intihal programı aracılığıyla da kontrol edildiğini yazarlar beyan eder. Ayrıca yazarlar aşağıda sıralanan hususları kabul etmiştir:

1. Çalışmada yer alan ve kullanılan tüm kaynaklara, bilimsel araştırma yöntemleri ve etik ilkeler doğrultusunda atıf yapılmıştır.
 2. Çalışmada tüm yazarların akademik-bilimsel olarak doğrudan ve ortak katkısı vardır.
 3. Bu çalışma, yazarların özgün bir çalışmasıdır.
 4. Bütün yazarlar dergiye gönderilen makaleyi görmüş ve sonuçlarını onaylamıştır.
 5. Çalışmada kullanılan denek/deneklere ilişkin herhangi bir etik ihlal yapılmamış, kullanılan tüm veri toplama yöntemlerinde bilimsel etik ilkelere göre hareket edilmiştir.
 6. Çalışma daha önceden bilimsel bir toplantıda sunulan özet veya bu çalışmanın daha kısa hali ise, makalede bu durum belirtilmiştir.
 7. Çalışmada, hiçbir suç unsuru veya kanuna aykırı ifade bulunmamakla birlikte, araştırma yapılırken kanuna aykırı herhangi bir yöntem kullanılmamış olup, çalışma ile ilgili tüm yasal izinler alınmış ve etik kurallara uygun hareket edilmiştir.
- Aksi bir durumun tespiti halinde Turist Rehberliği Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

Tarih : 05 / 12 / 2021
Sorumlu Yazar : Aybüke ÖZSOY

Gönderilme Tarihi (Submitted) : 29.11.2021
Revizyon Tarihi (Revised) : 09.12.2021
Kabul Tarihi (Accepted) : 30.12.2021

TUREJ
JOTOG

Turist Rehberliği Tezsiz Yüksek Lisans Eğitimi: Dersler ve Akademisyenler Üzerine Bir Araştırma

Non-Thesis Master's Education in Tourist Guidance: A Study on the Lectures and Academicians

Öğr. Gör. Serkan AK

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Çavdarhisar Meslek Yüksekokulu, Türkiye
Kütahya Dumlupınar University, Çavdarhisar Vocational School, Turkey
E-Mail: serkan.ak@dpu.edu.tr

Prof. Dr. H. Hüseyin SOYBALI

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Türkiye
Afyon Kocatepe University, Faculty of Tourism, Turkey
E-Mail: hsoybalı@aku.edu.tr

Öz

Amaç ve Önem: Bu araştırmanın amacı, Türkiye'deki turist rehberliği tezsiz yüksek lisans programlarında yürütülen derslerin ve ders yürüten akademisyenlerin belli ölçütler açısından incelenmesidir.

Yöntem: Araştırmada veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi kullanılmış, veri analizi tekniği olarak ise içerik analizi uygulanmıştır.

Bulgular: Elde edilen bulgulara göre derslerin yaklaşık beşte dördünün turizm birimlerindeki akademisyenler tarafından yürütüldüğü belirlenmiştir. Ayrıca erkek akademisyenlerin ve Dr. Öğr. Üyesi unvanındaki akademisyenlerin daha çok ders verdikleri saptanmıştır. Çalışmada akademisyenlerin 41 yayın ortalamasına sahip oldukları ortaya konmuştur. Ayrıca erkek akademisyenlerin yayın ortalamalarının kadınlara kıyasla, turizm birimlerindeki akademisyenlerin yayın ortalamalarının ise diğer birimlerdeki akademisyenlere kıyasla yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özgünlük/Bilimsel Katkı: Bu araştırma özellikle tezsiz yüksek lisans düzeyindeki rehberlik eğitiminin ve bu eğitimde görev alan akademisyenlerin nicelik ve niteliğinin belirlenmesi üzerine fayda sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Turist rehberliği, turist rehberliği eğitimi, akademisyenler, tezsiz yüksek lisans programı, üniversiteler.

Makale Türü: Araştırma makalesi

Abstract

Purpose and Importance: The aim of this research is to examine the academicians conducting the lectures and the lectures conducted in the non-thesis master's programs in the field of tourist guidance in Turkey in terms of certain criteria.

Methodology: In the research, document analysis was used as a data collection method and content analysis was used as a data analysis technique.

Atf için (for cited): Ak, S. ve Soybalı, H.H. (2021). Turist Rehberliği Tezsiz Yüksek Lisans Eğitimi: Dersler ve Akademisyenler Üzerine Bir Araştırma, *Turist Rehberliği Dergisi*, 4(2), 119-142.

Findings: According to the findings, about four-fifths of the lectures were conducted by academics in tourism departments. Moreover, it was found that male academicians and assistant professors conducted more lectures. In the study, it was revealed that academicians have a publication average of 41. Furthermore, it has been concluded that the average of publications of male academicians is higher than that of females, and that academicians in tourism departments are higher than academics in other departments.

Originality/Value: This research will be especially useful in determining the non-thesis tourist guidance education and the quantity and quality of the academicians who take part in this education.

Keywords: Tourist guidance, education of tourist guidance, academicians, non-thesis master's program, universities.

Paper Type: Research article

Giriş

Turist rehberleri, turizm endüstrisinde en önemli aktörler olarak ev sahibi destinasyon ile turistler arasındaki bağı kuran kişilerdir. Turist rehberlerinin verdikleri hizmetlerin temelini başarılı bir şekilde çevresel yorumlama, açıkça tanımlanmış bir kültürel/coğrafi alanda faaliyet gösterme ve uzmanlaşmış dil bilgisi oluşturmaktadır (Ap & Wong, 2001). Dolayısıyla söz konusu rehberlik hizmetini yerine getirebilmek için turist rehberlerinin aldıkları eğitim süreçlerinde belirli bir düzeyde beceri, bilgi ve yeterlilik kazanmalarının sağlanması oldukça önemlidir. Bu bağlamda dünya genelinde rehberlik mesleğini icra edebilmek adına rehberlik eğitiminin tamamlanmasını gerekli kılan ülkelerde turist rehberliği eğitimi, her destinasyon veya bölge için ihtiyaçları tanınması ve buna göre eğitim müfredatı oluşturması gereken yerel mevzuata dayalı olarak farklı şekillerde düzenlenmektedir (Lovrentjev, 2015).

Türkiye’de turist rehberi olabilmek ve yetiştirmek için farklı süreçler söz konusudur. Örgün eğitimde ön lisans, lisans, lisansüstü programlarının yürütülmesi ile birlikte yaygın eğitimde sertifika programlarının yer alması, turist rehberliği hizmetinin eğitim açısından değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır (Eser, 2020). Nitekim turist rehberlerinin daha aktif ve verimli bir şekilde eğitim öğretimden geçmesi gerekmektedir. Sahip oldukları kritik roller nedeniyle turist rehberlerine hem teorik hem de pratik olarak birçok alanda eğitim verilmesi, ülke turizmi ve imajı için önem taşımaktadır (Doğancı & Karaçar, 2018).

Turist rehberliği programlarında görev yapan ve ders yürüten akademisyenlerin çeşitli değişkenler bağlamında değerlendirilmesi, performanslarıyla ilişkili birtakım faktör ve çıktılarının ortaya konulması; rehberlik eğitiminin yeterliliğiyle ilgili ipuçları niteliğinde olup kaliteli bir rehberlik eğitimi ve başarılı turist rehberi yetiştirmenin ön koşulu olarak ele alındığından araştırılması gereken ilgi çekici bir konu olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla akademisyenlerin aldıkları lisans ve lisansüstü eğitimi ile eğitim verdikleri bilim dalının alan bakımından benzerlik durumu, akademik çalışma alanları, kendi alanlarında eğitim verdikleri öğrencilerin niteliklerine doğrudan olumlu fayda sağlayabilecek nitelikler arasında değerlendirilebilir (Baytok vd., 2019).

Turist rehberliği eğitiminin başarılı ve kaliteli bir biçimde yürütülmesinin gereğinden hareketle özellikle turizm alanındaki akademisyenler ve Turist Rehberliği Birliği (TUREB) başta olmak üzere lisansüstü düzeyindeki rehberlik programlarına yönelik görüş ve eleştiriler bağlamında turist rehberlerinin ülke imajı ve turizmi açısından önemi dikkate alındığında ülkemizdeki tezsiz yüksek lisans düzeyinde yürütülen turist rehberliği eğitiminin ayrıca irdelenmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı bu çalışmada 2020-2021 akademik yılında üniversitelerdeki tezsiz yüksek lisans düzeyindeki turist rehberliği programlarında yürütülen dersler esas alınarak ders yürüten akademisyenlerin yapmış oldukları bilimsel

yayımlar ve yürüttükleri tez danışmanlıklarının turist rehberliği ile ilişkisi gibi özellikler bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

1. Turist Rehberliği Eğitimi

Türkiye’de turizmin henüz yeni gelişmeye başladığı dönemlerde Kültür ve Turizm Bakanlığı, önemli bir eksikliğin giderilmesi yönünde sorumluluk üstlenerek turist rehberliği kursları düzenlemeye başlamış ve bu kurslara katılıp başarılı bir şekilde mezuniyete hak kazanan kişiler dışında rehberlik hizmeti sunulmasını engelleyen kısıtlamalar getirmiştir (Çolakoğlu vd., 2017). Nitekim 1995 yılına kadar turist rehberleri, yabancı dil bilgisine sahip lise veya üniversite mezunlarının sınav yapılarak alındığı Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından düzenlenen üç ve altı aylık kurslarla yetiştirilmiştir. Bu kapsamda üç aylık kurslarla bölgesel ve altı aylık kurslarla ise ülkesel rehber eğitimi verilmiştir (Temizkan & Ergün, 2018). Daha sonraları üniversitelerin ön lisans ve lisans düzeyindeki turist rehberliği programlarında da rehberlik eğitime başlanmıştır. İlk olarak ön lisans düzeyinde 1990 yılında Ankara Üniversitesi Başkent Meslek Yüksekokulu, lisans düzeyinde ise 1997 yılında Erciyes Üniversitesi Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu öğrenci alımı gerçekleştirmiştir (Tolga vd., 2015). Son yıllarda lisansüstü düzeyde de turist rehberliği alanında tezli ve tezsiz olarak yüksek lisans programları ile turist rehberliği eğitimi verilmektedir (Eser, 2020). Kısaca başlangıçta yalnızca Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından düzenlenen kurslar aracılığıyla verilen rehberlik eğitimi, günümüzde üniversite eğitim programları kapsamında da yerini almış bulunmaktadır (Ahipaşaoğlu, 2006).

Günümüzde Türkiye’de turist rehberliği eğitimi örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere iki farklı biçimde yürütülmektedir. Yaygın eğitim 2012 yılında Turist Rehberliği Meslek Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle birlikte ihtiyaç duyulan bölge ve dilde birlikler tarafından düzenlenen turist rehberliği sertifika programları ile verilmektedir. Örgün eğitim ise ön lisans düzeyinde üniversitelerin meslek yüksekokulları bünyesinde, lisans düzeyinde fakülte veya yüksekokullar bünyesinde ve yüksek lisans düzeyinde de ilgili enstitüler bünyesinde yürütülmektedir (Eker ve Zengin, 2016). Özetle Türkiye’de rehberlik eğitimi; yedi aylık kurslar, iki yıllık ön lisans, dört yıllık lisans ve iki yıllık yüksek lisans olmak üzere dört farklı seviyede verilmektedir. Ayrıca ön lisans programları kendi içlerinde örgün ve uzaktan olarak, lisans programları hem yüksekokul ve fakülte olarak hem de normal öğretim ve ikinci öğretim olarak, yüksek lisans programları ise hem tezli ve normal öğretim hem de tezsiz ve ikinci öğretim olarak ayrılmakta, toplamda dokuz farklı yöntemle rehberlik eğitimi verilmektedir (Çokışler, 2017).

Üniversitelerin meslek yüksekokulları bünyesinde yürütülen ön lisans düzeyindeki turist rehberliği eğitimi, hazırlık programı bulunan programlarda toplam altı yarıyıldan tamamlanabilirken hazırlık programı bulunmayan programlarda toplam dört yarıyıldan tamamlanabilmektedir (Eker vd., 2019). Söz konusu turist rehberliği ön lisans programları, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından düzenlenen sertifika programlarına tam anlamıyla benzer tek düze bir eğitim programı olarak değerlendirilmese de birçok üniversitede yürütülen ön lisans eğitiminin turist rehberliği sertifika programlarının iki yıla dağıtılmış ve yabancı dil dersleri eklenmiş hali olduğuna yönelik bir yorumda bulunmak mümkündür (Ahipaşaoğlu, 2006). Ayrıca Türkiye’de ön lisans düzeyinde rehberlik eğitimi sunan programların tamamında ilgili programların isimleri “Turist Rehberliği” olarak kabul görmekte ve dolayısıyla rehberlik alanındaki ön lisans programlarının isim bağlamında bir bütünlük arz ettikleri söylenebilmektedir (Albuz vd., 2018). Bu durum rehberlik alanına yönelik örgün eğitimde lisans ve lisansüstü düzeydeki rehberlik programlarıyla karşılaştırıldığında söz konusu bütünlüğün sadece ön lisans düzeyinde sağlanabilmiş olması dikkat çekmektedir.

Türkiye’de 2021 yılı itibariyle ön lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi toplam 23 üniversitede 27 birim bünyesinde sürdürülmektedir (Yükseköğretim Kurulu Atlası, 2021).

Türkiye’de 1990’lı yıllarda meslek yüksekokullarındaki ön lisans düzeyindeki turist rehberliği eğitiminin, özellikle dil eğitimi açısından yeterli olmaması üzerine bazı üniversitelerin Turizm Yüksekokulları bünyesinde dört yıllık turizm rehberliği bölümleri açılarak rehberlik alanında lisans eğitimi ön plana çıkmıştır (Ahipaşaoğlu, 2006). Zaman içerisinde kimi bölümler kapatılsa da yeni açılan bölümler ve artan kontenjanlar dolayısıyla lisans düzeyindeki rehberlik eğitimi yaygınlık kazanmıştır (Eker & Zengin, 2016). Türkiye’de 2021 itibariyle toplam 36 farklı üniversitede 38 birim bünyesinde lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi verilmektedir. Türkiye’de lisans düzeyindeki rehberlik eğitiminde yürütülen bölüm isimleri, ön lisans düzeyindeki turist rehberliği programlarında tercih edilen “Turist Rehberliği” yerine “Turizm Rehberliği” olarak yürütülmektedir. Ayrıca günümüzde lisans düzeyinde ağırlıklı olarak “Turizm Rehberliği” bölümlerinin varlığı dikkat çekse de “Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği” bölümlerinde de rehberlik eğitiminin verildiği görülmektedir. Bu bağlamda söz konusu kavram karışıklığının giderilmesi için ortak bir bölüm ismi üzerinden eğitimin sürdürülmesinin yerinde bir hareket olacağını belirtmekte fayda görülmektedir (Albuz vd., 2018). Dolayısıyla 2017 yılındaki 3. Turizm Şurası’nda Turizm Eğitimi, İstihdamı ve Turist Rehberliği Komisyonu’nun (3. Turizm Şûrası, 2017) almış olduğu “Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği” bölümlerinin ayrılarak “Turizm İşletmeciliği” ve “Turist Rehberliği” bölümleri haline dönüştürülmesine ve bu bölümlerin müfredatlarının da bölüm adı çerçevesinde yeniden düzenlenmesine ilişkin karar da bu yönde değerli bir çözüm önerisi olarak dikkat çekmektedir.

Türkiye’de lisansüstü düzeyindeki rehberlik eğitimi, henüz öğrenci alımı gerçekleşen bir doktora programı olmamasından dolayı tezli ve tezsiz yüksek lisans olmak üzere iki farklı şekilde yürütülmektedir. Türkiye’de turist rehberliği ile ilgili yüksek lisans eğitiminin ilk olarak 2014 yılında Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesindeki Turizm Rehberliği Anabilim Dalı altında “Rekreasyon ve Turist Rehberliği” tezli yüksek lisans programıyla başladığı görülmektedir (Yenipınar & Çınar, 2018). Sonrasında rehberlik alanındaki tezli yüksek lisans programları artmıştır. Türkiye’de 2021 itibariyle tamamının devlet üniversitesi olduğu toplam 16 üniversitede rehberlik eğitimi tezli yüksek lisans düzeyinde verilmektedir. Tezli yüksek lisans düzeyindeki rehberlik eğitimi program isimleri bağlamında değerlendirildiğinde program isimlerinin; Turizm Rehberliği, Turist Rehberliği, Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği, Seyahat İşletmeciliği ve Turist Rehberliği, Ekoturizm Rehberliği, İnanç Turizmi Rehberliği ve Rekreasyon ve Turizm Rehberliği olarak farklılık gösterdiği görülmektedir. Nitekim bu mevcut durum, spesifik alanlarda uzmanlığa yönelik programların çıktısının verilen spesifik eğitimden çok daha geniş olması bakımından (Eser, 2020) tartışılması gereken bir konu olarak kabul görmektedir.

Türkiye’de turist rehberliği ile ilgili tezsiz yüksek lisans eğitimi 2015-2016 akademik yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm Rehberliği Anabilim dalı altında ikinci öğretim olarak Turizm Rehberliği Tezsiz Yüksek Lisans Programı’nın açılmasıyla başlamıştır. Devamında birçok üniversitede tezsiz yüksek lisans programları açılmış ve bu durum, yüksek lisans programlarının gündeme gelme amaçlarının dışında açıldığını yönünde eleştirileri gündeme getirmiştir (Çokışler, 2017). 2017 yılında düzenlenen 3. Turizm Şurası’nda Turizm Eğitimi, İstihdamı ve Turist Rehberliği Komisyonu tarafından alınan (3. Turizm Şûrası, 2017) “Halen ön lisans ve tezsiz yüksek lisans düzeyinde eğitim veren “Turist Rehberliği” bölümlerinin kapatılması; bunun yerine eğer yoksa aynı üniversitede lisans programlarının açılması ve kadroların bu bölümlere aktarılması, rehberlik eğitiminin lisans ve üzeri programlarda verilmesi, ilgili mevzuatın bu şekilde düzenlenmesi” kararı,

Türkiye’deki tezsiz yüksek lisans programlarının geleceği açısından önem arz edeceği düşünülmektedir. Ancak kararın aksine bu süreç içerisinde açılan tezsiz yüksek lisans programlarında artışın dikkat çektiği söylenebilir. Bu doğrultuda aşağıdaki Tablo 1 dâhilinde Türkiye’de tezsiz yüksek lisans düzeyinde rehberlik eğitimi veren üniversiteler yer almaktadır.

Tablo 1

Türkiye’de Tezsiz Yüksek Lisans Düzeyinde Rehberlik Eğitimi Veren Üniversiteler

Üniversite	Kurum	Enstitü	Anabilim Dalı	Program Adı
Afyon Kocatepe Üni.*	Devlet	Sosyal Bilimler Enstitüsü	Turizm Rehberliği	Turizm Rehberliği
Akdeniz Üni.	Devlet	Sosyal Bilimler Enstitüsü	Turizm Rehberliği	Turizm Rehberliği
Ankara Hacı Bayram Veli Üni.	Devlet	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği
Batman Üni.	Devlet	Sosyal Bilimler Enstitüsü	Turizm Rehberliği	Turizm Rehberliği
Çanakkale Onsekiz Mart Üni.*	Devlet	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	Turist Rehberliği
Eskişehir Osmangazi Üni.*	Devlet	Sosyal Bilimler Enstitüsü	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	Turist Rehberliği
İstanbul Gelişim Üni.	Özel	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	Turizm Rehberliği	Turizm Rehberliği
İzmir Katip Çelebi Üni.*	Devlet	Sosyal Bilimler Enstitüsü	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	Turist Rehberliği
Kapadokya Üni.*	Özel	Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü	Turist Rehberliği	Turist Rehberliği
Mardin Artuklu Üni.*	Devlet	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	Turizm Rehberliği	Turizm Rehberliği
Necmettin Erbakan Üni.	Devlet	Sosyal Bilimler Enstitüsü	Ekoturizm Rehberliği	Ekoturizm Rehberliği
Recep Tayyip Erdoğan Üni.*	Devlet	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	Turizm İşletmeciliği	Turizm Rehberliği
Şırnak Üni.	Devlet	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	Ekoturizm Rehberliği	Ekoturizm Rehberliği

*: 2020-2021 Akademik Yılı Genelinde Aktif Turist/Turizm Rehberliği Bölümleri

Kaynak: Üniversitelerin birim web siteleri incelenerek derlenmiştir.

Tablo 1 dâhilinde Türkiye’de tezsiz yüksek lisans düzeyinde rehberlik eğitimi kapsamında altı adet turizm rehberliği, dört adet turist rehberliği, iki adet ekoturizm rehberliği ve bir adet seyahat işletmeciliği ve turizm rehberliği olmak üzere toplam 13 adet program bulunduğu görülmektedir. Nitekim seyahat işletmeciliği kapsamında işletme ve rehberlik eğitimini birleştiren ya da spesifik bir alana yönelerek rehberlik eğitimini sürdüren programların varlığı dikkat çekse de 10 üniversitede turizm/turist rehberliği programı bulunmaktadır. Ayrıca ilgili üniversiteler arasındaki iki üniversitede (Akdeniz Üniversitesi ve Batman Üniversitesi) 2020-2021 akademik yılında öğrenci alımı gerçekleşmemiş, İstanbul

Gelişim Üniversitesi'nde ise program 2020-2021 akademik yılının bahar döneminde açılmıştır.

Tablo 1'de 2020-2021 akademik yılı genelinde altı devlet üniversitesi (Afyon Kocatepe Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi) ve bir özel üniversite (Kapadokya Üniversitesi) olmak üzere toplam yedi üniversitede turist/turizm rehberliği tezsiz yüksek lisans programının aktif olarak sürdürüldüğü görülmektedir. Bu araştırmanın kapsamındaki aktif olarak eğitimin sürdüğü üniversitelerde ilgili programın isimlendirilmesinde “turist rehberliği” ve “turizm rehberliği” olarak ikiye bölünme söz konusu olduğu, dört programın “turist rehberliği”, üç programın ise “turizm rehberliği” olarak isimlendirildiği görülmektedir. Söz konusu programların üçü “Sosyal Bilimler Enstitüsü”, üçü “Lisansüstü Eğitim Enstitüsü”, biri de “Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü” bünyesinde yer almaktadır. Ayrıca turist/turizm rehberliği programlarının üçünün “Turist/Turizm Rehberliği Anabilim Dalı” altında açıldığı görülmekle birlikte üçünün “Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Anabilim Dalı” altında, birinin de “Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı” altında açıldığı görülmektedir.

Tablo 2

Türkiye’de Rehberlik Eğitiminin İncelenmesine İlişkin Bazı Çalışmalar

Araştırma	Bulgular ve Sonuçlar
Yenipınar ve Zorkirişçi (2013)	Türkiye’de lisans düzeyindeki rehberlik bölümlerinin ders programları ile Avrupa Birliği ülkelerindeki rehberlik programlarının incelendiği bu araştırma sonucunda Türkiye’de yeni açılacak turist rehberliği lisans bölümlerinin tercih edebileceği yeni ve güncel ders konuları belirlenerek öneriler paylaşılmıştır.
Güven ve Ceylan (2014)	Rehberlik eğitimi veren yükseköğretim kurumları arasında müfredat birliği olmadığı, yönetmelik tarafından alınması zorunlu derslerin bazılarının üniversitelerin müfredatlarında bulunmadığı veya seçmeli ders olarak yer aldığı, ders isimlerinin de yönetmelikte belirlenen ders isimlerinden farklı olduğu sonucuna varılmıştır.
Eker ve Zengin (2016)	Araştırma kapsamındaki turist rehberlerinin yetiştirilmesinde eğitim kurumlarının önemli bir yerinin olmasıyla birlikte mesleği icra edebilme noktasında teorik eğitimin yetersiz kaldığı, uygulamalar ile rehberlik eğitiminin desteklenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.
Bayram vd. (2017)	Çalışmada örgün eğitimde ekoturizm kavramının farklı isimlendirmelerle de olsa mevcut olduğu ancak turizm rehberliği öğrencilerinin çevresel etik ve çevreci tutum gibi hassas konuları içeren daha geniş bir bakış açısına sahip olmaları gerektiği sonucuna varılmıştır.
Çokişler (2017)	Rehberlik eğitiminin parçalanmış yapısında; bakanlık, TUREB, YÖK ve TURSAB gibi paydaşların arasındaki çekişmelerin payı olduğu üzerinde durularak rehberlik eğitiminde çözümün tezli yüksek lisans eğitimi olduğuna ilişkin gerekçeler sunulmuştur.
Albuz vd. (2018)	Araştırmacılar, Türkiye’de ön lisans ve lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi veren üniversiteleri, program sayılarını, kontenjanlarını, kontenjan doluluk oranlarını, unvan ve ruhsatname sahibi olup olmama durumlarına göre öğretim üyesi ve öğretim elemanı sayılarını derleyerek, ön lisans ve lisans düzeyindeki rehberlik eğitime ait 2017-2018 akademik yılı verilerinin ortaya koyup bir durum tespiti gerçekleştirmişlerdir.
Başoda ve Aylan (2018)	Araştırma sonucunda rehberlik lisans bölümlerinin Türkiye’deki üniversitelerin dörtte birinde mevcut olduğu görülmektedir. Bununla birlikte 2017-2018 akademik yılında rehberlik lisans bölümlerinin bulunduğu üniversitelerin çoğunluğu turizm fakülteleridir. Coğrafi olarak ise rehberlik lisans programlarında aktif eğitimin sürdürüldüğü üniversitelerin yoğun olduğu bölgeler, Ege ve İç Anadolu olarak saptanmıştır.
Çakmak ve Dinçer (2018)	Yapılan araştırma sonucunda programların Türk kültürü, mimarisi ve mitolojik inanç temelleri gibi kavramlar üzerine yoğunlaştıkları belirlenmiştir. Ayrıca incelenen ders içeriklerinde Türklük kavramı ve köklerinin ağırlıklı olarak mitolojik hikayeler çerçevesinde işlendiği ve ayrıca büyük Türk devletlerinin dünya ve Türk tarihi açısından önemine yeterince yer verilmediği tespit edilerek çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Tablo 2

Türkiye’de Rehberlik Eğitiminin İncelenmesine İlişkin Bazı Çalışmalar (Devamı)

Araştırma	Bulgu ve Sonuçlar
İşçeli ve Kılıç (2018)	Araştırma sonucunda Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği doğrultusunda sertifika programlarında okutulması zorunlu olan bazı derslerin bazı üniversitelerde seçmeli ders olarak okutulduğu görülmüştür. Bununla birlikte, üniversiteler arasında müfredat açısından da birtakım farklılıklar olduğu tespit edilmiş, ders isimlerinin ilgili bölümlerde değişebildiği ve derslerin farklı sınıf ve dönemlerde açılabilirdiği saptanmıştır.
Kürkçü (2018)	Çalışmada turist rehberliği bölümlerinin turizm fakültelerinden ayrılarak sosyal ve beşeri bilimler ya da insan ve toplum bilimleri fakülteleri bünyesine dâhil edilmelerinin rehberlik mesleğinin ve ülke turizminin geleceği adına daha faydalı olacağı gündeme getirilmiştir.
Yenipınar ve Çınar (2018)	Çalışmada Türkiye’de faaliyet gösteren 13 Turist Rehberi Odası yönetim kurulu üyesi ile yüksek lisans ve lisans eğitimi yürütülen turizm rehberliği bölümü akademisyenlerinin görüşlerine başvurulmuştur. Çalışma sonucunda turist rehberliği yüksek lisans eğitiminin olumlu ve olumsuz yönleri ile ilgili tespit edilen bulgular ve turist rehberliği yüksek lisans eğitiminin geliştirilmesi ile ilgili öneriler üzerinde durulmuştur.
Temizkan ve Ergün (2018)	Türkiye’de turist rehberliği öğretiminin değerlendirilmesi amacıyla Türkiye’de turist rehberliği öğretimi veren kurumları ve kontenjanları incelenmiştir. Araştırmada farklı şekillerde verilen rehberlik eğitimi de dikkate alınarak açılan kontenjanların yüksek olduğu gözlemlenmiş ve bir planlama yapılması gerektiği sonucu üzerinde durulmuştur.
Sezerel ve Özoğul (2019)	Uzman mantosu yaklaşımının turist rehberliği eğitiminde uygulanabilirliği üzerinde yoğunlaşıldığı bu çalışmada rehberlik lisans öğrencilerinin mesleki hayatlarıyla bağdaştıracakları konuları uzman mantosu yaklaşımı ile ele almalarının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Yenipınar ve Kardeş (2019)	Araştırma neticesinde lisans programlarındaki temel teorik derslerin beklentileri karşılar nitelikte olduğu ancak turizmde güncel konular, yabancı dil eğitimi, bölgesel temalı dersler ve uygulamalı derslerin sınırlı kaldığı belirlenerek birtakım öneriler geliştirilmiştir.
Eser (2020)	Sonuç olarak üniversitelerin turizm rehberliği yüksek lisans programlarındaki benzerlik ve farklılıkların ortaya konulması üzerine yoğunlaşılan bu çalışmada üniversitelerin turist rehberliği lisansüstü programlarına kabul koşullarında, program adlarında, zorunlu ve seçmeli dersler arasında farklılıklar olduğu saptanmıştır.
Temizkan ve Ergün (2021)	Araştırmada “müfredat ve öğretim kalitesi”, “akademik personel kalitesi”, “yönetim ve destek hizmetleri”, “öğretim ortamı” ve “öğretim sonucu kazanımlar” boyutlarında toplanan 47 maddeli bir ölçek oluşturulmuş ve sonuçlar turist rehberliği öğretimi kalitesi ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermiştir.
Temizkan ve Timur (2021)	Araştırma sonuçları ilgili değişkenler arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişkiler olduğunu ortaya koyarak turist rehberliği eğitiminin lisans düzeyinde verilmesinin gerektiğine ve tezsiz yüksek lisans modelinin nadir dillerde rehber sorununun çözülmesinde kullanılmasına işaret etmektedir.
Topsakal (2021)	Yapılan çalışma sonucunda sertifika programlarında verilen derslerin tezli ve tezsiz yüksek lisans müfredatlarında kısmen yer aldığı; bu derslerin çoğunun seçmeli ders olarak verildiği; mitoloji, ikonografi, müzecilik, sanat tarihi ve arkeoloji derslerinin ise birleştirilip tek ders adı altında verildiği ve bir üniversite haricinde herhangi bir yabancı dil dersi verilmediği ortaya çıkarılmıştır.

Alan yazında turist rehberliği eğitimi konu edinen birçok çalışmaya rastlamak mümkündür. Bu çalışmaları, turist rehberliği eğitiminin incelenmesine ilişkin yapılan çalışmalar (Albuz vd., 2018; Başoda & Aylan, 2018; Bayram vd., 2017; Çakmak & Dinçer, 2018; Çokişler, 2017; Eker & Zengin, 2016; Eser, 2020; Güven & Ceylan, 2014; İşçeli & Kılıç, 2018; Kürkçü, 2018; Sezerel & Özoğul, 2019; Temizkan & Timur, 2021; Temizkan & Ergün, 2018, 2021; Topsakal, 2021; Yenipınar & Çınar, 2018; Yenipınar & Zorkirişçi, 2013; Yenipınar & Kardeş, 2019) ve turist rehberliği eğitimindeki akademisyenlere ilişkin yapılan çalışmalar (Baytok vd., 2019; Kabakulak & Boyraz, 2020; Boyraz & Kabakulak, 2020; Doğancı & Karaçar, 2018; Aylan & Başoda, 2018; Demirbulat vd., 2018) şeklinde Tablo 2 ve Tablo 3’te incelemek mümkündür. İki ayrı tablo dâhilinde sınıflandırmak çalışmaları sonuçlar bağlamında incelerken bütünlük sağlanması adına faydalı olacaktır.

Tablo 3

Türkiye’de Rehberlik Eğitimindeki Akademisyenlere İlişkin Bazı Çalışmalar

Araştırma	Bulgu ve Sonuçlar
Aylan ve Başoda (2018)	Çalışmada öğrenci kabulü için gereken asgari sayıda öğretim üyesinin bulunması zorunluğu, rehberlik lisans bölümlerinde Dr. Öğr. Üyesi unvanlı akademisyenlerin istihdamını arttırmasıyla ilişkilendirilmiştir. Bununla birlikte çalışmada rehberlik bölümlerinde yer alan akademik personelin sosyal bilimlerden teknik bilimlere kadar çok farklı alanlardan mezun oldukları belirlenmiş, dolayısıyla rehber kökenli akademisyen sayısının ve özellikle de bölüm başkanı sayısının az kaldığı saptanmıştır.
Demirbulat vd. (2018)	Çalışmada akademisyenlerin lisans, yüksek lisans ve doktora mezuniyetleri incelendiğinde; büyük çoğunluğunun turizm ile ilgili herhangi bir yükseköğretim programından/bölümünden mezun oldukları tespit edilmiş; rehber olan akademisyenlerin oranının %28,5 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada; işletme, arkeoloji, yabancı diller eğitimi ve sanat tarihi lisans bölümlerinden mezun olan akademisyenlerin de turizm rehberliği bölümlerinde önemli oranlarda görev yaptıkları tespit edilmiştir.
Doğancı ve Karaçar (2018)	Araştırmada rehberlik üzerine yapılan çalışmaların genelde tebliğlerde yoğunlaştığı ve yazar sayısının bu çalışmalarda daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak yayın sayısına bakıldığında en çok yayının Dr. Öğr. Üyesi kadrosundaki akademisyenler tarafından üretildiği ortaya konmuştur. Çalışmada akademisyenlerin bölümlerine bakıldığında farklı bölümlerden de mezun olan kişilerin bölüme geçirilmeleri göz önüne alınarak kadroya alınan kişilere bölüm kapsamında sınırlamalar getirilmesi önerilmiştir.
Baytok vd. (2019)	Araştırma sonucunda akademisyenlerin %57,2’sinin turizm alanında farklı bölümlerde, %25,5’inin ise turizm rehberliği bölümünde lisans eğitimi tamamladıkları ve sadece %20’sinin çalışma kartına sahip rehberler oldukları saptanmıştır. İdari görevi bulunan akademisyenlerin ise daha çok unvan dikkat alınarak uzmanlık alanı turizm rehberliği dışında olan akademik personellerden seçildikleri sonucuna ulaşılmıştır.
Boyraz ve Kabakulak (2020)	Araştırma sonuçlarında rehberlik bölümlerinde toplam 290 akademisyenin çalıştığı ve akademisyenlerin en çok bildiri ve makale olmak üzere yayın dilinin çoğunlukla Türkçe olduğu toplam 6601 yayın ürettikleri tespit edilmiştir.
Kabakulak ve Boyraz (2020)	Turist rehberi olan akademisyenlerin 626 bildiri, 488 makale, 279 kitap bölümü ve 22 kitap olmak üzere toplam 1415 yayın ürettikleri ve yayın dili açısından ağırlıklı Türkçe yayınların öne çıktığı sonucuna varılmıştır.

2. Yöntem

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’deki turist/turizm rehberliği tezsiz yüksek lisans programlarında yürütülen derslerin ve ders yürüten akademisyenlerin belli ölçütler açısından incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda ilgili akademisyenlerin birtakım demografik ve bireysel özellikleri (cinsiyet, unvan, çalışılan kurum türü, kadrosunun yer aldığı birim-bölüm-program/anabilim dalı, idari görev durumu, mezun olduğu lisans-yüksek lisans-doktora eğitim alanı) ele alınmıştır. Ayrıca akademisyenlerin yapmış oldukları bilimsel yayınlar (makale, kitap, kitap bölümü, bildiri) ve yürüttükleri tez danışmanlıkları, turist rehberliği ile ilişkisi bağlamında değerlendirilmiştir. Araştırma, Türkiye’deki tezsiz yüksek lisans düzeyindeki turist rehberliği eğitiminin mevcut durumunu açılan dersler ve ders yürüten akademisyenler özelinde ortaya koyması açısından önem arz etmektedir. Bu yönüyle araştırma, Türkiye’deki tezsiz yüksek lisans düzeyindeki turist rehberliği eğitimine yönelik öneriler getirilmesi bakımından da önemlidir.

Araştırmada uygulama aşamasında veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda araştırma kapsamındaki turist rehberliği alanında tezsiz yüksek lisans düzeyinde açılan dersler ve ders veren akademisyenlere ilişkin veriler, 10-14 Mayıs 2021 zaman diliminde Yükseköğretim Kurulu Akademik arama adresinden (<https://akademik.yok.gov.tr/AkademikArama>) ve üniversitelerin birim web sayfalarından yararlanılarak elde edilmiştir.

Bu araştırmanın evrenini, Türkiye’deki tezsiz yüksek lisans düzeyinde turist/turizm rehberliği eğitimi veren üniversitelerde ilgili programda aktif olarak açılan dersler ve ders vermekte olan akademisyenler oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışma kapsamında öncelikle Türkiye’deki tezsiz yüksek lisans düzeyindeki turist rehberliği programları tespit edilmiş; altısı devlet üniversitesi, biri özel üniversite olmak üzere toplam yedi üniversitedeki tezsiz turist/turizm rehberliği programında 2020-2021 akademik yılında eğitimin sürdürüldüğü görülmüştür. Dolayısıyla bu çalışmada bir örneklem tekniği uygulanmamış, evrenin tamamına ulaşılması amaçlanmıştır. Ayrıca akademisyenlerin turist/turizm rehberliği programlarında girmiş oldukları dersler bağlamında da değerlendirme yapılacağından dolayı ders gruplarında bütünlük sağlamak adına bu çalışmaya Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği, Ekoturizm Rehberliği, Rekreasyon ve Turist Rehberliği tezsiz yüksek lisans programları kapsamında turist rehberliği eğitimi veren üniversiteler dâhil edilmemiştir. Bu doğrultuda 2020-2021 akademik yılında güz ve bahar dönemlerinde ilgili üniversitelerin ilgili birimlerinde (enstitü ve fakülte web sayfaları) yayımlanan güz ve bahar dönemlerine ilişkin açılan dersleri kapsayan ders programları incelenerek çalışmada veri analizi tekniği olarak içerik analizi uygulanmıştır.

3. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde öncelikle araştırma dâhilinde yer alan turist/turizm rehberliği tezsiz programı bulunan üniversitelere ve derslere ilişkin bulgulara verilmektedir. Bu noktada üniversitelere ilişkin tanıtıcı bilgiler ve açılan dersler incelenmektedir. Daha sonra söz konusu üniversitelerde turist/turizm rehberliği tezsiz yüksek lisans düzeyinde ders veren akademisyenler, bazı demografik ve bireysel özellikleri bağlamında ele alınmıştır. Ayrıca akademisyenlerin yapmış oldukları bilimsel yayınların (makale, kitap, kitap bölümü, bildiri) ve yürüttükleri tez danışmanlıklarının, konu ve alan çerçevesinde turist rehberliği ile ilişkisi ortaya konulmaktadır.

3.1. Araştırma Kapsamındaki Üniversite ve Yürütülen Derslere İlişkin Bulgular

Türkiye’de 2020-2021 akademik yılında aktif olarak tezsiz yüksek lisans düzeyinde turist/turizm rehberliği programı bulunan üniversitelerde 2020-2021 akademik yılının güz ve bahar dönemlerinde açılan derslere ilişkin bilgiler aşağıdaki Tablo 4’te sunulmuştur. Söz konusu programlarda açılan dersler, bazı üniversitelerdeki eğitimin üç dönem sürdürüldüğü ve ayrıca bahar dönemlerinde de öğrenci alımları gerçekleştirildiği dikkate alındığında güz ve bahar dönemlerinde öğrencilerin dönemlerine bakılmaksızın açılan derslerin tamamını kapsamaktadır. Son olarak bu çalışma ve Tablo 4’te danışmanlık ve bitirme projeleriyle ilgili derslerin incelemeye alınmadığını söylemekte fayda görülmektedir. Tablo 4 incelendiğinde Afyon Kocatepe Üniversitesi’nde 15, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’nde 16, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi’nde 17, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi’nde 15, Kapadokya Üniversitesi’nde 11, Mardin Artuklu Üniversitesi’nde 23, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi’nde 11 ders olmak üzere toplam 108 dersin açıldığı (danışmanlık ve bitirme projeleriyle ilgili dersler hariç) görülmektedir. Söz konusu dersler konu, kapsam ve alan itibarıyla değerlendirildiğinde ilgili üniversitelerde toplam 39 farklı ders bulunmaktadır. Ayrıca üniversitelerin bu dersleri çeşitlendirerek farklı ders isimleriyle de açtıkları görülmektedir.

Tablo 4’te belirtilen toplam 39 ders kapsamındaki beş dersin (Tur Organizasyonu ve Yönetimi, Sosyal Sorumluluk ve Meslek Etiği, Turizm Ekonomisi, Turizm Pazarlaması, Turist Davranışları) en az iki üniversitede bulunduğu; 18 dersin (Genel Turizm Bilgisi ve Turizm Mevzuatı, Turizm Rehberliği, Türkiye’nin Turizm Coğrafyası, Türkiye Flora Faunası ve Doğa Tarihi, Arkeoloji ve Müzecilik, Mitoloji, Anadolu Medeniyetleri Tarihi, İletişim Becerileri,

Dinler Tarihi, Sanat Tarihi ve İkonografi, Türk Halk Bilimi ve Geleneksel Türk El Sanatları, Genel Türk Tarihi ve Kültürü, Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği, Genel Sağlık Bilgisi ve İlk Yardım, Turizm Sosyolojisi, Rehberlik ve Gastronomi, Seyahat Acentacılığı ve Tur Operatörlüğü, Özel İlgi Turizmi) en az üç üniversitede açılan derslerle karşılık bularak ilişkilendirildiği görülmektedir. Dolayısıyla söz konusu derslerin, Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği (2014) kapsamında belirtilen sertifika programlarında okutulması zorunlu derslerle (Genel Turizm Bilgisi ve Turizm Mevzuatı, Meslek Etiği Ve Meslek Dersi, Türkiye'nin Tarihi ve Turizm Coğrafyası, Genel Türk Tarihi ve Kültürü, Türk Dili ve Edebiyatı, Arkeoloji, Mitoloji, Sanat Tarihi, İkonografi, Dinler Tarihi, Genel Sağlık Bilgisi, İlk Yardım, Sağlık Turizmi, Turist Sağlığı, İletişim Becerileri, Anadolu Medeniyetleri Tarihi, Türk Halk Bilimi ve Geleneksel Türk El Sanatları, Türkiye'nin Flora ve Faunası, Doğa Tarihi, Turizm Sosyolojisi, Müzecilik) de yüksek oranda bağdaştığı söylenebilir.

Tablo 4

Turist/Turizm Rehberliği Tezsiz Yüksek Lisans Programlarında Açılan Dersler (2020-2021)

DERSLER	Afyon Kocatepe Ü.	Çanakkale Onsekiz Mart Ü.	Eskişehir Osmangazi Ü.	İzmir Katip Çelebi Ü.	Kapadokya Ü.	Mardin Artuklu Ü.	Recep Tayyip Erdoğan Ü.	Top.
Genel Turizm Bilgisi ve Turizm Mevzuatı	+		+	Genel Turizm Bilgisi ve Mevzuatı		Genel Turizm ve Turizm Mevzuatı	+	5
Turizm Rehberliği	+	+	Turizmde Rehberlik Mesleği ve Meslek Etiği	Turizm Rehberlik Mesleği ve Meslek Etiği		Turizm Rehberliği ve Meslek Etiği	+	6
Türkiye'nin Turizm Coğrafyası	+	Türkiye Coğrafyası ve Tur Güzergahları	Türkiye Turizm Coğrafyası,	Türkiye'nin Tarihi ve Turizm Coğrafyası		+	+	6
Türkiye Flora Faunası ve Doğa Tarihi	+		Flora ve Faunası	+		+		3(4)
Arkeoloji ve Müzecilik	+	Arkeoloji	Anadolu Arkeolojisi ve Müzecilik	+		+		5
Mitoloji	+	+	Mitoloji ve Anadolu	Mitoloji ve İkonografi	+	Mitoloji ve İkonografi	+	7
Anadolu Medeniyetleri Tarihi	+	Anadolu Medeniyetleri	Medeniyetleri Tarihi	+		Anadolu Medeniyetleri	+	5(6)
İletişim Becerileri	Genel ve Mesleki İletişim Becerileri	+	İletişim Becerileri, Görgü ve Protokol Kuralları	+		+		5
Dinler Tarihi		+	+	+	+	+		5

Tablo 4

Turist/Turizm Rehberliği Tezsiz Yüksek Lisans Programlarında Açılan Dersler (2020-2021)
(Devamı)

DERSLER	Afyon Kocatepe Ü.	Çanakkale Onsekiz Mart Ü.	Eskişehir Osmangazi Ü.	İzmir Katip Çelebi Ü.	Kapadokya Ü.	Mardin Artuklu Ü.	Recep Tayyip Erdoğan Ü.	Top.
Sanat Tarihi ve İkonografi	+	+	+	Sanat Tarihi	Türk ve Dünya Sanatı Tarihi	Sanat Tarihi		6
Türk Halk Bilimi ve Geleneksel Türk El Sanatları	+		Türk Halk Bilimi ve El Sanatları	+		+		4
Genel Türk Tarihi ve Kültürü		Türk Tarihi ve Kültürü	+	Genel Türk Tarihi, Edebiyatı ve Kültürü		+		4
Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği		Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri		Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Etik	+	+	Nicel Araştırma Yöntemleri	5
Genel Sağlık Bilgisi ve İlk Yardım	Sağlık Turizmi ve Turist Sağlığı		Genel Sağlık ve İlk Yardım	Sağlık Turizmi, Turist Sağlığı ve İlk Yardım		+		4
Turizm Sosyolojisi	+	+		+		+		4
Rehberlik ve Gastronomi			Türk Mutfağı		+	Türkiye Yiyecek – İçecek ve Mutfak Kültürü		3
Seyahat Acentacılığı ve Tur Operatörlüğü	+		Seyahat Acentacılığı, Tur Planlaması ve Yönetimi		+			3
Tur Organizasyonu ve Yönetimi	+							1(2)
Sosyal Sorumluluk ve Meslek Etiği	+	Turist Rehberliği Meslek Etiği						2
Turizmde Sosyal Psikoloji		+						1
Özel İlgil Turizmi		+	+				+	3
İnanç Turizmi Rehberliği		+						1
Etkinlik Planlaması ve Yönetimi		+						1
Rehberlik Uygulamaları			+					1
Turizm Ekonomisi			+				+	2
Turizm Pazarlaması			+		+			2
Rehberlik Yetkinlikleri ve Mevzuatı					+			1
Anadolu Tarihi ve Coğrafyası					+			1
Turizm İşletmeciliği					+			1
Ekolojik Okuryazarlık ve Sürdürülebilirlik					+			1
Turizm Çeşitleri						+		1

Tablo 4

Turist/Turizm Rehberliği Tezsiz Yüksek Lisans Programlarında Açılan Dersler (2020-2021)
(Devamı)

DESLER	Afyon Kocatepe Ü.	Çanakkale Onsekiz Mart Ü.	Eskişehir Osmangazi Ü.	İzmir Katip Çelebi Ü.	Kapadokya Ü.	Mardin Artuklu Ü.	Recep Tayyip Erdoğan Ü.	Top.
Turist Davranışları						+	Turizmde Tüketici Davranışları	2
Turizmde Güncel Sorunlar						+		1
İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku						+		1
Girişimcilik ve Liderlik						+		1
Kültürel Farklılıkların Yönetimi						+		1
Güneydoğu Anadolu Bölgesi Yerel Değerleri						+		1
Turizmde İnsan Kaynakları Yönetimi							+	1
Sürdürülebilir Turizm							+	1
TOPLAM	15	16	17	15	11	23	11	108

Kaynak: Üniversitelerin birim web siteleri incelenerek derlenmiştir.

Tablo 4 kapsamında son olarak her üniversitede açılmış olan tek dersin “Mitoloji” olduğu görülmektedir. Bununla birlikte “Sanat Tarihi ve İkonografi”, “İletişim Becerileri”, “Anadolu Medeniyetleri Tarihi”, “Arkeoloji ve Müzecilik”, “Türkiye’nin Turizm Coğrafyası”, “Dinler Tarihi”, “Genel Turizm Bilgisi ve Turizm Mevzuatı”, “Turizm Rehberliği” ve “Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği” gibi derslerin üniversitelerin ilgili programlarında sıklıkla açılan genel dersler arasında kabul gördüğünü söylemek mümkündür. Diğer yandan 16 dersin (Turizmde Sosyal Psikoloji, İnanç Turizmi Rehberliği, Etkinlik Planlaması ve Yönetimi, Rehberlik Uygulamaları, Rehberlik Yetkinlikleri ve Mevzuatı, Anadolu Tarihi ve Coğrafyası, Turizm İşletmeciliği, Ekolojik Okuryazarlık ve Sürdürülebilirlik, Turizm Çeşitleri, Turizmde Güncel Sorunlar, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku, Girişimcilik ve Liderlik, Kültürel Farklılıkların Yönetimi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi Yerel Değerleri, Turizmde İnsan Kaynakları Yönetimi, Sürdürülebilir Turizm) ise sadece açıldığı ilgili üniversitede bulunduğu dikkat çekmektedir.

3.2. Araştırma Kapsamındaki Akademisyenlere İlişkin Tanıtıcı ve İstatistiksel Bulgular

Akademisyenlere ilişkin bulgular kapsamında ilk olarak bulunulan birimlere bakıldığında (Tablo 5) en büyük kısmı, %56,3 ile turizm fakülteleri oluşturmakta; bu sıralamayı %14,1 ile fen-edebiyat fakültelerindeki akademisyenler, %6,3’er oranlarla edebiyat fakülteleri ve uygulamalı bilimler yükseköğretimdeki akademisyenler izlemektedir.

Tablo 5 değerlendirildiğinde akademisyenlerin %65,6’sının kadrolarının turizmle ilgili birimlerde olduğu, %34,4’ünün ise turizm dışı birimlerde görev yaptığı dikkat çekmektedir. Aynı tablo kapsamında akademisyenlerin kadrolarının bulunduğu birimlerdeki bölümlerine bakıldığında %20,3 ile “Turizm İşletmeciliği” en büyük kısmı oluşturmakta; bu sıralamayı %15,6’şar oranla “Gastronomi ve Mutfak Sanatları” ve “Turizm Rehberliği” bölümleri ve %9,4 ile “Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği” bölümü izlemektedir. Bu bağlamda akademisyenlerin daha çok turizm birimleri içerisinde fazla farklılık gözetmeden

yedi farklı bölüm içerisinde yer aldıkları, turizm dışında görev yapan akademisyenlerin ise turizm dışı toplam 14 farklı bölüm ile daha çok çeşitlilik ve farklılık göstermeleriyle birlikte ağırlıklı olarak “Sanat Tarihi”, “Tarih” ve “Arkeoloji” bölümlerinde görev yaptıkları görülmektedir.

Tablo 5

Akademisyenlerin Buldukları Birim, Bölüm ve Anabilim Dalı/Programına Göre Dağılımı

	BİRİM	f	%	BÖLÜM	f	%	ANABİLİM DALI/PROGRAM		f	%
1	Turizm Fakültesi*	36	56,3	Turizm İşletmeciliği*	13	20,3	Gastronomi ve Mutfak Sanatları*	10	15,6	
2	Fen-Edebiyat Fakültesi	9	14,1	Gastronomi ve Mutfak Sanatları *	10	15,6	Turizm İşletmeciliği*	10	15,6	
3	Edebiyat Fakültesi	4	6,3	Turizm Rehberliği*	10	15,6	Turizm Rehberliği*	10	15,6	
4	Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu*	4	6,3	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği *	6	9,4	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği*	6	9,4	
5	Güzel Sanatlar Fakültesi	3	4,7	Sanat Tarihi	4	6,3	Konaklama İşletmeciliği*	3	4,7	
6	Beşeri Bilimler Fakültesi	2	3,1	Tarih	4	6,3	Klasik Arkeoloji	2	3,1	
7	Meslek Yüksekokulu*	2	3,1	Arkeoloji	3	4,7	Anatomi	1	4,7	
8	Tıp Fakültesi	1	1,6	El Sanatları	1	1,6	Biyoenformatik	1	1,6	
9	Açıköğretim Fakültesi	1	1,6	Felsefe ve Din Bilimleri	1	1,6	Din Bilimleri	1	1,6	
10	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	1	1,6	Geleneksel Türk Sanatları	1	1,6	Erken Hristiyan ve Bizans Sanatları Tarihi	1	1,6	
11	İslami İlimler Fakültesi	1	1,6	Havacılık Yönetimi*	1	1,6	Eskiçağ Tarihi	1	1,6	
12				İlahiyat	1	1,6	Geleneksel Türk Sanatları	1	1,6	
13				İngiliz Dili ve Edebiyatı	1	1,6	Genel Türk Tarihi	1	1,6	
14				İşletme	1	1,6	Havacılık Yönetimi*	1	1,6	
15				Moleküler Biyoloji ve Genetik	1	1,6	İlahiyat	1	1,6	
16				Mütercim ve Tercümanlık	1	1,6	İngiliz Dili ve Edebiyatı	1	1,6	
17				Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri*	1	1,6	İngilizce Mütercim ve Tercümanlık	1	1,6	
18				Resim	1	1,6	Protohistorya ve Ön Asya Arkeoloji	1	1,6	
19				Seyahat, Turizm ve Eğlence Hizmetleri*	1	1,6	Resim	1	1,6	
20				Temel Tıp Bilimleri	1	1,6	Sanat Tarihi	1	1,6	
21				Türk Dili ve Edebiyatı	1	1,6	Sayısal Yöntemler	1	1,6	
22							Seyahat İşletmeciliği*	1	1,6	
23							Takı ve Tasarım	1	1,6	
24							Turizm ve Otel İşletmeciliği*	1	1,6	
25							Türk Halk Edebiyatı	1	1,6	
26							Türk ve İslam Sanatları	1	1,6	
27							Türk-İslam Sanat Tarihi	1	1,6	
28							Yakınçağ	1	1,6	
29							Yeniçağ	1	1,6	
TOP:	Turizmle İlgili Birimler (3)	42	65,6	Turizmle İlgili Birimler (7)	42	65,6	Turizmle İlgili Birimler (8)	42	65,6	
	Turizm Dışı Birimler (8)	22	34,4	Turizm Dışı Birimler (14)	22	34,4	Turizm Dışı Birimler (21)	22	34,4	
	Tümü (11)	64	100	Tümü (21)	64	100	Tümü (29)	64	100	

*: Turizm ile ilgili birimler

Tablo 5’te son olarak akademisyenlerin kadrolarının bulunduğu birimlerdeki anabilim dalı ve programları incelendiğinde %15,6’şar oranlarla “Gastronomi ve Mutfak Sanatları”, “Turizm İşletmeciliği” ve “Turizm Rehberliği” anabilim dallarının öne çıktığı görülmektedir. Bununla birlikte turizm ile ilgili birimlerde görev yapan toplam 42 akademisyen, yedi farklı bölümde toplam sekiz farklı anabilim dalında görev yapmaktadır. Dolayısıyla “Konaklama İşletmeciliği” anabilim dalının “Turizm İşletmeciliği” bölümü kapsamında yer almasının, anabilim dalı ve bölüm sıralamalarının farklılaşmasını etkilediği görülmektedir. Turizm dışındaki birimlerdeki bölümlerin anabilim dalları incelendiğinde ise 14 farklı bölüm içerisinde toplam 21 farklı anabilim dalında görev yaptıkları dikkat çekmektedir. Diğer bir ifadeyle turizm dışı birimlerde görev yapan toplam 22 akademisyenin 21’i (%95,5) farklı anabilim dallarında görev yapmaktadırlar.

Tablo 6

Akademisyenlerin Cinsiyet ve Unvanlarının Dağılımı

UNVAN	TURİZMLE İLGİLİ BİRİMLER						TURİZM DIŞI BİRİMLER						Top.	Genel %
	Kadın		Erkek		Toplam		Kadın		Erkek		Toplam			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Prof. Dr.	-	-	9	21,4	9	14,1	-	-	4	18,2	4	6,3	13	20,3
Doç. Dr.	3	7,1	10	23,8	13	20,3	2	9,1	5	22,7	7	10,9	20	31,3
Dr. Öğr. Üyesi	9	21,4	11	26,2	20	31,3	5	22,7	5	22,7	10	15,6	30	46,9
Arş. Gör. Dr.	-	-	-	-	-	-	-	-	1	4,5	1	1,6	1	1,6
TOPLAM	12	28,6	30	71,4	42	65,6	7	31,8	15	68,2	22	34,4	64	100,0

Tablo 6 kapsamında ilk olarak araştırma kapsamındaki 64 akademisyenin 19’unu (%29,7) kadın, 45’ini (%70,3) erkek akademisyenlerin oluşturduğu görülmektedir. Dolayısıyla tezsiz yüksek lisans düzeyinde rehberlik eğitiminde erkek akademisyenlerin daha fazla rol aldıkları söylenebilir. Bu durumu Baytok vd. (2019) tarafından yapılan çalışmadaki rehberlik bölümlerindeki profesör, doçent doktor ve doktor öğretim üyesi olan erkek akademisyenlerin kadınlara göre daha fazla oldukları sonucu desteklemektedir. Buna ek olarak akademisyenlerin unvanları incelendiğinde; en büyük çoğunluğu, %46,9’luk oranıyla Dr. Öğr. Üyesi unvanına sahip akademisyenlerin oluşturduğu görülürken; onu sırasıyla %31,3’lük oranıyla Doç. Dr. ve %20,3’lük oranıyla Prof. Dr. unvanına sahip akademisyenler takip etmektedir. Bu sonuç Dr. Öğr. Üyesi unvanlı akademisyenlerin rehberlik bölümlerinde istihdamının artmasıyla (Aylan ve Başoda, 2018) desteklenerek ilişkilendirilebilir. Diğer yandan turist/turizm rehberliği tezsiz yüksek lisans programlarında hiçbir dersin Prof. Dr. unvanına sahip kadın akademisyenler tarafından yürütülmediği de dikkat çekmektedir. Doğancı ve Karaçar (2018) da araştırmalarında 2018 yılı itibarıyla rehberlik bölümlerinde Dr. Öğr. Üyesi unvanlı akademisyenlerin daha fazla olduğuna ve Prof. Dr. kadrosunda herhangi bir kadın akademisyenin yer almadığına ulaşmışlardır. Bu durumda tezsiz yüksek lisans düzeyinde ders yürüten başka birim ve bölümlerde görevli akademisyenler arasında da Prof. Dr. unvanlı kadın akademisyenin olmaması dikkat çekicidir.

Tablo 7

Akademisyenlerin Yürüttükleri Derslerin Unvanlara Göre Dağılımı

DERSLER	TURİZMLE İLGİLİ BİRİMLER			TURİZM DIŞI BİRİMLER			Arş. Gör.	TOP.
	Prof. Dr.	Doç. Dr.	Dr. Öğr. Üyesi	Prof. Dr.	Doç. Dr.	Dr. Öğr. Üyesi		
Turizm Rehberlik Mesleği ve Meslek Etiği	2	3	4					9
Mitoloji	1	1	3			2		7
Arkeoloji ve Müzecilik	1		2			3		6
Anadolu Medeniyetleri Tarihi	1	2	1		2			6
Sanat Tarihi		1	1		2	2		6
Türkiye Turizm Coğrafyası		2	3					5
Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Etik	1		3	1				5
Dinler Tarihi	1	1		2	1			5
Genel Turizm Bilgisi ve Turizm Mevzuatı	2	1	2					5
Genel ve Mesleki İletişim Becerileri	1	2	2					5
Türk Halk Bilimi ve El Sanatları			1		1	2		4
Sağlık Turizmi, Turist Sağlığı ve İlk Yardım	1	2					1	4
Turizm Sosyolojisi	2		2					4
Türkiye Flora Faunası ve Doğa Tarihi		1	1	1				3
Genel Türk Tarihi ve Kültürü			1		1	1		3
Özel İlgi Turizmi		2	1					3
Türkiye Yiyecek – İçecek ve Mutfak Kültürü		2						2
Turizm Pazarlaması		1	1					2
Seyahat Acentacılığı ve Tur Operatörlüğü		1	1					2
Turizm Ekonomisi	1		1					2
Türkiye Turizm Coğrafyası, Flora ve Faunası		1						1
Anadolu Tarihi ve Coğrafyası	1							1
Ekolojik Okuryazarlık ve Sürdürülebilirlik						1		1
Seyahat Acentacılığı, Tur Planlaması ve Yönetimi		1						1
İnanç Turizmi Rehberliği		1						1
Etkinlik Planlaması ve Yönetimi		1						1
Turizmde Sosyal Psikoloji		1						1
Girişimcilik ve Liderlik		1						1
Sosyal Sorumluluk ve Meslek Etiği		1						1
Turizm İşletmeciliği	1							1
Turizmde İnsan Kaynakları Yönetimi			1					1
Sürdürülebilir Turizm			1					1
Turizmde Tüketici Davranışları			1					1
Turizm Çeşitleri			1					1
Turist Davranışları			1					1
Turizmde Güncel Sorunlar			1					1
İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku			1					1
Kültürel Farklılıkların Yönetimi			1					1
Güneydoğu Anadolu Bölgesi Yerel Değerleri			1					1
Tur Organizasyonu ve Yönetimi			1					1
	16	29	40	4	7	11	1	
TOPLAM	%18,8	%34,1	%47,1	%17,4	%30,4	%47,8	%4,4	108
	85 (%78,7)			23 (21,3)				

Tablo 7’de turizm birimlerindeki akademisyenlerin girmiş oldukları derslerin (toplam 85 adet) %18,8’inin Prof. Dr. unvanlı; %34,1’inin Doç. Dr. unvanlı; %47,1’inin de Dr. Öğr. Üyesi unvanlı akademisyenler tarafından yürütüldüğü dikkat çekmektedir. Diğer yandan turizm dışı birimlerde görevli akademisyenlerin girmiş oldukları derslerin (toplam 23 adet) ise %17,4’ünü Prof. Dr. unvanlı; %30,4’ünü Doç. Dr. unvanlı; %47,8’ini Dr. Öğr. Üyesi unvanlı; %4,4’ün de Arş. Gör. Dr. unvanlı akademisyenler yürütmektedirler. Sonuç itibariyle araştırma kapsamındaki toplam 108 dersin 20’si (%18,5) Prof. Dr. unvanlı; 36’sı (%33,3) Doç. Dr. unvanlı; 51’i (%47,2) Dr. Öğr. Üyesi unvanlı; biri de Arş. Gör. Dr. unvanlı akademisyenler tarafından yürütülmektedir.

Tablo 7’de ayrıca turizm alanındaki akademisyenlerin ağırlıklı olarak “Genel Turizm Bilgisi ve Turizm Mevzuatı”, “Turizm Rehberliği”, “Türkiye’nin Turizm Coğrafyası”, “Mitoloji” ve “İletişim Becerileri” derslerine yöneldikleri görülse de ilgili akademik yılda verildiği saptanan toplam 39 ders grubunun neredeyse tamamını (38) yürütebiliyor olmaları dikkat çekicidir. Turist/turizm rehberliği programlarında kadrosu turizm dışı birimlerde bulunan akademisyenlerin ise ağırlıklı olarak “Sanat Tarihi ve İkonografi”, “Arkeoloji ve Müzecilik”, “Dinler Tarihi”, “Türk Halk Bilimi ve Geleneksel Türk El Sanatları”, “Anadolu Medeniyetleri Tarihi”, “Mitoloji” ve “Genel Türk Tarihi ve Kültürü” derslerini yürüttükleri görülmektedir.

3.3. Ders Yürüten Akademisyenlerin Yayınlarına İlişkin İstatistikî Bulgular

Ders yürüten akademisyenlerin yayınlarına ilişkin ilk olarak Tablo 8’de unvan ve cinsiyete göre yayınların dağılımı ve aritmetik ortalamaları yer almaktadır. Tabloda turizmle ilgili birimlerdeki akademisyenler arasında Prof. Dr. unvanlı akademisyenlerin makale ortalaması 30,9; kitap ortalaması 2,6; kitap bölümü ortalaması 14,7 ve bildiri ortalaması 30,8 olarak görülmektedir. Turizm dışı birimlerde görev yapan Prof. Dr. unvanlı akademisyenlerin ise makale ortalaması 20; kitap ortalaması 3; kitap bölümü ortalaması 8,3; bildiri ortalaması 11,9 olarak dikkat çekmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde ise Prof. Dr. unvanlı akademisyenlerin toplam 882 yayını ve 67,8 yayın ortalaması bulunmaktadır. Diğer yandan turizmle ilgili birimlerdeki akademisyenler arasında Doç. Dr. unvanlı akademisyenlerin makale ortalaması 27,3; kitap ortalaması 1,3; kitap bölümü ortalaması 10,4 ve bildiri ortalaması 23,5 olarak görülmektedir. Turizm dışı birimlerde görev yapan Doç. Dr. unvanlı akademisyenlerin ise makale ortalaması 13,8; kitap ortalaması 1,7; kitap bölümü ortalaması 7,4; bildiri ortalaması 11,3 olarak dikkat çekmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde ise Doç. Dr. unvanlı akademisyenlerin toplam 1051 yayını ve 52,6 yayın ortalaması bulunmaktadır. Son olarak turizmle ilgili birimlerdeki akademisyenler arasında Dr. Öğr. Üyesi unvanlı akademisyenlerin makale ortalaması 9,2; kitap ortalaması 0,3; kitap bölümü ortalaması 5,4 ve bildiri ortalaması 14,5 olarak görülmektedir. Turizm dışı birimlerde görev yapan Dr. Öğr. Üyesi unvanlı akademisyenlerin ise makale ortalaması 6,6; kitap ortalaması 0,8; kitap bölümü ortalaması 2,9; bildiri ortalaması 4,8 olarak dikkat çekmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde ise Dr. Öğr. Üyesi unvanlı akademisyenlerin toplam 667 yayını ve 22,2 yayın ortalaması bulunmaktadır. Ayrıca Arş. Gör. Dr. unvanlı akademisyenin ise 6 makalesi ve 18 bildirisi olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 8
Akademisyenlerin Yayınlarının Dağılımı

DEĞİŞKEN	TURİZMLE İLGİLİ BİRİMLER								TURİZM DIŞI BİRİMLER								Top.	Genel	
	Makale		Kitap		Kitap B.		Bildiri		Makale		Kitap		Kitap B.		Bildiri				
	#	\bar{X}	#	\bar{X}	#	\bar{X}	#	\bar{X}	#	\bar{X}	#	\bar{X}	#	\bar{X}	#	\bar{X}			
UNVAN	Prof. Dr. (9+4=13)	278	30,9	23	2,6	132	14,7	277	30,8	80	20,0	12	3,0	33	8,3	47	11,8	882	67,8
	Doç. Dr. (13+7=20)	355	27,3	17	1,3	135	10,4	305	23,5	96	13,8	12	1,7	52	7,4	79	11,3	1051	52,6
	Dr. Öğr. Üyesi (20+10=30)	183	9,2	6	0,3	107	5,4	230	11,5	66	6,6	8	0,8	29	2,9	48	4,8	667	22,2
	Arş. Gör. Dr. (1)	-	-	-	-	-	-	-	-	6	6,0	-	-	-	-	18	18,0	24	24,0
CİNSİYET	Kadın (12+7=19)	131	10,9	2	0,2	67	5,6	196	16,3	47	6,7	3	0,4	13	1,9	52	7,4	511	26,9
	Erkek (30+15=45)	685	22,8	44	1,5	307	10,2	616	20,5	201	13,4	29	1,9	101	6,7	140	9,3	2113	47,0
TOPLAM (64)	816	19,4	46	1,1	374	8,9	812	19,3	248	11,3	32	1,5	114	5,2	192	8,7	2624	41,0	

İlgili tabloda (Tablo 8) turizmle ilgili birimlerdeki akademisyenler arasında kadın akademisyenlerin makale ortalaması 10,9; kitap ortalaması 0,2; kitap bölümü ortalaması 5,6 ve bildiri ortalaması 16,3 olarak (toplam 33) görülmektedir. Turizm dışı birimlerde görev yapan kadın akademisyenlerin ise makale ortalaması 6,7; kitap ortalaması 0,4; kitap bölümü ortalaması 1,9; bildiri ortalaması 7,4 olarak (toplam 16,4) dikkat çekmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde ise kadın akademisyenlerin toplam 511 yayını ve 26,9 yayın ortalaması bulunmaktadır. Öte taraftan turizmle ilgili birimlerdeki akademisyenler arasında erkek akademisyenlerin makale ortalaması 22,8; kitap ortalaması 1,5; kitap bölümü ortalaması 10,2 ve bildiri ortalaması 20,5 olarak (toplam 55) görülmektedir. Turizm dışı birimlerde görev yapan erkek akademisyenlerin ise makale ortalaması 13,4; kitap ortalaması 1,9; kitap bölümü ortalaması 6,7; bildiri ortalaması 9,3 olarak (toplam 31,3) dikkat çekmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde ise erkek akademisyenlerin toplam 2113 yayını ve 47 yayın ortalaması bulunmaktadır. Bu bulgulara paralel olarak Boyraz ve Kabakulak (2020) çalışmalarında akademisyenlerin cinsiyetlerine göre ortalama yayın sayılarının dağılımında bu yönde fark olduğunu tespit etmişlerdir. Bu bağlamda erkek akademisyenlerin yayın performansının kadın akademisyenlere kıyasla daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 8’de turizmle ilgili birimlerdeki akademisyenlerin makale ortalaması 19,4; kitap ortalaması 1,1; kitap bölümü ortalaması 8,9 ve bildiri ortalaması 19,3 olmak üzere toplam 48,7 yayın ortalaması dikkat çekmektedir. Turizm dışı birimlerdeki akademisyenlerin ise makale ortalaması 11,3; kitap ortalaması 1,5; kitap bölümü ortalaması 5,2 ve bildiri ortalaması 8,7 olmak üzere toplam yayın ortalamaları 26,7 olarak hesaplanmaktadır. Bu durumda turizm dışı birimlerdeki akademisyenlerin yayın ortalamalarının daha düşük olduğu söylenebilir. Genel olarak ise akademisyenlerin toplam 2624 yayını ve 41 yayın ortalaması olduğu görülmektedir.

Tablo 9

Turizm Alanındaki Akademisyenlerin Yayınlarında Alan Dağılımı

TÜR	DEĞİŞKEN	Turizm		Rehberlik		Diğer		Toplam			
		#	\bar{X}	#	\bar{X}	#	\bar{X}	#	\bar{X}		
MAKALE	Unvan	Prof. Dr. (9)	243	27,0	12	1,3	23	2,6	278	30,9	
		Doç. Dr. (13)	299	23,0	24	1,8	32	2,5	355	27,3	
		Dr. Öğr. Üyesi (20)	159	8,0	11	0,6	13	0,7	183	9,2	
	Cinsiyet	Kadın (12)	92	7,7	6	0,5	33	2,8	131	10,9	
		Erkek (30)	609	20,3	41	1,4	35	1,2	685	22,8	
	Lisans	Turizm (27)	545	20,2	22	0,8	7	0,3	574	21,3	
		Rehberlik (6)	73	12,2	18	3,0	5	0,8	96	16,0	
		İşletme (5)	80	16,0	7	1,4	22	4,4	109	21,8	
	İdari Görev	Diğer (4)	3	0,8	-	-	34	8,5	37	9,3	
		Var (21)	434	20,7	25	1,2	59	2,8	518	24,7	
		Yok (21)	267	12,7	22	1,0	9	0,4	298	14,2	
	TOPLAM (42)		701	16,7	47	1,1	58	1,4	816	19,4	
	KİTAP	Unvan	Prof. Dr. (9)	20	2,2	-	-	2	0,3	23	2,6
			Doç. Dr. (13)	13	1,0	2	0,2	2	0,2	17	1,3
Dr. Öğr. Üyesi (20)			4	0,2	-	-	2	0,1	6	0,3	
Cinsiyet		Kadın (12)	2	0,2	-	-	-	-	2	0,2	
		Erkek (30)	35	1,2	2	0,1	7	0,2	44	1,5	
Lisans		Turizm (27)	30	1,1	-	-	2	0,1	32	1,2	
		Rehberlik (6)	-	-	2	0,3	2	0,3	4	0,7	
		İşletme (5)	7	1,4	-	-	3	0,6	10	2,0	
İdari Görev		Diğer (4)	-	-	-	-	-	-	-	-	
		Var (21)	15	0,7	-	-	4	0,2	19	0,9	
		Yok (21)	22	1,0	2	0,1	3	0,1	27	1,3	
TOPLAM (42)		37	0,9	2	0,0	7	0,2	46	1,1		
KİTAP BÖLÜMÜ		Unvan	Prof. Dr. (9)	113	12,6	9	1,0	10	1,1	132	14,7
			Doç. Dr. (13)	117	9,0	13	1,0	5	0,4	135	10,4
	Dr. Öğr. Üyesi (20)		90	4,5	11	0,6	6	0,3	107	5,4	
	Cinsiyet	Kadın (12)	59	4,9	6	0,5	2	0,2	67	5,6	
		Erkek (30)	261	8,7	27	0,9	19	0,6	307	10,2	
	Lisans	Turizm (27)	231	8,6	20	0,7	14	0,5	265	9,8	
		Rehberlik (6)	47	7,8	11	1,8	-	-	58	9,7	
		İşletme (5)	34	6,8	2	0,4	3	0,6	39	7,8	
	İdari Görev	Diğer (4)	8	2,0	-	-	4	1,0	12	3,0	
		Var (21)	195	9,3	14	0,7	17	0,8	226	10,8	
		Yok (21)	125	6,0	19	0,9	4	0,2	148	7,0	
	TOPLAM (42)		320	7,6	33	0,8	21	0,5	374	8,9	
	BİLDİRİ	Unvan	Prof. Dr. (9)	252	28,0	10	1,1	15	1,7	277	30,8
			Doç. Dr. (13)	249	19,2	18	1,4	38	2,9	305	23,5
Dr. Öğr. Üyesi (20)			174	8,7	16	0,8	40	2,0	230	11,5	
Cinsiyet		Kadın (12)	122	10,2	4	0,3	70	5,8	196	16,3	
		Erkek (30)	553	18,4	40	1,3	23	0,8	616	20,5	
Lisans		Turizm (27)	510	18,9	21	0,8	10	0,4	541	20,0	
		Rehberlik (6)	67	11,2	19	3,2	-	-	86	14,3	
		İşletme (5)	83	16,6	4	0,8	9	1,8	96	19,2	
İdari Görev		Diğer (4)	15	3,8	-	-	74	18,5	89	22,3	
		Var (21)	452	21,6	20	1,0	91	4,3	563	26,8	
		Yok (21)	223	10,6	24	1,1	2	0,1	249	11,9	
TOPLAM (42)		675	16,1	44	1,0	93	2,2	812	19,3		

Tablo 9’da unvan, cinsiyet, lisans mezuniyeti ve idari görev durumuna göre turizmle ilgili birimlerdeki akademisyenlerin yayınlarının alan dağılımı yer almaktadır. İlk olarak yayınlar unvana göre değerlendirildiğinde Prof. Dr. unvanlı akademisyenlerin turizm alanındaki makalelerinin ortalaması 27; kitaplarının ortalaması 2,2; kitap bölümlerinin ortalaması 12,6; bildirilerinin ortalaması 28 olarak üstünlük göstererek dikkat çekmektedir. Doç. Dr. unvanlı akademisyenlerin ise rehberlik alanındaki makalelerinin ortalaması 1,8; kitaplarının ortalaması 0,2; kitap bölümlerinin ortalaması 1; bildirilerinin ortalaması 1,4 olarak diğer unvanların ortalamalarına kıyasla daha göze çarpmaktadır. Tablo cinsiyete göre yorumlandığında erkek akademisyenlerin turizm ve rehberlik alanlarında tüm yayın türlerindeki ortalamalarının kadın akademisyenlere kıyasla yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Makaleler lisans mezuniyetine göre değerlendirildiğinde turizm alanında lisans mezuniyeti

bulunan akademisyenlerin turizm alanındaki makalelerinin ortalaması 20,2; rehberlik alanında lisans mezuniyeti bulunan akademisyenlerin rehberlik alanındaki makalelerinin ortalaması 3 olarak dikkat çekmektedir. Diğer yayın türlerinde de lisans mezuniyeti istatistiklerinin benzer olduğu görülmektedir. Son olarak makaleler, idari göreve göre değerlendirildiğinde turizmle ilgili birimlerde görev yapan ve herhangi bir idari görevi bulunan akademisyenlerin turizm alanındaki makalelerinin ortalaması 20,7; rehberlik alanındaki makalelerinin ortalaması 1,2 ve diğer alanlardaki makalelerinin ortalaması 2,8 olarak dikkat çekmektedir.

Tablo 10

Turizm Alanındaki Akademisyenlerin Yönettikleri Lisansüstü Tezlerin Alan Dağılımı

DEĞİŞKEN	YL				DR				TOP.				
	Turizm		Rehberlik		Turizm		Rehberlik		Turizm		Rehberlik		
	#	\bar{X}	#	\bar{X}	#	\bar{X}	#	\bar{X}	#	\bar{X}	#	\bar{X}	
Unvan	Prof. Dr. (9)	72	8,0	6	0,7	17	1,9	-	-	89	9,9	6	0,7
	Doç. Dr. (13)	55	4,2	4	0,3	8	0,6	2	0,2	63	4,8	6	0,5
	Dr. Öğr. Üyesi (20)	10	0,5	1	0,1	-	-	-	-	10	0,6	1	0,1
Cinsiyet	Kadın (12)	15	1,3	-	-	1	0,1	1	0,1	16	1,3	1	0,1
	Erkek (30)	122	4,1	11	0,4	24	0,8	1	0,0	146	4,9	12	0,4
Lisans	Turizm (27)	106	3,9	7	0,3	18	0,7	-	-	124	4,6	7	0,3
	Rehberlik (6)	11	1,8	3	0,5	3	0,5	2	0,3	14	2,3	5	0,8
	İşletme (5)	20	4,0	1	0,2	4	0,8	-	-	24	4,8	1	0,2
	Diğer (4)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İdari Görev	Var (21)	88	4,2	10	0,5	18	0,9	1	0,0	106	5,0	11	0,5
	Yok (21)	49	2,3	1	0,0	7	0,3	1	0,0	56	2,7	2	0,1
TOPLAM (42)		137	3,3	11	0,3	25	0,6	2	0,0	162	3,9	13	0,3

Tablo 10’da unvan, cinsiyet, lisans mezuniyeti ve idari görev durumlarına göre turizm alanındaki akademisyenlerin yönetmiş oldukları lisansüstü tezlerin konusal olarak alan dağılımları yer almaktadır. Öncelikle toplam 175 lisansüstü tezin 162’sinin turizm, 13’ünün rehberlik alanında olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Prof. Dr. unvanlı akademisyenler tarafından yönetilmiş lisansüstü tezlerin 89’u (ortalama 9,9) turizm alanında, altısı (ortalama 0,7) rehberlik alanındadır. Doç. Dr. unvanına sahip akademisyenler tarafından da 63 (ortalama 4,8) turizm alanında, altı (ortalama 0,5) rehberlik alanında lisansüstü tez yönetilmiştir. Dr. Öğr. Üyesi olan akademisyenlerin ise 10’u (ortalama 0,6) turizm alanında biri (ortalama 0,1) rehberlik alanında toplam 11 adet lisansüstü tez yürüttükleri görülmektedir. Ayrıca tablo cinsiyete göre değerlendirildiğinde kadın akademisyenler tarafından yönetilen lisansüstü tezlerin 16’sı (ortalama 1,3) turizm alanında, sadece biri (ortalama 0,1) rehberlik alanındadır. Erkek akademisyenlerin ise rehberlik alanında 12 (ortalama 0,4), turizm alanında 146 (ortalama 4,9) adet tez yönettikleri görülmektedir. Bu bağlamda lisansüstü tezlerin büyük çoğunluğunun unvan açısından Prof. Dr. unvanına sahip akademisyenler, cinsiyet açısından ise erkek akademisyenler tarafından yürütüldüğü çekmektedir. Unvan ve cinsiyet bağlamındaki bu bulgular, Boyraz ve Kabakulak (2020) tarafından yapılan araştırma sonuçlarıyla da paralellik göstermektedir.

İlgili tablo (Tablo 10) lisans mezuniyeti kapsamında ele alındığında lisansüstü tezlerin 4,6 tez ortalaması ile herhangi bir turizm alanında mezuniyeti bulunan akademisyenler tarafından ağırlıklı olarak yürütüldüğü dikkat çekmektedir. İşletme bölümü mezunu

akademisyenlerin de turizm alanında 4,8 ortalama ile sıklıkla tez yönettikleri görülmektedir. Rehberlik alanında lisans mezuniyeti bulunan akademisyenlerin ise turizm alanında yönettikleri tez ortalaması (ortalama 2,8) diğerlerine kıyasla düşük olsa da rehberlik alanındaki ortalaması (0,8) dikkat çekmektedir. Tablo son olarak idari görev durumu bağlamında incelendiğinde idari görevi bulunan akademisyenlerin turizm ve rehberlik alanında daha yüksek ortalama ile daha çok lisansüstü tez yönettikleri dikkat çekmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmaya, Türkiye’de turizm alanındaki paydaşların lisansüstü düzeyindeki rehberlik programlarına yönelik görüş ve eleştirileri ışığında tezsiz yüksek lisans düzeyinde sürdürülen turist rehberliği eğitimini incelemek düşüncesiyle başlanmıştır. Bu kapsamda araştırmada 2020-2021 akademik yılında ilgili programlarda açılan dersler ve ders yürüten akademisyenler bazı değişkenler bağlamında incelenmiştir.

Bu araştırmada öncelikle Türkiye’de 2020-2021 akademik yılında altı devlet üniversitesi (Afyon Kocatepe Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi) ve bir özel üniversite (Kapadokya Üniversitesi) olmak üzere toplam yedi üniversitede tezsiz yüksek lisans düzeyindeki turist/turizm rehberliği programında eğitimin aktif olarak sürdürüldüğü görülmüştür. Araştırma kapsamında üniversitelerde rehberlik programlarının isimlendirilmesinde “turist rehberliği” ve “turizm rehberliği” olarak ikiye bölünme söz konusu olmuş, dört programın “turist rehberliği”, üç programın ise “turizm rehberliği” olarak isimlendirildiği tespit edilmiştir. Ayrıca turist/turizm rehberliği programlarının farklı enstitüler bünyesinde farklı anabilim dalları altında (Turist/Turizm Rehberliği, Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği, Turizm İşletmeciliği) altında açıldıkları görülmüştür. Bu noktada program isimlerinde bölünmenin anabilim dalı kapsamında da söz konusu olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Eser (2020) de “Turist Rehberliği” veya “Turizm Rehberliği” program adlarının hangisinin kullanılması gerektiğinin belirlenememesinin yanında anabilim dalları ve program adlarının da farklılık göstermesini, alana özgü terminoloji kısmının kesinlik kazanmadığının bir göstergesi olarak değerlendirmiştir.

Araştırma dâhilindeki yedi üniversitede yürütülen dersler arasında program ve müfredat bağlamında bir bütünlükten ziyade farklılıktan bahsetmek mümkündür. Ancak ilgili dersler, Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği (2014) kapsamında belirtilen sertifika programlarında okutulması zorunlu derslerle ağırlıklı olarak bağdaşmaktadır. Söz konusu derslerin ise genel olarak turizm alanındaki akademisyenler tarafından yürütülmesi/yürütülebilmesi dikkat çekici olsa da turizm dışı birimlerde görev yapan akademisyenler de ilgili programlarda önemli oranda ders yürütmektedirler. Bu bağlamda rehberlik eğitiminin birçok alanı kapsamaması neticesinde tezsiz yüksek lisans düzeyinde farklı alanlardan akademisyen istihdamının önemli düzeyde olduğu söylenebilir.

Tezsiz yüksek lisans düzeyindeki turist rehberliği eğitiminde turizm fakültelerinde görev yapan akademisyenler, erkek akademisyenler ve Dr. Öğr. Üyesi unvanlı akademisyenler daha fazla ders yürütmektedirler. Ayrıca erkek akademisyenlerin yayın ve yürütülen lisansüstü tez performansının da kadın akademisyenlere kıyasla daha yüksek olduğu söylenebilir. Bununla birlikte bu performansın unvan sıralamasına uygun olarak da sıralandığı ifade edilebilir. Diğer yandan turizm dışı birimlerde görev yapan akademisyenlerin yayın ortalamalarının turizm birimlerindeki akademisyenlere kıyasla düşük olduğu belirtilebilir. Turizm alanındaki akademisyenler tarafından çalışılan konular incelendiğinde ise Doç. Dr. unvanlı akademisyenlerin rehberlik alanında çalışma yapmaya daha fazla yöneldikleri ve

erkek akademisyenlerin çalışmalarında rehberlik alanına daha fazla yoğunlaştıkları söylenebilir.

Araştırmada elde edilen bulgular ve çıkan sonuçlar ile ilgili olarak ilgili taraflara ve bundan sonra araştırma yapacaklara birtakım öneriler getirilebilir. Söz konusu öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- Üniversitelerde “Dinler Tarihi”, “Sanat Tarihi”, “Türkiye’nin Turizm Coğrafyası”, “Genel Sağlık Bilgisi ve İlk Yardım”, “İletişim Becerileri” gibi rehberlik eğitimi ve rehberlik uygulamaları için önem arz eden bazı derslerin ilgili üniversitelerin müfredatlarında zorunlu ders olarak yer alması sağlanabilir.
- Müfredatlarında bitirme projesi olan bazı üniversitelerde bitirme projelerinin yazılması sürecinde zorluk yaşanmasının önüne geçilebilmesi ve dolayısıyla program dâhilinde nitelikli projelerin ortaya çıkabilmesi için “Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği” dersinin ilgili üniversitelerin müfredatlarına eklenmesi önerilebilir.
- Özellikle “Mitoloji”, “Sanat Tarihi”, “Arkeoloji”, “Dinler Tarihi” gibi uzmanlık gerektiren derslerde başka birimlerden bu alanlarda uzmanlığı bulunan akademisyenlerin ağırlıklı olarak görevlendirilmeleri ile lisansüstü düzeydeki rehberlik eğitiminin kalitesi artırılabilir.
- Turizm alanındaki akademisyenlerin genel olarak yayın ortalamalarının turizm alanı dışındaki birimlerde görevli akademisyenlerden yüksek olması ışığında turizm dışı birimlerdeki akademisyenlerin rehberlik programları dâhilindeki ders görevlendirilmelerinde idari görevlerinden ziyade uzmanlık alanları ile birlikte yayın performansları da dikkate alınabilir.
- Lisans alanı “Turizm Rehberliği” olan akademisyenlerin rehberlik programlarında sayısının artırılması ve dolayısıyla tezsiz yüksek lisans düzeyinde rehberlik alanındaki akademisyenler tarafından yürütülen ders sayısının artırılması sağlanabilir.
- Üniversitelerde rehberlik alanında lisansüstü eğitim veren akademisyenlerin rehberlik alanında yapılan yayınlarının nicelik olarak artırılması desteklenerek teşvik edilebilir.
- Bu araştırma sadece tezsiz yüksek lisans düzeyinde eğitiminin sürdürüldüğü “Turist Rehberliği” ve “Turizm Rehberliği” programları üzerinde gerçekleştirildiği için tüm rehberlik programlarına genellenemese de farklı programlar üzerinde gerçekleştirilecek araştırma sonuçları ile karşılaştırılabilir.
- Gelecekteki araştırmalar için bir diğer öneri, rehberlik alanında tezli yüksek lisans eğitimi ile tezsiz yüksek lisans eğitiminde ders yürüten akademisyenler bağlamında farklılıkların olup olmadığının araştırılmasıdır.

Sonuç olarak 2020-2021 akademik yılında Türkiye’deki “Turist/Turizm Rehberliği” tezsiz yüksek lisans programlarında yürütülen dersler ve ders yürüten akademisyenlerin incelenmesi neticesinde turist rehberliği tezsiz yüksek eğitiminin mevcut durumunun yansıtıldığı ve tartışıldığı bu araştırmanın özellikle tezsiz yüksek düzeyindeki rehberlik eğitiminin ve bu eğitimde görev alan akademisyenlerin tespiti üzerine fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

3. Turizm Şûrası. (2017). Turizm eğitimi, istihdamı ve turist rehberliği komisyon raporu (Turizm eğitimi, istihdamı ve turist rehberliği komisyonu). <https://turizmsurasi.ktb.gov.tr/Eklenti/57389,turizmegitimiistihdamituristrehberligikomisyonraporupdf.pdf>, Erişim Tarihi: 2 Temmuz 2021.
- Ahipaşaoğlu, S. (2006). *Turizmde rehberlik* (2. Baskı). Gazi Kitapevi.
- Albuz, N., Ercan, F., Köşker, H. & Özbek, Ö. (2018). 2017 yılı turist rehberliği ön lisans ve lisans eğitimine yönelik değerlendirmeler. İçinde N. Hacıoğlu, C. Avcıkurt, A. Kılıç & H. Ulusoy Yıldırım (Ed.), *Turist rehberliği üzerine güncel araştırmalar* (ss. 78-93). Detay Yayıncılık.
- Ap, J. & Wong, K. K. (2001). Case study on tour guiding: Professionalism, issues and problems. *Tourism Management*, 22(5), 551-563.
- Aylan, S. & Başoda, A. (2018). Türkiye’de turist rehberliği lisans programlarındaki akademik personel istihdamının değerlendirilmesi. İçinde N. Hacıoğlu, C. Avcıkurt, A. Kılıç & H. Ulusoy Yıldırım (Ed.), *Turist rehberliği üzerine güncel araştırmalar* (ss. 132-154). Detay Yayıncılık.
- Başoda, A. & Aylan, S. (2018). Türkiye’de turist rehberliği lisans programlarının sayısal açıdan yapısal ve coğrafik değerlendirilmesi. İçinde N. Hacıoğlu, C. Avcıkurt, A. Kılıç & H. Ulusoy Yıldırım (Ed.), *Turist rehberliği üzerine güncel araştırmalar* (ss. 94-113). Detay Yayıncılık.
- Bayram, G. E., Karaçar, E. & Bayram, A. T. (2017). The importance of ecotourism consciousness on tour guiding education. *Journal of Research in Education and Teaching*, 3, 40-50.
- Baytok, A., Boyraz, M. & Kabakulak, A. (2019). Turizm/turist rehberliği bölümü akademisyenlerinin profili: Türkiye üniversiteleri örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(68), 1038-1049.
- Boyraz, M. & Kabakulak, A. (2020). Türkiye’deki turizm rehberliği bölümlerinde görev yapan akademisyenlerin bilimsel yayınlarının bibliyometrik analizi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 2152-2163.
- Çakmak, T. F. & Dinçer, F. İ. (2018). Turist rehberliği bölümleri ders programlarının “Türk kimliği” açısından incelenmesi. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 2(2), 67-75.
- Çokişler, N. (2017). Turizm rehberliği eğitiminde çeyrek asırdır değişmeyen parçalanmış yapı sorunu. İçinde 3. Turizm Şurası Tebliğler Kitabı Cilt 2 (ss. 325-335).
- Çolakoğlu, O. E., Efendi, E. & Epik, F. (2017). *Tur yönetimi ve turist rehberliği* (4. Baskı). Detay Yayıncılık.
- Demirbulat, Ö. G., Aymankuy, Y., Karagöz, İ. C. & Aymankuy, Ş. (2018). Türkiye’de lisans düzeyindeki turizm rehberliği bölümlerinde görev yapan akademisyenlerin akademik özgeçmişlerinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(70), 355-367.
- Doğancı, O. S. & Karaçar, E. (2018). Turizm rehberliği bölümünde bulunan akademisyenlerin Yök akademik profillerinin incelenmesi. İçinde Y. Çobanoğlu (Ed.), *Sosyal, beşeri ve idari bilimler alanında akademik çalışmalar* (Cilt I) (ss. 83-94). Gece Kitaplığı.
- Eker, N., Kaya, M. C. & Zengin, B. (2019). Turist rehberliği eğitimi. İçinde B. Zengin, G. E. Bayram ve O. Batman (Ed.), *Turist rehberliği mesleği (Dünü-Bugünü-Yarını)* (ss. 59-93). Detay Yayıncılık.
- Eker, N. & Zengin, B. (2016). Turizm rehberliği eğitimi müfredatlarının uygulama yeterliliğinin profesyonel turist rehberleri bakış açısıyla irdelenmesi. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 5(2), 4-19.

- Eser, S. (2020). Lisansüstü turizm rehberliği eğitimi üzerine bir durum analizi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 8(4), 2956-2984.
- Güven, Ö. Z. & Ceylan, U. (2014). Lisans ve ön lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren okullardaki müfredatların turizm rehberliği meslek yönetmeliğine uygunluğunun incelenmesi. İçinde A. Kılıçlar (Ed.), 15. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı (ss. 186-195).
- İşçeli, Z. & Kılıç, G. (2018). Lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren fakültelerin müfredatlarının incelenmesi. *Turist Rehberliği Dergisi*, 1(1), 41-56.
- Kabakulak, A. & Boyraz, M. (2020). Turist rehberi akademisyenlerin bilimsel yayınlarının veri görselleştirme tekniği ile bibliyometrik analizi. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 230-245.
- Kürkçü, M. (2018). Rehber adayları gözünden turist rehberliği bölümleri ders programları ve uygulamalardaki yanlışlıklar. *Mediterranean Journal of Humanities*, 8(2), 437-449.
- Lovrentjev, S. (2015). Education of tourist guides: Case of Croatia. *Procedia Economics and Finance*, 23, 555-562.
- Sezerel, H. & Özoğul, T. (2019). Öğrenciyi merkeze almak: Turist rehberliği eğitiminde uzman mantosu yaklaşımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 20(1), 167-197.
- Temizkan, R. & Timur, B. (2021). Türkiye'deki turist rehberliği eğitim modellerinin karşılaştırmalı bir analizi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 3550-3569.
- Temizkan, S. P. & Ergün, B. (2018). Türkiye'de turist rehberliği öğretiminin değerlendirilmesi. *Turist Rehberliği Dergisi*, 1(2), 95-104.
- Temizkan, S. P. & Ergün, B. (2021). Turist rehberliği öğretimi kalite ölçeği geliştirilmesi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 3720-3739.
- Tolga, Ö., Korkmaz, H. & Atay, L. (2015). Lisans düzeyindeki turist rehberliği öğrencilerinin mesleki tutumlarına yönelik bir araştırma. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 12(2), 26-41.
- Topsakal, Y. (2021). Lisansüstü düzeyde turist/turizm rehberliği eğitimi veren programların müfredatlarının incelenmesi ve öneriler. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 24(1), 99-115.
- Turist Rehberliği Meslek Kanunu (2012). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120622-2.htm>, Erişim Tarihi: 20 Haziran 2021.
- Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği (2014). <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-264061/turist-rehberligi-meslek-yonetmeli.html>, Erişim Tarihi: 20 Haziran 2021.
- Yenipınar, U. & Çınar, B. (2018). Turizm rehberliği lisansüstü eğitiminin akademisyenler ve profesyonel turist rehberlerinin bakış açısıyla değerlendirilmesi. İçinde N. Hacıoğlu, C. Avcıkurt, A. Kılıç & H. Ulusoy Yıldırım (Ed.), *Turist rehberliği üzerine güncel araştırmalar* (ss. 114-131). Detay Yayıncılık.
- Yenipınar, U. & Kardaş, K. (2019). Turizm Rehberliği bölümleri müfredat geliştirme önerisi. *Journal of Travel and Tourism Research*, 14, 1-26.
- Yenipınar, U. & Zorkirişçi, A. (2013). Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinde turist rehberliği eğitimi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 111-136.
- Yükseköğretim Kurulu Atlası (2021). <https://yokatlas.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 20 Haziran 2021.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde (veri toplama, yazım vb.), tüm etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini, herhangi bir hataya mahal vermemek için yayımdan önce makalenin bir intihal programı aracılığıyla da kontrol edildiğini yazarlar beyan eder. Ayrıca yazarlar aşağıda sıralanan hususları kabul etmiştir:

1. Çalışmada yer alan ve kullanılan tüm kaynaklara, bilimsel araştırma yöntemleri ve etik ilkeler doğrultusunda atıf yapılmıştır.
 2. Çalışmada tüm yazarların akademik-bilimsel olarak doğrudan ve ortak katkısı vardır.
 3. Bu çalışma, yazarların özđün bir çalışmasıdır.
 4. Bütün yazarlar dergiye gönderilen makaleyi görmüş ve sonuçlarını onaylamıştır.
 5. Çalışmada kullanılan denek/deneklere ilişkin herhangi bir etik ihlal yapılmamış, kullanılan tüm veri toplama yöntemlerinde bilimsel etik ilkelere göre hareket edilmiştir.
 6. Çalışma daha önceden bilimsel bir toplantıda sunulan özet veya bu çalışmanın daha kısa hali ise, makalede bu durum belirtilmiştir.
 7. Çalışmada, hiçbir suç unsuru veya kanuna aykırı ifade bulunmamakla birlikte, araştırma yapılırken kanuna aykırı herhangi bir yöntem kullanılmamış olup, çalışma ile ilgili tüm yasal izinler alınmış ve etik kurallara uygun hareket edilmiştir.
- Aksi bir durumun tespiti halinde Turist Rehberliği Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

Tarih : 05 / 11 / 2021
Sorumlu Yazar : Serkan AK